

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume:8 • Sayı/No:1 • Ocak-Haziran/January-June 2022

ISSN 2149-5548

Katalonya'nın Göçmen Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık Kavramı Üzerine Bir Alan Araştırması **Ebru KAYA** / Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği **Emre DOĞU** / Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis'teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler **İbrahim EFE, Osman ÜLKER, Muhammed Mücahit DALKILIÇ** / Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerde Psikolojik Yardım Almanın Önündeki Engeller **Mustafa Selim ALTINIŞIK, Murat ŞAHİN, Esat ŞANLI** / Göç ve Kültür **Erdi DEMİR**

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
BAŞKANLIĞI

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume:8 • Sayı/No:1 • Ocak - Haziran/January - June 2022

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ/THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 8 • Sayı/No: 1 • Ocak-Haziran /January-June 2022

ISSN 2149-5548

Göç İdaresi Başkanlığı Adına Sahibi/Owner: Dr. Aydın Keskin KADIOĞLU

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor: Aykut EŞ

Tasarım/Design: Yeter BAYSAL

Kapak Tasarım/Cover Designer: Meltem YILMAZ

Editör/Editor: Dr. Gökçe OK

Editör Yardımcısı/Assistant Editor: Makbule YALIN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Yayın Kurulu Başkanı

Dr. Gökçe OK (Genel Müdür)

Yayın Kurulu Üyeleri

Dr. Aydın Keskin KADIOĞLU (Daire Başkanı)

Mehmet Akif DEĞİRMENCI (Daire Başkanı)

Harun BAŞIBÜYÜK (I. Hukuk Müşaviri V.)

Danışma Kurulu/Advisory Board

Doç. Dr. Ali Murat BERKER (Hacettepe Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Üyesi Başak YAVÇAN (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Can Ozan TUNCER (İçişleri Bakanlığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Deniz KAYA (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Doğa ELÇİN (Atılım Üniversitesi)

Prof. Dr. Faruk BİLİR (Kişisel Verileri Koruma Kurumu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Hakan GÜLERCE (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Nalan YETİM (Mersin Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuray EKŞİ (Özyeğin Üniversitesi)

Dr. Savaş ÜNLÜ (Göç İdaresi Başkanı)

Doç. Dr. Selim ÇAPAR

Dr. Öğr. Üyesi Serhat AYDIN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. T. Sabri ERDİL (İçişleri Bakan Yardımcısı)

Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT (Atatürk Üniversitesi)

* Danışma kurulu üyelerimiz alfabetik isim sırasına göre listelenmiştir.

* Our advisory board members are listed in alphabetical name order.

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA

Telefon/Phone: (0312) 422 05 00

E-posta/E-mail: gam@goc.gov.tr

Genel Ağ/Web: www.goc.gov.tr • www.gam.gov.tr

YAYIN TÜRÜ/PUBLICATION TYPE

Yaygın Süreli

BASKI/PRINT

Baskı Tarihi/Print Date: 30 Haziran 2022

Baskı Hazırlık/Print Application: İM OFSET

Baskı Yeri/Print Address: İM OFSETT Meryem AKÇA

Tesviyeci Cad. Simtes İş Hanı No: 7/G İskitler / ANKARA • Tel: 0312 341 25 04

© Göç İdaresi Başkanlığı yayınlarının her hakkı saklıdır. Bu yayınlar izin alınmaksızın, ticari amaçlarla kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Ancak ticari amaçlar dışında, kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Göç Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan makalelerde görüş ve fikirler yazarına aittir. Resmî görüşü yansıtmaz.

Göç Araştırmaları Dergisi 6 (altı) ayda bir yayımlanır.

Hakemli bir dergidir.

İÇİNDEKİLER

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Katalonya'nın Göçmen Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık Kavramı
Üzerine Bir Alan Araştırması

*A Field Research on the Concept of Citizenship in Immigrant Integration
Policies of Catalonia*

Ebru KAYA 1

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyraklı
Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

*The Future Prospects of Foreigners of Afghan Nationality Who Are
Covered by International Protection: The Case of Nevşehir Province*

Emre DOĞU 35

Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis'teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler
*Syrians under Temporary Protection in Kilis In The 10th Year of Forced
Migration*

İbrahim EFE, Osman ÜLKER, Muhammed Mücahit DALKILIÇ 71

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerde Psikolojik Yardım Almanın
Önündeki Engeller

*Barriers to Getting Psychological Assistance for Syrians under
Temporary Protection*

Mustafa Selim ALTINIŞIK, Murat ŞAHİN, Esat ŞANLI 99

KİTAP İNCELEMESİ

Göç ve Kültür

Migration and Culture

Erdi DEMİR 129

Göç Araştırmaları Dergisi Yayın İlkeleri 137

Göç Araştırmaları Dergisi Yazım Kuralları 143

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Katalonya'nın Göçmen Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık Kavramı Üzerine Bir Alan Araştırması

Ebru KAYA*

Öz

Son 20 yılda Katalonya'da, çeşitli kökenlerden yaklaşık bir buçuk milyonluk bir nüfus artışıyla büyük bir demografik dönüşüm yaşanmıştır. Çalışmanın amacı, Katalonya'nın uluslararası göçmen entegrasyon politikalarında vatandaşlık anlayışını analiz etmektir. Bu kapsamda, Katalonya'da uluslararası göç olgusunu yönetmeye yönelik ilk planın onaylandığı yıl olan 1993'ten 2020 yılına kadar göçmenlerin entegrasyonuna yönelik geliştirilen kamu politikalarında hangi vatandaşlık anlayışının yer aldığı ve bu anlayışın hangi amaçla kullanılmakta olduğu analiz edilmektedir. Çalışmanın bulgularına göre, temel anlamlar arasında vatandaşlık, ilişkisel ve topluluk anlayışının desteklenmesi, bir topluluğun üyeleri olarak ve çift yönlü entegrasyon politikalarına örtük bir referansta bir bütün olarak nüfusa yönelik bir yönelim olarak tanımlanmaktadır. Esasen, Katalonya'nın göçmenlerin vatandaşlık statüsünü genişletme iradesi, entegrasyon açısından kilit yetkinliklerin devlet önünde bir talep olduğunu da göstermektedir. Çalışmanın verileri, göç ve entegrasyon politikasının belli başlı yazılı dokümanlarının analizi ve İspanya'nın Katalonya Özerk Topluluğunda, bu politikaların Topluluk düzeyinde planlamasında sosyal ve siyasi kilit konumundaki aktörlerle yüz yüze İspanyolca dilinde yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Vatandaşlık, Göç, Entegrasyon, Siyasi Katılım, Çok Düzeyli Yönetişim.*

* Dr., ebrukaya2611@gmail.com ORCID: 0000-0002-4814-5669

Research Article

A Field Research on the Concept of Citizenship in Immigrant Integration Policies of Catalonia

Ebru KAYA*

Abstract

Over the last 20 years, Catalonia has experienced a large-scale demographic transformation, with a population growth of roughly one and a half million people of various origins. This study aims to analyze the conception of citizenship in Catalonia's international immigrant integration policies. In this regard, this study investigates the concepts of citizenship that were included in the public policies developed for the integration of immigrants from 1993, -the year in which the first plan to regulate the phenomenon of international migration in Catalonia was established-to 2020. According to the results of this study, the concept of citizenship is defined as the orientation towards the population as a whole and with an implicit reference to bilateral integration policies. Catalonia's inclination to extend the citizenship status of immigrants indicates that key competencies in terms of integration are in fact demands posed to the state. The data of this research is based on the analysis of literature on immigration and integration policy, also semi-structured interviews conducted in Spanish with key social and political figures in the community-level planning, and such policies in the Autonomous Community of Catalonia, Spain.

Keywords: *Citizenship, Immigration, Integration, Political Participation, Multilevel governance.*

* Dr., ebrukaya2611@gmail.com ORCID: 0000-0002-4814-5669

Giriş

Bu çalışmada, uluslararası göçmen entegrasyonu politikasında kendi politikasını şekillendirmeye en fazla çaba gösteren ve yasal konularda en gelişmiş özerk topluluk olarak nitelendirilen Katalonya Özerk Yönetiminin (*Generalitat de Catalunya*) kamu politikalarına dahil edilen vatandaşlık kavramı analiz edilmektedir. Bakanlıklar Arası Göç Planı'nın (*Interdepartamental de Inmigración*) onaylandığı 1993 yılından bu yana, Katalonya Özerk Yönetimi altı plan hayata geçirmiştir.¹ Bu planlar aynı zamanda, vatandaşların katılımı ve Yönetimin halka karşı hesap verebilirliğinin bir aracı niteliğindedir. Buna ek olarak, 2006 yılında Katalonya'nın yetkinliklerini daha da genişleten özerklik statüsü (EAC - *Estatuto de Autonomía de Catalunya*), Katalonya'daki göç yönetişimine ilişkin yasal çerçevede daha da önem kazanan değişiklikleri temsil etmektedir. "7 Mayıs tarihli ve 10/2010 sayılı Göçmenler ve Katalonya'ya Geri Dönenlerin Kabulü Kanunu"² ile Katalonya'da entegrasyon süreçleriyle ilgili önemli konular, bir Kanun çerçevesinde düzenlenmiştir. Son olarak, göçmenlerin entegrasyonunu taahhüt etmek için siyasi, ekonomik, sosyal ve sivil toplum aktörleri arasında bir fikir birliği anlaşması olarak bilinen Ulusal Göç Paketi'nin (PNI - *Pacto Nacional para la Inmigración*) onaylanması özellikle önemlidir. Bu politika üretiminden yola çıkarak, Katalonya'nın kamu entegrasyon politikalarında vatandaşlık kavramını nasıl geliştirdiği mercek altına alınmaktadır.

Katalonya'da onaylanan altı plandan dördünün başlığı 2007-2010 ve 2011-2014 dönemleri için merkezi yönetim tarafından ortaya konan "Vatandaşlık ve Entegrasyon Stratejik Planı"³ formülüne benzer biçimde vatandaşlık kavramını içermektedir. Katalonya'nın planları genellikle sosyal bilimler açısından sorunlu iki kavram olan entegrasyon ve vatandaşlık referansları arasında dönmektedir. Bu söylemsel çerçeve, siyaset felsefesini oluşturduğundan farklı siyasi belgelerin içeriğini ortaya koymak önemlidir. Planlarda belirlenen hedeflere ulaşılması için uygulanacak siyasi

1 Halihazırda, 2022 yılında onaylanması beklenen kültürlerarasılık odaklı yeni bir plan geliştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

2 Ley 10/2010, de 7 de mayo, de acogida de las personas inmigradas y de las retornadas.

3 Düzenleyici çerçeve içinde ve sosyal uyumun güçlendirilmesi temel amacı ile Vatandaşlık ve Entegrasyon için yeni bir Stratejik Planın geliştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

önlemlerin yanı sıra entegrasyon ve göç olgusunun toplumsal inşasında belirleyici bir rol oynamaktadır.

İspanya’da yabancılar ve göç politikalarını düzenleyen yasal ve yetki çerçevesi dikkate alındığında, vatandaşlık kavramının analiz edilmesi gerekmektedir. 1978 tarihli İspanya Anayasası’nda (CE – *Consitución Española*) İspanyol hükûmeti, siyasi hakların düzenlenmesinin yanı sıra göç konularında da yetkili iradedir. İspanyol Anayasası’nın 149. maddesi aynen şu hükmü içermektedir: Devlet “vatandaşlık, göçmenlik, yabancıların statüsü ve sığınma hakkı konularında münhasıran yetkilidir” (CE, 1978, madde 149/1, ii).

Bununla beraber, geleneksel olarak göç ve kendi topraklarında yaşayan nüfusun siyasi haklarının düzenlenmesi ile ilgili konularda münhasır yetkisi olmasa da Katalonya Özerk Yönetimi söz konusu olduğunda, 2006 yılında EAC ile kabul edildiği üzere bir yetkinlik olarak uluslararası göçmenlerin kabulü ve entegrasyonu ve entegrasyon açısından son derece önemli olan hizmet ve kaynaklarla müdahale alanlarını yönetme açısından yetkinliğe sahiptir (Lladonosa ve Öztürk, 2020, s. 20). İspanya’da göç politikalarının yönetişimi, devletten özerk topluluklara ve yerel yönetimlere kadar farklı idari seviyelerin farklı organizasyonlarıyla birlikte olduğu çok düzeyli yönetişimin açık bir örneğidir ve bu düzeyler eş zamanlı olarak entegrasyon politikalarının yönetimine katılmaktadırlar. Bu katılım, İspanyol hükûmeti, Katalan yönetimi, yerel yönetim ve Avrupa Birliğinin (AB) ilgili organlarının rolünü içermektedir. Hepburn ve siyaset bilimci Zapata-Barbero (2014) gibi yazarların işaret ettiği gibi, bu ilişkiler gerek aktörlerin her birinin yetkinlikleri gerekse kamu politikalarının finansmanı ile ilgili ihtiyaçlar açısından çelişkili olma eğilimindedir.

Bu çalışmanın inceleme konusu olmamakla birlikte, iki ana nedenden dolayı bu konunun dikkate alınması önemlidir. İlk olarak, özerk topluluklar, diğerleri arasında eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi entegrasyon süreçlerinde kilit rol oynayan yetkinliklere sahiptirler. Ve çoğu durumda özerk topluluklar, İspanyol vatandaşları veya oturma ve/veya çalışma izinleri olan yabancıların bu hizmetlere eşit koşullar altında erişimlerini sınırlandırabilen göç politikalarına yönelik tutarsızlıkları dile getirmektedirler. İkinci olarak, farklı yönetim seviyeleri arasındaki gerilimler, özellikle

tüm sakinlerin bir arada yaşadığı, çalıştığı, toplumda sosyal uyumun ve bir arada yaşamanın teşvik edilmesi için entegrasyon politikalarının en gerekli olduğu yerel yönetimlerde görülebilmektedir. Aynı şekilde yıllar içinde göçmen nüfusun özellikleri, işgücü piyasasının ihtiyaç ve talepleri, göç politikalarındaki değişiklikler, göçmen nüfusun çıkarları, yerli nüfusun algıları, göçmenlerin önemli bir bölümünün İspanyol vatandaşlığına erişiminde söz konusu olan farklılaşmalar gibi sorunlar, kamusal entegrasyon politikalarının her dönemin gerçeğine uygun olarak güncellenmesini gerektirmiştir. Katalonya'da göç olgusunun dönüşümü ve buna paralel olarak göçmen entegrasyon politikalarının vatandaşlık politikalarına kavramsal dönüşümünü açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, Katalonya'nın kamu politikalarında hangi vatandaşlık anlayışının yer aldığını ve bu anlayışın hangi amaçla kullanılmakta olduğunu mercek altına alarak, kamu politikalarında vatandaşlık kavramının kullanılmasını açıklayan sebeplerin neler olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada, teorik çerçeve kapsamında ilk olarak vatandaşlık kavramı referans alınarak analiz edilmektedir. Kullanılan metodoloji takip eden satırlarda detaylandırılmaktadır.

Metot

Bu çalışmada, nitel çözümleme yaklaşımlarından biri olan içerik analizi yöntemi kapsamında hem Katalonya yönetimi hem de Parlamento tarafından onaylanan kamu politikalarının belli başlı yazılı dokümanlarının sistematik analizi yapılmakta ve bu analizin sonuçları, araştırmanın amaçlarına dayalı olarak sunulmaktadır. Öncelikle, vatandaşlığın nasıl tanımlandığını belirlemek için göçmen entegrasyon politikalarının temel siyasi metinleri dönemsel olarak mercek altına alınmaktadır. Bunlar; i) Bakanlıklar Arası Göç Planı 1993-2000, ii) Bakanlıklar Arası Göç Planı 2000-2004, iii) Vatandaşlık ve Göç Planı 2005-2008, iv) Vatandaşlık ve Göç Planı 2009-2012, v) Vatandaşlık ve Göç Planı. Ufuk 2016, vi) Vatandaşlık ve Göç Planı 2017-2020'dir. Bu planlar, göçmen kavramı, entegrasyon politikalarının gerekçeleri, müdahale ilkeleri ve işlevsel olanlar gibi normatif nitelikteki yönlerin yanı sıra göçmenlerin entegrasyonu açısından ana siyasi önceliklerin belirlenmesi, planların stratejik çizgileri, müdahalenin ön-

celikli alanları ve operasyonel hedefler gibi önemli boyutları içermektedir. Bunlara ilaveten, kabul hizmetinin temelini oluşturan “7 Mayıs tarihli ve 10/2010 sayılı Göçmenler ve Katalonya’ya Geri Dönerlerin Kabulü Kanunu” ve 2008’de onaylanan Ulusal Göç Paktı gibi iki kamu politikası daha analize dahil edilmektedir.

Göçmenlerin belediyelerden kabul hizmeti almalarına yönelik hak ve görevleri açıkça tanımlayan Kabul Kanunu, göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin Katalonya Parlamentosu tarafından onaylanan ilk kanundur. Bahse konu Kanun, Katalan toplumunun tanınmasının geliştirilmesi ve aynı zamanda Katalanca bilinmesinin entegrasyon için yararlı bir araç olarak, temelde işgücü piyasasına erişim ve sosyal ilişkilerin genişletilmesi ayrıca, Katalan toplumuna aidiyet açısından belli amaçlara sahip bir dizi hizmet sunmaktadır. Ulusal Göç Paktı ise, Katalan siyasi güçleri ve ana sosyal aktörler (belediye kuruluşları, sendikalar, ticari kuruluşlar, üçüncü sektör kuruluşları, spor kulüpleri, mahalle dernekleri) tarafından 2008 yılında imzalanan bir anlaşmadır. Bu belge özellikle önemlidir. Pakt, Katalan toplumunun göç olgusu ile yaşadığı demografik dönüşüme ve çeşitliliği yönetmenin ortaya çıkardığı sosyal ihtiyaçlara yanıt verme hedefi ile hayata geçirilmiştir (Generalitat de Catalunya, 2009). Bu Pakt, göç politikalarında sürekliliğin desteklenmesi ve göç olgusuna ilişkin siyasi ve sosyal fikir birliği açısından içerdiği anlam nedeniyle AB bağlamında alışılmadık bir anlaşma olarak bilinmektedir.

Bunlara ek olarak bu çalışmanın verileri, Katalonya Özerk Yönetiminin bu alanda sorumlulukları olan siyasi ve yerel yönetim birimlerinin üyeleri ile yarı yapılandırılmış yüz yüze ve video-konferans yöntemi ile İspanyolca dilinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilmiştir.

Alan çalışmasına ilişkin öncelikle, göçmen entegrasyon politikalarının analizi için bu alana yönelik politikaların yerel düzeyde planlanması ve bu kişilere hizmet sağlayan kurumların sosyal ve siyasi kilit konumundaki aktörlerinin belirlenmesi için bir araştırma yapılmıştır. Akabinde, görüşmecilere yöneltilecek sorular saptanmıştır. Sorular, araştırma teması sabit olmak üzere esnek yanıtlar verilebilecek biçimde tasarlanmıştır. Akabinde, “İspanya’da Göç Politikalarının Dönüşümü” başlıklı çalışma kapsamında 23 Temmuz 2020 tarihinde İstanbul Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilim-

ler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığından (Tarih ve Sayı: 23/07/2020-83420) onay alınmıştır. Alan çalışması, eylül 2020 ile ağustos 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Yapılan bire bir görüşmeler ortalama bir saat sürmüştür. Görüşmenin başlangıcında görüşmeciye bu çalışmanın amacına ilişkin açıklama yapılmış ve onam formuna imzası alınmıştır. Alandan ulaşılan bilgiler görüşme esnasında tarafımdan word dosyasına yazılı kaydedilmiş ve akabinde tercüme yapılmıştır. Her bir katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, anlatılar için bir temel oluşturmuştur. Aktarmalar ile ilgili olarak, etik kurallar gereği görüşmecilerin adlarının sadece baş harfleri ve unvanları paylaşılmakta olup kişisel bilgileri gizli tutulmaktadır. Son olarak, bu çalışmada, makale yazarının 11 yıl Katalan topraklarında seneler içinde oluşmuş olan bazı tecrübeye dayalı bilgilerinden yararlanılarak katılımcı gözlem yönteminden de faydalanılmaktadır.

Alan çalışmasında Katalonya Özerk Topluluğunun tercih edilmesinin nedenlerinden ilki, Katalonya Özerk Topluluğunun göç alanında yasal konularda en gelişmiş topluluklardan biri olmasıdır. İkinci neden ise, Katalonya Özerk Yönetiminin, göçmen entegrasyon politikalarının uygulanmasında ve özerk güçlerinin kapsamlı bir şekilde geliştirilmesinde en uzun deneyime sahip olan topluluk olarak bilinmesidir.

Araştırmanın ana sınırları, araştırmaya temel rehberlik eden mevzuata, belgelere ve göç politikasının aktörlerine bağlı tercihler ile ilişkilidir. Göçmenlerin görüşlerinin alan çalışmasına dahil edilme olasılığı zenginleştirici bir faktör olarak görünse de yanıtlardan elde edilebilecek yüksek öznellik derecesi ve ayrıca örneklem olarak seçilmesi gereken yüksek sayıda göçmene erişim zorluğu nedeniyle belirleyici görülmemiştir.

Teorik çerçeve

Vatandaşlık, siyaset biliminin ve siyaset felsefesinin en önemli kavramlarından biri olarak bilinmektedir. Vatandaş, “devletin sağladığı bütün imtiyazlardan yararlanma hakkı olan devlet mensubu” (IOM, 2019, s. 93) olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber kavramın, sosyal bilimlerdeki diğer pek çok kavramda olduğu gibi, tarihsel doğası ve çok anlamlı özelliğinin bir sonucu olarak tamamen çelişkili bir şekilde, kavramsal bir es-

netme olarak kullanılması riski bulunmaktadır (Sartori, 1970). Bu nedenle vatandaşlığın, evrensel, kozmopolit, kentsel, cinsel, kültürel vb. biçimde birden fazla yorumunu bulmaktayız (Hampshire, 2013).

Vatandaşlık, siyasi bir topluluğa üyeliğin adıdır. Marshall'ın (1949) vatandaşı medeni, siyasi ve sosyal hakların sahibi olarak gören tanımının ötesinde, kavramın katı bir hukuki anlayıştan uzak, ikircikli bir kullanımı önerilmektedir. De Lucas'a göre (2008) vatandaşlık, tek bir anlamla sınırlandırılmayan çok boyutlu bir kavramdır. Genellikle uyruk ile eşanlamlı olarak kullanılsa da, kavramın en az üç anlamı dikkate alınmalıdır: i) Resmi vatandaşlık, haklara sahip olma nedeniyle ayrıcalık sağlayan yasal statü ve siyasi bir topluluğun üyesi olarak anlaşılmaktadır. ii) Bir iktidar statüsü olarak vatandaşlık, onu elinde bulunduran kişi ortak egemendir ve toplumu etkileyen siyasi süreçlere ve kararlara katılır. iii) Yabancı kimliklere karşı dışlama unsurlarını da ima eden ulusal kimlikle bağlantılı bir kavramdır. Joppke (2007; 2010), De Lucas (2008) ile aynı çizgide, vatandaşlık analizinde üç boyut ortaya koymaktadır: Statü (vatandaşlık kazanma biçimlerine dayalı); haklar (vatandaşlık haklarının tipolojisinin belirlenmesi) ve kimlik (ulus - kimlikle ilgili, göç olgusunun getirdiği çeşitlilikteki artışla ilintili sorunlu bir ilişki). Gerçekten de, vatandaşlık tanımlarının birçoğuna bakıldığında, siyasi bir topluluğun parçası olmaya dayalı bir statü (Bosniak, 2006), ev sahibi devletin uyruğunu taşıyan ve taşımayanlar (yabancılar) arasında ayırım olarak görünmektedir (Bauböck, 2006).

Günümüzde T.H. Marshall'ın (1949) modeli, yabancı kökenli göçmen nüfusa atıfta bulunulduğunda bir dizi zorluğu beraberinde getirmektedir. Marshall'ın haklar üçlemesi (medeni, siyasi ve sosyal) vatandaşlığın bir toplumsal bütünleşme aracı olduğunu göstermek için geçerli bir öneri olmaya devam etse de (Hampshire, 2013), uluslararası göç olgusunun en dikkat çekici hususlarından biri olan post-endüstriyel toplumlara uygunluklarını sorgulayan yeni gerçekler ortaya çıkmıştır. Bu da göç olgusu bağlamında vatandaşlık kavramının yeniden gözden geçirilmesi demektir. Bu anlamda (Anderson, 2013), göç ve vatandaşlık arasında ilginç bir bağlantı önermektedir. Vatandaşlık sadece yasal bir boyuta indirgenemez, insanların belirli ideallere ve davranış kalıplarına (*community of value*) bağlılığı temelinde yorumlanmalıdır. Bir toplum vatandaşlardan oluşmakla beraber,

aynı zamanda yasalara saygı duyan ve çok çalışan kişiler olarak anlaşılan iyi vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu şekilde vatandaşlık şartlarına erişmek isteyen göçmen, tüm vatandaşların sözde paylaştığı değerlere uygunluğunu sürekli olarak ortaya koyan bir dizi yasal ve ahlâkî gerekliliklere uymak zorundadır. Elbette, başarısız vatandaş gibi başka figürler de ortaya çıkmaktadır. Bir suçtan hüküm giyenler, vatandaşlığa sahip olmalarına rağmen uygar olmayan veya istenmeyen olarak damgalananlar örnek olarak verilebilir.

1990'larda ulusal vatandaşlığın bir ulus ötesi üyelik aleyhine düştüğüne doğrulayan çeşitli ulus ötesi yazarların görüşünün aksine (Soysal, 1994) vatandaşlık statüsü, özellikle ev sahibi toplumda siyasi ve sosyal haklara ilişkin olarak belirli hakların kullanılmasıyla ilgili olmaya devam etmektedir. Bu sınırlamalar, özellikle ev sahibi devletin uyruğunu taşımayan kişileri belli başlı haklara erişimden mahrum bırakan katı engellerin bulunduğu işgücü piyasasından pek çok farklı alana kadar uzanmaktadır. Benzer şekilde vatandaşlık, haklar ve fırsatlar açısından, zengin veya yoksul bir devletin uyruğunu taşımanın sonuçlarına göre sıralanan bir güç ve eşitsizlik aracıdır. Bir diğer husus ise vatandaşlığın piyasa arzusunun bir nesnesi haline gelmiş olmasıdır. Bilindiği üzere bazı hükümetler, belirli gereksinimlerin karşılanması ve büyük meblağlarda para karşılığında vatandaşlığa erişimi kolaylaştıran önlemleri onaylamaktadırlar. Bazı durumlarda, kaynakları olan kişiler, söz gelimi AB üye devletlerinin birinden, sadece serbest dolaşım açısından sunduğu yasal fırsatlar nedeniyle vatandaşlık edinebilmektedirler.

Ayrıca, basitçe uyruk veya yabancılara idari durumuna dayalı olarak tercüme edilen, yasal olan vatandaşlık kavramı, demokratik bir perspektiften şüphe uyandırmaktadır. Dolayısıyla, bir toplumda yaşayan, çalışan ve vergilerini ödeyen kişilerin aktif ve pasif siyasi hak sahibi olmayacakları, bununla beraber ikâmet etmeseler dahi menşe ülkelerinde siyasi katılım sağlayabilecekleri paradoksal durumlar söz konusudur. Nitekim bu yersiz yurtsuz siyasi katılım, demokrasilerin meşruiyetini ve kalitesini açıkça etkilemekte ve özellikle göçmen kökenli sakinlerin ev sahibi ülkeyle bütünleşmelerini ve özdeşleşmelerini zorlaştıran bir faktör olmaya devam etmektedir.

Bu noktada şunu belirtmekte yarar bulunmaktadır: Siyasi haklar seçime katılımı sınırlı değildir, kurumsal boyutun ötesine geçen başkaca katılım biçimleri de bulunmaktadır. Bu şekilde, hareketlere ve sosyal oluşumlara, dernek ve/veya vakıflara, mahalle derneklerine, sosyal ve/veya kültürel oluşumlara katılmak da siyasal katılımın kurumsal siyasetin dışında kalan boyutudur. Aynı zamanda göçmenler, bir topluluğun parçası ve ikâmet eden sakinleri olmaları nedeniyle, yetkililer tarafından katılım için getirilen sınırlamalara bağlı olarak, vatandaş istişareleri gibi yerel düzeyde katılım süreçlerine dahil edilebilirler. Geniş katılım hakları edinilmesi yönünde ilerleme sağlanması (De Lucas, 2008) 21. yüzyılın liberal demokrasilerinde göç olgusunun ortaya çıkardığı zorluklardan biridir.

Özetlemek gerekirse, vatandaşlık yasal bir kavramdır. Vatandaş, “doğum veya vatandaşlığa alınma yoluyla siyasi bir topluluğun mensubu ve topluluğa bağlılık borcu olan, bütün medeni ve siyasi haklar ile korumadan yararlanabilen kişi”dir (IOM, 2019, s. 93). Bu bakımdan vatandaş, bireysel özgürlükleri ve siyasi hakları olan, aynı zamanda topluma karşı yükümlülükleri ve ortak yaşamı yöneten yasalarla birlikte hukukun bir öznesidir. Vatandaşlık, siyasal egemenliğe sahip olunması ve bu sayede toplumu yönetenleri seçip kontrol etmesi nedeniyle siyasal meşruiyet ilkesidir (Schnapper, 2003). Bu nedenle vatandaşlık, yasal ve hukuki bir koşuldur, aynı zamanda siyasi topluluğa aktif bir katılım pratiğidir (Martiniello, 2005).

Katalan Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık

Çalışmanın analizi, Katalonya’daki kamu entegrasyon politikalarının belirli bir süreklilik ve dönüşüm geçirdiği perspektifine dayanmaktadır. Politikalarda süreklilik, entegrasyon politikaları üzerinde uzun bir siyasi ve sosyal uzlaşma arayışı geleneği ile açıklanmaktadır. Politikaların analizi, planların onaylandığı sosyo-politik bağlamın ve temel özelliklerinin kısaca ortaya konulması ve planlarda vatandaşlık kavramı merkeze alınarak incelenen farklı siyasi belgelere dayalı olarak yapılmaktadır.

a) Bakanlıklar Arası Göç Planı 1993-2000

Bakanlıklar Arası Göç Planı 1993-2000, uluslararası göçün özellikle Topluluğun belirli bölgelerinde belirli bir boyut kazanmaya başladığı dönemde,

Yönelim ve Birlik Partisinin (CiU - *Convergencia i Unió*) yetkisi altında Katalonya'da onaylanan ilk entegrasyon planıdır. Plandan önce, uluslararası göçmenlerin gelişinin organize edilmesi ve uygun şekilde yönetilmesi için özellikle farklı meslek alanlarından farklı eylemler gerçekleştirilmiştir. Esasen bu planın hataya geçirilmesi, sivil toplumdaki gelen baskının bir sonucudur. Göç akınlarıyla başa çıkmak için önerilerde bulunan ve kamu politikaları tasarlama ihtiyacına ilişkin tavsiye niteliğinde olan Girona Raporu (1992) verilebilecek en önemli örnektir (Garreta Bochaca, 2009, s. 21).

Bakanlıklar Arası Göç Komisyonunun önerisi üzerine bu ilk siyasi projenin onaylanması, temelde Katalonya Özerk Yönetiminin farklı bakanlıklarının eylemlerinin koordine edilmesi ve bu konuda siyasi bir söylem oluşturulmaya başlanmasını amaçlayan Bakanlıklar Arası bir planın hazırlanmasına yol açmıştır. Plan, farklı bakanlıkların eylemlerini kaydetmenin yanı sıra, birbirini izleyen planlarda geliştirilecek bir Katalan entegrasyon modelinin temellerini önermekle birlikte, AB'nin farklı entegrasyon politikalarını teşhis eden teknik bir rapor özelliğine de sahiptir. Bu nedenle planda, vatandaşlığa yapılan atıf bulunmamaktadır. Plan, temelde entegrasyona ve entegrasyonun gelişimi için stratejik ve operasyonel ilkelere yapılan atıflar içermektedir. Dikkate değer tek atıf, AB'nin inşası sürecinin, gelecekteki Avrupa vatandaşlığı sayesinde İspanyol uyruğunu taşıyanlarla aynı haklara sahip olma olasılığının görüldüğü AB devletlerinin ulusal vatandaşları için sunduğu fırsatlara işaret etmesidir.

b) Bakanlıklar Arası Göç Planı 2001-2004

2001-2004 Bakanlıklar Arası Göç Planı'nın onaylanması, önceki plana göre belirli bir dönüşüm ve ilerleme anlamına gelse de, Bakanlıklar Arası plan formatını korumuştur. Katalonya, bu dönemde göç olgusunun yönetimine dair 1990'ların başına kıyasla daha büyük bir deneyime sahiptir. Katalan toplumunda göç, konjonktürel değil, yapısal bir gerçeklik olarak algılanmaktadır. Planda temel yeniliklerden biri, entegrasyonla ilgili kamu politikaları ve ilkeler bağlamında bazı temellerin atılmasını amaçlayan Katalan entegrasyon biçiminin (*vía catalana de integración*) tanıtılmasıdır.

Planda, vatandaşlık kavramına ilişkin ilk referanslar ortaya konmak-

tadır. Ancak bu referanslar, özellikle Şu maddelere atıfta bulunulduğunda, temelde kavramın farklı anlamlarına yanıt veren belirsiz referanslardır: i) Bir bütün olarak nüfus, ii) nüfusun tamamına hitap edecek entegrasyon politikalarına duyulan ihtiyaç. Diğer bir deyişle, entegrasyon politikalarına çift yönlü perspektiften bakıldığında, sadece göçmenleri değil, tüm vatandaşları dahil etme ihtiyacı olarak anlaşılmaktadır. Bu nedenle, planın alıcıları sadece göçmenler değil, aynı zamanda sorumlular, kamu kaynaklarına yön veren uzmanlar ve ülkenin geri kalan ekonomik ve sosyal aktörleridir (Generalitat de Catalunya, 2001, s. 127). Son olarak, planın hedeflerinde bulunan üçüncü bir bahis, Katalonya’da ikâmet eden tüm sakinlerin vatandaşlık haklarını kullanabilmeleri için fırsat eşitliğinin teşvik edilmesidir (Generalitat de Catalunya, 2001, s. 129).

Atıfta bulunulan hakların türü açıklığa kavuŐturulmamıŐ olmasına rağmen, vatandaşlık haklarına yapılan ilk atıf olması bakımından önem arz etmektedir. Dahası, uluslararası göçmenlerin Katalonya’nın ulusal inŐasına katılımlarını teşvik etmenin, kimlik ve kolektif mirasa katkılarını hesaba katarak, planın amaçlarına dahil edilmesi (Generalitat de Catalunya, 2001, s.11) dikkate değerdir. Esasen, katılım haklarının oy verme ile ilgili kurumsal boyutun ötesine genişletilmesi önerilmekte ve bunun amacı, göçmen sakinleri dernekler veya diğer siyasi diyalog alanları gibi diğer katılım alanlarına dahil etmektir.

Katalonya’da, 2005 senesinden itibaren dört yıllık dönemler olarak formüle edilen Vatandaşlık ve Göç Planları hazırlanmaktadır.

c) Vatandaşlık ve Göç Planı 2005-2008

2005-2008 Vatandaşlık ve Göç Planı’nın onaylanması, Katalonya’daki kamu entegrasyon politikalarında bir dönüm noktasını temsil etmektedir. İlk olarak, göç ve vatandaşlık arasında doğrudan bir ilişki kurularak entegrasyonla birlikte vatandaşlık kavramının politikaların temel bir unsuru olarak kullanılmaya başlanması, planları tanımlamak için kullanılan terminolojide ciddi bir deęiŐikliklerdir.

Vatandaşlık perspektifinin tanıtılması sadece göç politikalarıyla sınırlı olsa da, sosyal politikaların özünde ve yönetiminde önemli bir dönüş sağlayarak, geleneksel bir mantıktan yenilikçi bir mantığa geçilerek bu

alan sosyal politikalar dizisine dahil edilmiştir. Benzer şekilde, PCI 2005-2008'de, önceki iki planın bakanlıklararası perspektifi terk edilerek, farklı bakanlıkların amaçlarının basit toplamının ötesine geçen kapsamlı bir yaklaşım getirilmiştir. Bakanlıklara, prosedürlere ve yönetsel bakış açısına dayalı bir mantıktan vazgeçilerek, koordinasyon, kesişimsellik ve ağ oluşturma ön planda tutulacağı politikalarda küresel bakış açısıyla yeni bir aşamaya geçilmiş ve takip eden satırlarda ele alınacak mukim vatandaşlık (*ciudadanía residente*) gibi anahtar bir kavram ortaya konulmuştur.

Mukim vatandaşlık, bir bölgede yaşayan ve kalma isteklerini de ifade eden kişilerin etkin ikâmetine dayanan bir vatandaşlık yaklaşımıdır. Etkin ikâmet, “uyruğu ve yasal statüsü ne olursa olsun herkesi Katalonya vatandaşı yapar” (Generalitat de Catalunya, 2005, s. 136). Bu formül, İspanya devletinde idari durumu ister düzenli ister düzensiz durumda olsun, Katalan topraklarında yaşayan tüm sakinlerin haklara sahip olma konusunda sınırların ve zorlukların üstesinden gelme girişimi olarak tanımlanmakta ve özellikle hak sahipliği konusunda göçmen grupların maruz kaldıkları eşitsizliklerin üstesinden gelme girişimi olarak açıklanmaktadır.⁴

Mukim vatandaşlık, 1999'daki Tampere Anlaşmalarında Avrupa Komisyonu tarafından teşvik edilen, temel hak ve yükümlülükler ve çoğulculuk, eşitlik ve medeniyet değerlerine dayanan vatandaşlık kavramından esinlenerek hazırlanmıştır. Tampere çerçevesinde, Komisyon kasım 2000'de daimi ikâmet eden göçmen figürünün kavramsallaştırılması için vatandaşlık kategorisini veya akademik tartışmalarda genellikle Avrupa vatandaşlığı (*denizenship europeo*) olarak anılan kategoriye tanıtmıştır. Bu öneriyle, özellikle Selanik'teki Avrupa Konseyi başkanlığının sonuçlarından (19-20 Haziran 2003) bu yana, bu kavram AB entegrasyon politikalarının ana eksenine haline geldiğinden niteliksel bir değişiklik yapılmıştır. Bu bağlamda, AB devletlerinden birinde yasal olarak ikâmet eden üçüncü ülke vatandaşları için kapsamlı ve çok boyutlu bir entegrasyon politikası geliştirme ihtiyacı ilk kez 2004 senesinin haziran ayında Tampere Zirvesi sonuçlarında kabul edilmiştir (A.Solanes, 2004. Atk. Zapata-Barrero, 2005, s. 108).

4 Ayrıntılı bilgiye Generalitat de Catalunya, “Pla de ciutadania i immigració 2005-2008” http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/portal_social/archives/gencat01/42.dir/gencat0142.pdf adresinden erişim sağlanabilir.

Bu değişiklik önemlidir, çünkü (Bakanlıklar Arası) idari bir göç vizyonundan, açıkça sosyal ve politik bir yaklaşıma doğru bir yönelim değişikliğidir (Zapata-Barrero, 2005). Teşvik edilmesi amaçlanan çoğul ve sivil vatandaşlık modeli üç temele dayanmaktadır: Çoğulculuğun değeri, tarafsızlığa dayalı eşitlik ilkesi ve bir arada yaşamayı garanti eden bir davranış standardı olarak kurumları ve Katalan toplumunu destekleyen omurgalardır (Generalitat de Catalunya, 2006, s. 35). Plan, göçmen bir sakinin gönüllü olarak bir topluluğun parçası olduğunu hissedebileceğini doğrularak liberal bir bahis yapmaktadır.

Katalonya, 1999'daki Tampere Anlaşmalarında Avrupa Komisyonu tarafından teşvik edilen vatandaşlık kavramından esinlenerek hazırlanan bu model ile 2000'lerin ortalarından itibaren mukim vatandaşlık modelini geliştirme sürecine girmiştir. Politikalara yaklaşımdaki bu değişimi açıklayan başkaca unsurlar da bulunmaktadır. Bu çalışmanın araştırma konusu olmasa da diğerlerinin yanı sıra göç olgusunu yönetmede belirli bir yol haritasına ve deneyime kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Bu girişim, göç sonucunda toplumsal kırılmalar oluşmasının önlenmesini ve aynı zamanda yeni bir toplum inşasında ilerlemeyi amaçlayan yapısal dönüşümün teyididir. Göç hareketlerinin yapısal ve kalıcı doğasından yola çıkılarak, inovasyona ve bu olgunun nasıl yönetileceğine ilişkin tanımına açıkça daha iyi hazırlanmış kurumsal bir bağlamda yer almıştır (Lladonosa ve Özgür, 2020, s. 22). Katalonya Özerk Yönetimi, çoğulluğun tanınması prensibinden hareketle, tüm vatandaşlar tarafından paylaşılan sosyal, politik, dilsel ve kültürel bir proje geliştirme hedefindedir (Generalitat de Catalunya, 2006, s. 6). Katalonya'da, temel insan hakları ve fırsat eşitliğinin sağlanması amacı ile göçmenlerin bir bütün olarak vatandaşlığa kazandırılması amaçlanmaktadır. Plan, göç yönetişiminden çoğul ve sivil vatandaşlık diline açık bir liberal çizgidedir. Solé ve Parella'ya göre (2008, s. 95) temel fikir, göçmen statüsünden vatandaş statüsüne geçişi yönetmektir. Çünkü, özellikle İspanya devletinde göçmenlerin demokratik süreçlerin tüm yönlerine ve politikaların oluşturulmasına katılabilmeleri ihtiyacı açıktır, bu da oy kullanma ve siyasi partilere katılma hakkını önermek anlamına gelmektedir. Bu nedenle, uyuğa dayalı sınırlı bir

vatandaşlık kavramı aşılarak, etkin ikâmete dayalı yeni bir konsept yaratılmaktadır.⁵

Bu planın genel amacı, yeni sakinleri topluluk vatandaşlığına dahil etmektir. Bunun için yurttaşların onları her zaman eşit olarak kabul etmesi gerekmektedir. Bunun için göçmenin vatandaş olarak tanınması gereken temel kriter, kayıt yoluyla tanınan etkin ikâmettir. Kayıt, göçmenin Katalonya'ya yerleşme ve tüm mevcut kamusal alanları ayırım gözetmeksizin sakinleri ile paylaşma iradesini ifade etmektedir. Böylece, devlet vatandaşlığından kopuk, kent ve yerel dünyayla yakından bağlantılı bir vatandaşlık kavramı yeniden ele alınmaktadır (Generalitat de Catalunya, 2006). Vatandaşlık kavramı, bu önerinin temel terminolojik yeniliği olup, vatandaşlığı devletin uyruğunun taşınması kriterinden ayırarak yerel bağlantıya dahil etmektedir (Zapata Barrero, 2004, s. 116).

Bu vatandaşlık anlayışı, vatandaşlığı uyruktan bağımsız bir sosyal bağ kaynağı olarak ifade eden (Schnapper, 2003) tanıma denk gelmektedir. Aynı şekilde, bir belediyede yaşayan bir kişi olarak vatandaşın durumuna ve bölgeye yerleşilmesine isteklilik gösterilmesi için bir mekanizma olarak ikâmet kaydının önemine özel atıfta bulunmaktadır. Planda vurgulandığı üzere, “Kayıt yoluyla tanınan etkin ikâmet, bir kişiyi Katalonya vatandaşı yapar ve bu, herkes için haklar ve görevler anlamına gelir: Halihazırda burada olan bizler ve daha iyi bir gelecek inşa etmek için gelenler için (...)” (Generalitat de Catalunya, 2006, s. 24). Bu şekilde, bir bölgenin sakinleri arasında daha eşitlikçi bir anlayışın geliştirilmesine, özellikle merkezi kanun koyucuya münahır iki alan olan vatandaş ve yabancı rejiminin ima ettiği farklılıkların üstesinden gelinmesi amaçlanmaktadır.

Böylece mukim vatandaşlığın bütünleştirici, kapsayıcı ve sosyalleştirici bir işlevin geliştirilmesine olanak sağladığı vurgulanmaktadır. Ne var ki özerk toplulukların, mukim vatandaşlığı etkileyen alanların çoğunu düzenleme yetkileri olmadığı için bu vatandaşlık nosyonunu gerçeğe yansıtmak zor görünmektedir.

⁵ İspanya'nın tarihi ve sömürge geçmişi, Medeni Kanun'daki çoğu reformun tarihsel değerlendirmelerle haklı çıkarılması anlamında vatandaşlık mevzuatını tanımlamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu mevzuat alanı, göçmen grupların entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlayan normatif çerçeveye yalnızca kısmen dahil edilmiştir (Rubio Marín, Sobrino, Martín Pérez, Moreno Fuentes, 2015, s. 1).

Öte yandan plan bu sınırlamaları, vatandaşlık edinme, ülkede yasal olarak ikâmet etme ve çalışma koşulları ile özellikle siyasi haklara ilişkin olarak yabancılara sağlanan hak ve özgürlükler gibi düzenlemelere yönelik yasal ve yetkin mekanizmalara sahip olmadan mukim vatandaşlığın tam gelişiminin içerdiği zorlukları kabul etmektedir. Dolayısı ile daha ziyade uluslararası göçmen nüfusa yönelik açık ve eşitlikçi bir siyasi söylem, tanımlamayı amaçlayan sembolik bir taahhüt olarak anlaşılmaktadır.

PCI 2005-2008 ve aşağıda yer verilecek olan PCI 2009-2012'nin yazarlarından olan akademisyen bir katılımcının ifadelerine göre;

M.S.A.: Vatandaşlık ve Göç Planı, Katalonya'da yürütülen tüm politikaların bel kemiği olma taahhüdü ile Katalonya'da yaşayan tüm vatandaşlara eşit fırsatlar sunmaya odaklandığından entegrasyon hedefine ulaşılması açısından çok önemlidir. Bununla beraber, bu planların amacı, göçmen grupların olağanüstü desteğe ihtiyaç duymalarına gerek olmaksızın, toplumda tam eşitlik koşulları altında yaşayabilmelerinin sağlanmasıdır.

Özetle mukim vatandaşlık perspektifi, planda tüm siyasi eylemlerin odak noktası halindedir. Bu nedenle, Katalan toplumunun göçmenlerin yerleşmesiyle birlikte geçirdiği değişimin yanı sıra hizmetlerin ayrımcı olmayan bir toplum inşa etmedeki kilit rolü önemli görülmektedir ve bu bakımdan plan niteliksel bir sıçrama olarak okunabilir. Ayrıca, bu planın akabinde imzalanan ve Katalonya'daki entegrasyon politikaları yolunda belirleyici bir adım olan Ulusal Göç Paktı (PNI - *Pacto Nacional Para la Inmigración 2008*) için stratejik bir çerçeve oluşturmuştur.

Pakt'a ilişkin en tartışmalı maddeler ve önlemler ise, daimi oturma iznine sahip yabancılar için belediye seçimlerinde aktif ve pasif oy hakkı talebi, Medeni Kanun'da öngörülen İspanyol vatandaşlığına genel erişim süresinin 10 yıldan yasal ve kesintisiz olmak suretiyle 5 yıla indirilme önerisi olmuştur. Gerçekten de İspanya'da vatandaşlığa genel erişim süresi, çoğu AB devletine ve OECD ülkesine kıyasla daha kısıtlayıcıdır (MIPEX, 2020). Göçmenlerin Entegrasyonu Forumu ve Katalonya Parlamentosu tarafından İspanya'da göçmen grupların muazzam artışının dikkate alınması ve Medeni Kanun'da reform yapılarak genel ikâmet gerekliliğinin 10 yıl-

dan 5 yıla indirilmesi gerektiği öne sürülmesine rağmen, bu öneri merkezi yönetim ve dönemin ana muhalefet partileri tarafından bir öncelik olarak görülmemiştir.

d) Ulusal Göç Paktı (2008)

2008'de onaylanan Ulusal Göç Paktı (PNI), Katalonya'daki entegrasyon politikalarının gidişatında belirleyici bir adımdır. Bu adım, sadece parlamenter temsile sahip siyasi güçlerle sınırlı olmayan, aynı zamanda ekonomik ve sosyal alanları da kapsayan bir konsensüs anlaşması arayışında yatmaktadır. Görüleceği üzere, yukarıda atıfta bulunulan yönelim, 21. yüzyılın ilk on yılında, Pakt aracılığıyla geliştirilen ve "Katalan entegrasyon biçimi" olarak adlandırılan politika ile çerçevelenmiştir (Lladonosa ve Özgür, 2020, s. 22).

Katalan göçmen mutabakatında, diğer bir ifadeyle, siyasi güçlerin hegemonik söyleminde asimilasyon modellerinin reddi öne çıkmaktadır. Göçmen entegrasyonu açısından klasik entegrasyon teorileri⁶ içerisinde, kültürlerarasılık gibi kavramsal bir yaklaşımın daha uygun olduğu vurgulanmaktadır.⁷ Katalan entegrasyon biçimi ne Fransa tipi asimilasyoncu bir model ne de tam olarak İngiltere tipi çokkültürcü bir modeldir.⁸ Belli başlı yönleriyle Quebec modeli Katalan entegrasyon politikası için bir ölçüt kabul edilmektedir. Model, bölge ile entegrasyon ve kimlik unsurları olarak dil öğrenimine dayanan nispeten Quebec modeline benzerdir.

6 Göç literatüründe bulunan asimilasyoncu, ayrılcı/dışlayıcı (*exclusive*) ve çokkültürcü (*multiculturalism*) politikalar üzerine olan tartışmalar için ayrıntılı bkz. (Kukathas, 1992), (Kymlicka, 1998), (Barry, 2001), (Zapata-Barrero, 2004), (Modood, 2005), (Parekh, 2006), (Joppke, 2007).

7 Kültürlerarasılık kavramı, kültürlerine dinamik bir bakış açısı getirmektedir. Kültür dinamiktir, sabit değildir, kalıcıdır veya sonsuzdur. "Saf" bir kültürel model olarak kültür kavramı bulunmamaktadır. Temelde etkileşime, çeşitli faktörlerin, geleneklerin, dillerin ve sembolik dünyaların tarihsel sonuçlarına bağlıdır. Kültürlerarasılık, empati ve karşılıklı anlayışa dayalı bir tutum ve davranıştır (Generalitat de Catalunya, 2005, s. 159).

8 Çokkültürcülük tezleri bugün hem akademik hem de siyasi alanda güçlü tartışmalara yol açmaktadır. Çokkültürcü göçmen entegrasyon modelinin en çok karşı karşıya kaldığı iki ciddi eleştirisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ulusal kimliği, toplumsal bağlılıkları ve dayanışmayı zedelemesine ilişkindir. Bir diğer eleştiri ise, eşitlik ve adaletin sağlanması için geliştirilmiş olan çokkültürcü politikaların, esasında farklı gruplar üzerinde eşitsizliğe ve adaletsizliğe yol açabilmesine yöneliktir. Günümüzde çokkültürcülük, ciddi eleştirilere hedef olsa da Kymlicka'nın (2012, s. 8) ifade ettiği üzere, geniş bir perspektiften bakıldığında "çokkültürcülüğün yalnızca veya esasen sembolik kültürel politikalarla ilgili olduğu iddiası, mevcut politikaların yanlış okunmasına bağlıdır."

Göçmen entegrasyonu açısından Katalan entegrasyon biçiminin (*via catalana de integraci3n*) Quebec ile ilişkisi arasındaki benzerlik konusuna ilişkin bir siyasi üye şu açıklamaları yapmıştır:

O.A.M.: İlk aşama olduğu için ortak kamu kültürü olan Kanada ve Quebec konseptini ithal ettik (...). İstediğimiz şey, çeşitlilik içeren bir toplum inşa etmek, ortak bir kamu kültürünün olduğu, yani bir arada yaşama kuralları, yasalar, ortak dil ve kültür, pozitif çeşitlilik deneyimi ile aynı anda bir arada var olan ortak kültür (...). Zapata Barrero'ya konsept düzeyinde katılıyorum. Entegrasyon, bir bireyin bir topluma eşit olarak katılmaya başladığı ve bu nedenle kişiliği ve olaylara bakış açısıyla bu toplumun inşasına katkıda bulunduğu çift yönlü bir süreçtir. Tarihi, dili, kültürü olan ve bunların korunduğu bir toplum bizim küresel çeşitliliğe eşitiz katkımızdır. Bu nedenle, ortak siyasi kültürün ortak bir dile sahip olması gerektiğine inanıyorum. Herkes için aynı yasalar, herkes için aynı haklar, ortak bir kamu kültürü ve dil ile bir uyum alanı olmalıdır, çeşitliliğe sayęı ve kıymet verilmelidir.

Bahse konu modeli anlaşılır hale getirme girişimine ilişkin siyasi üye şu şekilde devam etmiştir:

O.A.M.: Biz, fırsat eşitliği, çeşitliliği tanıma, etkileşim ve içirme/ kapsama (*inclusi3n*) kavramları hakkında konuşamazsak için yarısını bırakmış oluruz. Bu nedenle, öncelikle dürüst ve çeşitlilik içeren bir diyalog gereklidir (...). Ve temelde, en önemli olduğunu düşündüğüm başka bir unsurdan dolayı (...) farklılıklara sayęıya dayalı sosyal uyumu garanti etmek gerekmektedir. Fırsat eşitliği olmadan bir arada yaşamak mümkün olmayacaktır (...).

Katalonya Parlamentosundan bir milletvekiliyle yapılan görüşmeden bir alıntı şu şekildedir:

N.D.B.M.: Kamu idareleri tarafından ortaya konan kabul planları, okullarda hazırlık sınıfları, mahallelerde sosyal ve kentsel müdahaleler yoluyla yapılan çalışmalar (...) Katalonya'nın çeşitli ve çoğul bir toplum haline gelmesine yardımcı olmuştur. İşte bu irade, farklı aktörler tarafından Aralık 2008'de imzalanan ilk Katalonya Ulusal Göç Pakti'na yansımıştır.

Vatandaşlık konusuyla ilgili olarak, Pakt, PCI 2005-2008'de belirlenen bazı özellikleri takip etmektedir. Mukim vatandaşlık, kamu hizmetlerine eşit erişimi garanti eden mekanizma olmaya devam etmektedir. Bu ilke öz-yönetimi pekiştirmek ve sosyal uyumu sürdürmek için vazgeçilemez bir yaklaşım (Generalitat de Catalunya, 2009) olarak tanımlanmaktadır.

Pakt'ın en önemli yeniliklerinden biri ise, demokratik değerlere ve insan haklarına saygı, eşitlik ve çoğulculuğa, saygıya dayanan ortak kamu kültürü kavramının tanıtılmasıdır. "Çeşitli ve farklılaşmış toplumumuzun iletişim, bir arada yaşama, tanıma ve katılımı için ortak bir alan, böylece Katalan ulusu, içinde yaşayan ve çalışan tüm nüfus için bir referans noktası olmaya devam etmektedir" (Generalitat de Catalunya, 2009, s. 63). Aynı mekânda bir arada yaşayan toplumun ayrıştırılmasından kaçınmak için çalışma isteği olmakla beraber, uygulamada, özellikle yasal ve siyasi eşitsizlikler aynı zamanda sosyal, ekonomik, kentsel planlama vb. nedenlerle izole edilmiş durumdardır. Bu olumsuzluğu gidermek için katılım, ortak bir kamu dili olarak Katalanca, inançların çoğulluğu, cinsiyet perspektifi ve çocuklara, gençlere, yaşlılara ve ailelere yönelik itina politikaları gibi beş ana öncelik belirlenmiştir. Bu konuda, ortak kamu kültürü kavramının önemi oldukça belirgindir. Katalancanın bir araç dili olarak göçmen gruplar tarafından öğrenilmesinin önceliği lehine girişimler ve bazı stratejiler vurgulanmaktadır.

Ulusal Göç Paketi, göçmen nüfusun, İspanyol uyruklu sakinlerle aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olabilmesi anlamında, vatandaşlar olarak kabul edilmeleri girişiminde önemli bir taahhüt anlamına gelmektedir. Aynı şekilde, Katalonya'da uzun yıllardır yaşayan ve oy haklarını kullanma olanağından yoksun bırakılanların sayısının giderek arttığına işaret edilmektedir. Çünkü, CE'nin 13. maddesinin ikinci fıkrası bu noktada yabancıların haklarına ilişkin zorluklar çıkarmaktadır (Aja ve Moya, 2008, s. 73). Anayasa hükmü oldukça açıktır: CE'nin mütakabiliyet kriterlerine⁹ dayalı olarak yerel seçimler için olası istisnalar dışında, yalnızca İspanyolların oy kullanma hakkına sahip olduklarını belirtmektedir (Aja ve Moya, 2008, s.

⁹ Mütakabiliyet, iki devletin, kendi topraklarında ikâmet eden diğerinin vatandaşlarına büyük ölçüde benzer koşullarda hak veya imtiyazlar tanımayı üstlendiği fikrine yanıt veren bir ilkedir. Bu, genellikle hukuksal bir statüye sahip bir metinde veya bir uluslararası antlaşmalarda yer alan bir taahhüttür (Aja ve Moya, 2008, s. 73).

79). İspanya’da, yabancıların belediye seçimlerinde oy kullanma hakları, mütakabiliyet esasına dayalı olarak antlaşma veya kanunla belirlenmesi kaydıyla mümkündür. Buna karşılık, demokratik ilke açısından, oy hakkının tanınması gerekliliği, Ulusal Göç Pakti’nin 17. maddesinde açıkça ifade edilmiştir:

Demokrasimizde ilk kez, ülkemizde yaşayanların çok önemli bir yüzdesi, siyasi katılım hakları gibi tüm vatandaşlık haklarından yararlanamamaktadır. Bu gerçek, özellikle beş yıldan fazla bir süredir ülkemizde düzenli olarak ikâmet edenlerin yabancı uyruklu nüfus içindeki yüzdesini ve İspanyol vatandaşlığına erişmek için hem yasal hem de yönetim zorluklarını dikkate aldığımızda önemlidir (Generalitat de Catalunya, 2009, s. 23).

Aynı şekilde göçmenlerin vatandaşlık haklarının tanınmasının gerekliliği lehinde açık ve net bir atıflar bulunmaktadır.

e) Vatandaşlık ve Göç Planı 2009-2012

2009-2012 Vatandaşlık ve Göç Planı (PCI), Ulusal Göç Pakti’nin kısa bir süre sonra onaylanmış olmasından ve Pakt’ta oluşturulan felsefi ve kavramsal temelleri büyük ölçüde yeniden teyit ettiğinden, önceki politikalara göre birkaç yenilik sunmaktadır. Ancak ekonomik kriz bağlamında önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Bu gerçek aynı zamanda göç olgusunu Katalan siyasi gündeminin merkezinden kaydırmıştır (Lladonosa ve Özgür, 2020, s. 25).

Böylece, mukim vatandaşlık ilkesinin geliştirilmesindeki zorlukların tanınması ve bu vatandaşlık anlayışına uygun politikaların düzenlenip uygulanabilmesi için temel alanlarda yetkinliğe sahip olmamanın üzüntüsü gibi yukarıda tartışılan bazı hususlar yeniden ortaya çıkmaktadır. Bu siyasi taahhüt, vatandaşlık ilkesinin bu planın ilkelerine dahil edilmesiyle yeniden teyit edilmektedir.

“Katalan yönetimlerinin, Katalonya’da yaşayan herkese tam hak ve görevlerin genişletilmesini teşvik etme taahhüdünü ifade etmektedir. Aynı zamanda mukim vatandaşlık, kişilerin uyruklarına bakılmaksızın, nihai ve günlük ikâmetgâh ve toplumun bir parçası olma isteği temelinde vatandaş olarak kabul edildiğini varsaymaktadır” (Generalitat de Catalunya, 2009, s. 75).

Tüm entegrasyon politikalarının nihai alıcısı olarak vatandaşlara açık bir göndermede bulunarak, küresellik planının ilkeleri arasında yer almaktadır. Katalan yönetimine göre, yurttaşlara yapılan çağrı, tüm nüfusu dahil etme arzusunun tekabül edecektir. Özellikle göç olgusunun bir bütün olarak toplum üzerinde etkisi olduğu düşünüldüğünde, göç politikaları sadece göçmen nüfusa değil, tüm vatandaşlara yönelik olmalıdır (Generalitat de Catalunya, 2009, s. 75). Bu anlamda planın, Katalan yönetimi ile entegrasyon politikalarında yer alan aktörler grubu arasındaki katılım ve diyalogun ana organlarından biri olarak Vatandaşlık ve Göç Kurulunun oluşturulması öngörülmüştür. Kurul, 15 Nisan tarihli 86/2008 sayılı Kararname ile oluşturulmuş ve Göç Sekreterliğine eklenmiştir.

f) Göçmenlerin ve Katalonya'ya Dönenlerin Kabulüne Dair Kanun

10/2010 sayılı Kanun, uluslararası göçün etkisine binaen özel olarak tasarlanan ilk Katalan Kanunu'dur. Katalonya, halihazırda çeşitli yetkinliklerini 2006 tarihli EAC'de belirlemektedir (Başlık IV, madde 110-173). Bu Kanun, 2006 tarihli EAC'de yer alan ve kabul konularında Katalonya Özerk Yönetimine tahsis edilen yetkinliklerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir (madde 138.1). Kanun'un (10/2010) anlam ve önemini vurgulandığı kısımda (*Preambül*'ünde), özerklik statüsünün 15/3. maddesi, aynı statünün Katalonya vatandaşları için tanıdığı hakların, yani Katalonya vatandaşlığından yararlanan Katalanlar için, bu koşulun idari yetkileri olan İspanya vatandaşlarınınki olarak anlaşılması olasılığını ortaya koymakta ve Katalan topraklarında idari ikâmetgâhı olan diğer insanlara da uzanacak biçimde genişletmektedir. Katalonya'nın göçmenlerin vatandaşlık statüsünü genişletme iradesi, entegrasyon açısından kilit yetkinliklerin devlet önünde bir talep olduğunu varsaymaktadır.

Vatandaşlık statüsünün diğer üyelere genişletilmesine yönelik bu istek, PCI 2005-2008'de zaten yapıldığı gibi, Katalonya'da yaşayan tüm sakinler için hak ve yükümlülüklerin tam olarak tanınması siyasi bir arzu olarak ifade edilmektedir. Bu isteğin kısa vadede gerçekleşmesinin zor olduğu kabul edilmekle beraber, yasa Katalan yönetimlerinin "eşitlik ve sosyal uyumu teşvik etmeye çalışan politikaları, hizmetleri ve faydaları herkese yayma" taahhüdünü içermektedir (Preambule, 10/2010). Bu açık-

lamada, politikalara, hizmetlere ve faydalara özel atıfta bulunmaktadır. Öte yandan, haklar bağlamında, söz gelimi, siyasi haklara atıfta bulunulmamakta, bu da bu taahhüdün kapsamı hakkında şüpheler doğurmaktadır.

Kanun, kabul hizmetinin genel ilkelerine vatandaşlık ilkesini de dahil etmektedir: “Kabul hizmetleri, vatandaşların toplumun bir parçası olmaları nedeniyle sahip oldukları hak ve görevler hakkındaki bilgileri yaymalı ve teşvik etmeli, ayrıca topluma katılımı ve bağlılığı teşvik etmelidir” (madde 4/7). Yönetişim ilkeleri arasında sivil katılım yer almaktadır. “Kabul hizmetlerinin işleyişi, programlama, izleme ve değerlendirme, vatandaşların ve özellikle göçmenlerin ve geri dönenlerin katılımını içermelidir. Özellikle kadınların katılımı teşvik edilmelidir (madde 5/9). Genel ilkeler ve yönetim ilkeleri arasındaki ayrım, önemli bir derecelendirmeyi varsaymaktadır. Her halükârda, vatandaşlık haklarının kabul hizmetlerinin programlanmasına dahil edilmesi, sosyal katılımın sosyal ağları ve ev sahibi toplumun tanınmasını geliştirmeye yönelik bir strateji olarak önemini yanı sıra, güçlendirme, ev sahibi toplumla özdeşleşme ve sosyal entegrasyon açısından da önem arz etmektedir.

Göçmenler için kabul hizmetinin oluşturulmasının gerekliliklerinden biri olarak 2008’de imzalanan Pakt’a dahil edilmesi ve 2010’da Kabul Kanunu’nun neden yapıldığına ilişkin mevzuat düzenlemelerinde sorumlulukları olan bir siyasi üye şu bilgileri paylaşmıştır:

O.A.M: Vatandaşlık ve göç politikalarıyla hedeflediğimiz şey, ülkeye gelen veya dönen tüm insanları Katalan toplumuna hoş karşılama ve topluma entegre etmektir. Bu yüzden, 10/2010 sayılı Kanun’u düzenleyen göçmenlerin ve Katalonya’ya geri dönenlerin kabulüne ve tüm insanlar tarafından eşit vatandaşlık haklarının gerçek kullanımı olarak anlaşılan entegrasyona ilişkin kabul süreci etrafındaki politikaları dile getirmekteyiz.

Kabul Kanunu’nu neden yaptık?: Nedenlerinden ilki, kabul süreci ve temelde Kabul Kanunu, objektif bir çerçeve belirleme amacı taşımakta idi. İkincisi, on altı yaşın üzerindeki bireyler için bu evrensel bir eğitim hizmetidir. Katalonya’nın belediyelerinden birinde kayıtlı iseniz eğitim için değil, gönüllü olarak doksan saat dil eğitimi (Katalanca), asgari on beş saat Katalonya toplumunu ve Katalonya’nın yasal çerçevesini tanıma-

ya ilişkin eğitim (temel haklar ve görevler, Katalonya ve belediyelerinin temel özellikleri, kamu hizmetleri, Katalonya'nın birlik yapısına katılım, siyasi ve idari sistemin işleyişi vb.) ve asgari on beş saat işgücü piyasasının tanınmasına ilişkin eğitim (işçi hakları ve görevleri, iş hukuku, sendikaların rolü, maaş bordrosu, iş arama vb. ile ilgili temel unsurları sunmayı amaçlamaktadır). Bunlara ilaveten, uygulamaya on beş saat toplumsal cinsiyet eşitliği dersi ekledik. Araçlar: Özel bir soru testi yapmayacağız. Sizin için objektif bir şey yapacağız. Bu eğitimi aldın mı? Aldım. Mükemmel. Aldın mı? Almadım. Öyleyse al, çünkü objektif. Zorunlu değil ama tabii ki bunu yaparsanız ve size idari statünüzü düzenli hale getirmek için *arraigo*¹⁰ raporu gerekiyorsa *arraigo* belgesini vereceğiz. Bu, elbette yeterli değildir, ancak entegrasyon için kalkış noktamızdır. Ulusa gönüllü olarak dahil olma fikridir.

Yönetişim ilkeleri söz konusu olduğunda, hizmet sunumunun farklı aşamalarına yabancı ve yerli nüfusun hizmet alıcıları olarak dahil edilmeleri arzusu açıktır. Bu yaklaşım, tanım, uygulama ve değerlendirmeye hizmet alıcılarını dahil etmeyi amaçladığı ölçüde, kalite açısından bir kamu hizmetinin sunumunda daha ilişkisel bir yönetişimin teşvik edilmesi açısından faydalıdır.

Özetlemek gerekirse, Kabul Kanunu, kabul süreçlerinin eşitlik politikalarına dayalı entegrasyon süreçlerinin desteklenmesine ve sosyal uyumun teşvik edilmesine katkıda bulunacağı temelinden başlayarak, Katalan toplumunun geniş anlamda tanınmasının kolaylaştırılması söz konusu olduğunda önem arz etmektedir. Çünkü bunlar, eşitsizlikleri telafi etmeyi ve topluma yeni gelenler arasında daha fazla özerkliği teşvik etmeyi amaçlayan politikalarlardır. Bu, kuşkusuz demokratik bir toplum için temel bir konudur. Katalonya'nın politikalarını büyük ölçüde yasal bir meşruiyetle desteklemeye çalıştığı açıkça görülebilmektedir.

10 *Arraigo*: İspanya'da göçmenlerin idari durumlarını düzenli (yasal) hale getirmek için sıklıkla kullanılan bir mekanizmadır. *Arraigo*, istisnai durumlar için verilen, bir sene boyunca geçerli olan ve süresi uzatılabilen bir tür geçici ikâmet iznidir. Entegrasyon göstergesi niteliğinde kabul edilen *arraigo* raporu özerk yönetim tarafından verilmektedir. Başvuru yaparak idari statüsünü *arraigo* kapsamında düzenli hale getirmek isteyen göçmen özerk topluluklarda bu eğitimlerden geçer. Bu rapor, göçmenin geçici ikâmet izni ve/veya ikâmet ve çalışma izni yenileme sürecinde entegrasyon çabasını belgelemeye hizmet etmektedir.

g) Vatandaşlık ve Göç Planı. Ufuk 2016

CiU'nun 2010 seçimlerindeki seçim zaferinden sonra yeni bir siyasi bağlamda tanıtılan ve önceki planın geçerliliği 2012'de sona erdiği için 2014'te biraz gecikmeli olarak onaylanan bir plandır. Ayrıca, 2008 yılı ortalarında ortaya çıkan ve göç akımları üzerinde önemli etkisi olan, yeni akımların giriş oranını nispeten azaltan ve yeni bir aşamayı başlatan ekonomik krizin tam konsolidasyonunda onaylanmıştır. Bu plan, merkezi yönetim ile Katalonya Özerk Yönetimi arasındaki özellikle çelişkili bir siyasi bağlamda, planda da atıfta bulunulan Katalonya'nın bağımsızlığı konusunda referandum yapılması talebiyle onaylandığı belirtilmelidir.

Plana bakıldığında, siyasi öncelikler açısından kayda değer yenilikler sunmayan, önceki planlarla nispeten süreklilik arz eden bir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Plan'da çoğulculuk, eşitlik ve medeniyet değerlerine dayalı vatandaşlık ilkeleri vurgulanmaya devam edilmektedir. Bu şekilde, nüfusu uyruk veya diğer özelliklere göre ayıran paralel hizmet sağlama ağlarının oluşturulmasından kaçınarak, kamu hizmetlerine standart bir şekilde erişimin garanti edilmesi ihtiyacına vurgu yapılmaya devam edilmektedir. Aynı şekilde, bir arada yaşama ve sosyal kaynaşmanın ortak kamu kültürü temeli haline gelen ortak değerlerin paylaşılması ihtiyacına işaret edilmektedir. Ancak, “yerli/otokton vatandaş ve yeni gelen” (Generalitat de Catalunya, 2014, s. 46) arasında bir ayırım yapılmaktadır. Benzer şekilde, geniş bir siyasi katılım anlayışı korunmaktadır, ancak oy kullanma hakkı sadece mevzuatın izin verdiği çerçevede talep edilebildiğinden AB devletleri dışından uluslararası göçmen sakinleri de içerecek şekilde belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının genişletilmesi değerlendirilmesi gereken bir konu olarak durmaktadır: “Kamu katılımı geniş anlamda anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, göçmenlerin günlük yaşamlarının en yakın alanlarında, çalışma faaliyetlerinde veya grubun derneklerinde yer almalarını aramakla kalmayıp, belediye ve mahallenin karar alma süreçlerine katılmalarını sağlamak da gereklidir” (Generalitat de Catalunya, 2014, s. 46).

Aynı şekilde plan, vatandaşların Katalonya'nın bağımsız bir devlet olup olmayacağına karar verebilmeleri için göçmen nüfusu katılım sü-

recine dahil etme olasılığını da değerlendirmektedir. Bunu yapmak için, geleneksel olarak nüfusun bir kısmı göçmenlerin siyasi seferberliğine katılmıştır. Diktatörlük sırasında ve sonrasında özyönetim ve siyasi kurumların geri alınması taleplerinde veya yerli nüfustan daha küçük bir oranda da olsa sosyal hakların iyileştirilmesi taleplerinde sağlanan katılım örnek olarak verilebilir. Her ne kadar yaş, ikâmet süresi vb. herhangi bir kriterin uygulanıp uygulanmayacağı gibi ayrıntılılar olmasa da göçmen sakinler, varsayımsal bir referanduma katılma olasılığına sahip olmaları gereken siyasi aktörler olarak ifade edilmektedir.

h) Vatandaşlık ve Göç Planı 2017-2020

2017-2020 Vatandaşlık ve Göç Planı, Katalonya'da onaylanan planların sonuncusudur. Plan, insan hakları ideallerine dayalı bir perspektife odaklanılarak yazılmıştır. Kültürlerarası bakış açısı altında, farklılıklara saygının bir biçimi ve eşitlik ilkesinin savunulması bağlamında ortaya konmuştur. Bu yaklaşım, planın ana metninde belirtildiği üzere, ortak bir kamu kültürü geliştirmeyi amaçlamaktadır ve planda şu şekilde açıklanmaktadır:

Bu yaklaşım, kültürel çeşitliliğe saygı çerçevesinde demokrasi, özgürlük ve insan hakları değerlerine dayalı ortak bir kamu kültürü geliştirmeyi, dolayısıyla bu nedenle ayrımcılık yapılmamasını amaçlamaktadır. Herkes tarafından paylaşılan temel hak ve görevler ile kişinin kendi kültürel grubuyla olan bağı arasındaki bu denge, kültürlerarasılığın ayırt edici özelliği haline gelir. Bu bakış açısına göre, aynı toplumda bir arada var olan çeşitli kültürel gruplar arasında kalıcı diyalog ve eşitlik yoluyla karşılıklı uzlaşma temel alınır (Generalitat de Catalunya, 2017, s. 15).

Planın sunumunda, tam vatandaşlık olarak adlandırılan göçmenlik sürecinin yeni bir aşaması kabul edilmektedir. Bu, birçok farklı kökene sahip vatandaşlar arasında “ortak bir aidiyetin inşası” olarak ifade edilmektedir. Planda ortaya konan temel soruların ilki, bir ülke olarak: “Nasıl olmak istiyoruz?” sorusudur:

Olmak istediğimiz Katalonya'yı, bu özelliklerini korumak isteyen, farklı ve uyumlu bir toplum olarak kimliğinin ve toplum olarak gücünün önemli bir parçası olarak görmekteyiz. Bu çeşitlilik, 20. yüzyıl boyunca, Katalan kimliğinin zaman içinde ifade edilme biçimini şekillendiren top-

lumumuzun içsel bir özelliğidir. Bu ifade, bizi eşit kılan Katalan kamu kültürü ile bizi ayıran kültürel çeşitlilik arasında bir denge sağlar. Katalan topluluğunun bu kamu kültürünü oluşturan unsurlar, demokratik değerler, insan hakları, eşitlik ve çoğulculuk değeri, tanınma ve tanınma konularında bir dizi temel toplumsal uzlaşma, çok dillilik ve Katalancanın ortak bir dil olarak tanınması ve herkes için temel bir refah düzeyini garanti eden kamu hizmetlerine erişilebilirliği üzerine kurulmuştur. Katalan toplumunun çeşitliliğini, belirli kültürel kimliklere sahip herhangi bir kişi veya grubun fikir ve eylemlerini bir eşitlik planına koymayı amaçlayan bir bakış açısı olan kültürlerarasılık perspektifinden ele alınmasını istemekteyiz. Bu açıdan bakıldığında, bu farklı kültürler arasında diyalog, fikir birliği, entegrasyon ve ideal bir arada yaşama tercih edilmektedir (Generalitat de Catalunya, 2017, s. 20) şeklinde detaylandırılmaktadır.

2017-2020 Vatandaşlık ve Göç Planı, dört eksenle düzenlenmiştir. Planının stratejik eksenleri dört temel kavrama (çeşitlilik, eşitlik, kabul ve kapsamlı yönetim) karşılık gelmektedir: Eksen i) kültürel ve dilbilimsel olarak farklı ve uyumlu bir toplumda etkileşim. ii) Kökenlerine bakılmaksızın tüm insanların sosyal içermesi. iii) Katalonya'ya gelen mültecilerin kabulü ve dahil edilmeleri. iv) Vatandaşlık ve göç politikalarının kapsamlı yönetimi'dir (Generalitat de Catalunya, 2017, s. 22).

Planın unsurlarından biri, program 1.4.2 kapsamında, vatandaşlık haklarının kullanımının teşvik edilmesidir. Amaç, vatandaşların haklarını kullanmaları, ayrımcılığa karşı olunması ve sosyal çeşitliliğin lehine proaktif eylemde bulunulması için güçlendirilmesidir.

Yerel yönetim birimi üyelerinden bir katılımcı ile yapılan görüşmeden bir alıntı bu yaklaşımı kısmen açıklayabilir:

J.M.: Plan, imkânsız (ve arzu edilmeyen) homojen toplum hayaline karşı, çeşitliliği bir varlık olarak tanıyarak ve kabul ederek, herkese ulaşma duygusunu uyandırmaktadır. Planda, ayrışma, cehalet ve önyargıya karşı, menşe ülkesi, ten rengi veya inancının ne olduğuna bakılmaksızın tüm vatandaşlar arasında pozitif etkileşim savunulmaktadır.

Bir diğer katılımcı ise şu eklemeleri yapmıştır:

J.V.V.: Katalonya'da demokratik bir vizyona sahibiz. Sakinlerimize vatandaş olarak muamele etmek temel ilkemizdir. Sosyal uyumu teşvik ettiğimiz için hem göçmen sakinlerimizin hem de Katalonya'nın yararı vurgulanmaktadır. Gerek göçmenlerin gerekse Katalonya'da bu olguya ilişkin daha deneyimli kuruluşların katılımı ve ayrıca temsilciler arasında daha iş birlikçi bir tasarım sayesinde entegrasyon projelerinde ilerleme kaydedildiği açıktır. Bununla birlikte, daha gidilecek uzun bir yol olduğu da doğrudur.

Devletlerin oluşturduğu ikâmet ve vatandaşlığa erişim politikaları, vatandaşlık statüsüne sahip olmayan veya düzensiz idari durumda olan kişilerin insan haklarını kullanmalarının etkin durumu da sonuçlar doğurmaktadır. İspanya'da mevcut hukuk sistemi, oy hakkı gibi siyasi hakların kullanılmasına ilişkin hususlar dışında, İspanyol uyruklu kişiler ile ikâmetgâhı tanınan kişiler arasında yüksek düzeyde hak eşitliği tanınmaktadır (Generalitat de Catalunya, 2017, s. 17). Planda bahsi geçen bir diğer önemli amaç ise, vatandaşlığın yasal çerçevesini, uluslararası hareketliliği ve uluslararası koruma politikalarını yeni sosyal ihtiyaçlara uyarlamaktır. Bunlar arasında dikkati çeken, mevcut yasal çerçeve içinde yabancıların oy kullanma hakkının dahil edilmesinin teşvik edilmesidir (Generalitat de Catalunya, 2017, s. 84).

Son olarak, göçmenlerin özgün kimliklerini korumalarını mümkün kılacak koşullar arasında, din ve kültür hakları, göçmen kültür derneklerinin sübvansiyonlarla desteklenmesi, müfredat dışında kalan kaynak ülke dillerinin eğitimlerinin verilmesi gibi hizmetlere değinmek gerekirse, Katalonya'da kültürel özelliklerden kaynaklanan ihtiyaçların karşılanmasının önemi kabul edilmektedir. EAC'nin 4. maddesi, kamu makamlarının kültürel yaşama katılımı kolaylaştırma yükümlülüğünü açıkça ortaya koymakta ve halkların kimliklerini koruma ve geliştirme hakkını tanımaktadır. Aynı şekilde, 2/1993 Popüler ve Geleneksel Kültür ve Kültür Derneklerinin Teşviki ve Korunmasına Dair Kanun¹¹, popüler ve geleneksel kültürün korunmasını ve yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Azınlık gruplarının kolektif haklarından türetilen kültürel hakların tanınması konusunda politika

11 Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural (DOGC núm. 1719, 12/03/1993).

ve eylemlerin geliştirilmesinde öncü rol oynayan kurum Katalonya Kültür Bakanlığıdır.

Bazı göçmen dernekleri Katalonya Özerk Yönetimi tarafından finanse edilmektedir, bununla beraber uygulamanın hedeflenen kadar yaygın olmadığını belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, dernek kapsamında sübvansiyon alınabilmesi için dil veya kültürel projeler/aktivite planlarının sunulması ve onaylanması gerekmektedir. Camilere sübvansiyon sağlanmamaktadır.

2000 yılından bu yana, Katalonya Özerk Yönetimi, önce dini mezheplerle ilişkilere yönelik ve daha sonra daha geniş anlamda din ve vicdan meselelerine dair özel bir organa da sahiptir. 2018-2021 yönetim planının din işlerine ilişkin temel amacı, din ve vicdan özgürlüğünü teşvik etmektir.

Dil haklarının kolektif haklar olarak tanınması alanındaki en önemli eylemlerden biri eğitim alanındadır. Müfredat dışı diller, özellikle yabancı öğrencilerin ve ailelerin dili söz konusu olduğunda, farkındalık, saygı, tanınma ve tüm dilleri öğrenmeye açıklık yoluyla bütünleştirici ve eşitlikçi bir role sahiptir. Katalonya Eğitim Bakanlığı, örgün eğitimi müfredatta seçmeli ders olarak ya da ders dışı bir etkinlik olarak öğrencilerin öğrenebilecekleri ve akredite edilebilecek yabancı dil sayısının artmasına katkı sağlamakta, toplumun kültürel zenginliğini ve rekabet gücünü arttırmaktadır. Örneğin, 2004-2005 öğretim yılından itibaren dil öğretim programı tüm öğrencilere Portekizce, Rumence, Standart Arapça, Mandarin Çincesi, Berberice, Bengalce, Ukraynaca ve Rusça gibi dilleri öğrenme fırsatı sunulmaktadır. Bu eğitim çoğunlukla okul saatleri dışında ve akredite öğretmenleri olan kurum veya kuruluşlar aracılığıyla verilmektedir. Portekizce, Romence, Çince ve Arapça dillerinde, bazı kurumlarda imzalanan hükümetler arası anlaşmalar ve her ülkenin dil kurumlarının akreditasyon düzeyinde dil onayı yoluyla okul saatlerinde de öğretilir (Lladonosa ve Öztürk, 2020, ss. 57-58).

Sonuç

Katalonya çeşitliliğe sahip bir bölgedir. Tarihi boyunca olduğu gibi şimdi de öyledir. Katalonya'da son on beş yılda, çok çeşitli kökenlerden yaklaşık bir buçuk milyonluk bir nüfus artışıyla büyük bir demografik dönüşüm yaşanmıştır. Katalonya, İspanya'daki toplulukların ve tarihî ulusların varlığını ve özerklik yetkilerini düzenleyen kuralların ötesinde, 2010 yılında hayata geçirilen Kabul Kanunu ile yabancıların kabulünü düzenlemiştir.

Bu çalışmada, Katalonya'nın göçmen entegrasyon politikalarında vatandaşlık anlayışı analiz edilmiştir. Katalonya Özerk Yönetimi vatandaşlık, göç, medeni ve siyasi haklar ile ilgili olarak vatandaşlık haklarını etkileyen genel yetkinliklere sahip olmamasına rağmen, analiz edilen siyasi belgeler, Katalan entegrasyon politikalarının geliştirilmesine yönelik siyasi iradeyi yansıtmaktadır.

Bilimsel literatürden toplanan temel verilere uygun olarak, analiz edilen politikalarda, özellikle Vatandaşlık ve Göç Planı 2005-2008'de dik-kati çeken, farklı siyasi belgelere yansıyan mukim vatandaşlık kavramının ortaya konulması ile birlikte, akabinde onaylanan planlarda ve özellikle Kabul Kanunu ve Ulusal Göç Pakti'nda vatandaşlık anlayışı bir gelişim göstermektedir. Katalonya, çok yıllık planlarla, entegrasyon, sosyal katılım ve vatandaşlığı birbirine bağlama ihtiyacını öne çıkarmaya başlamıştır. Bu bağlamda özellikle Katalonya Özerk Yönetiminin mukim vatandaşlık modelini merkeze alan planı "*Pla de ciutadania i immigració 2005/2008*", niteliksel olarak yenilikçi bir yaklaşımı temsil etmiştir. Bu formülle, göçmenlerin maruz kaldıkları zorlukların ve eşitsizliklerin, idari statülerinden bağımsız olarak, özellikle hak mülkiyetinde, Katalan topraklarında yaşayan herkes için fırsat eşitliğini önemli ölçüde sınırlayan hususların üstesinden gelinmesi hedeflendiğinden mukim vatandaşlığın eşit olanaklar tesis edecek bir zemin olarak tanıtılması dikkate değerdir.

Bu geçiş özellikle Katalonya'yı göç olgusunun yapısal bir karakter kazandığı ve yıllar içinde göçmen nüfusun giderek önemli bir kısmının uzun süreler daimi ikâmet ettiği ve hayati projelerini geliştirmeye karar verdiği bir bölge haline getirmektedir. Bu geçişte de aynı şekilde, göç politikalarından çeşitliliğin yönetişimi ile ilgili politikalara belirli bir geçiş

belirlenmekte olup, burada sadece göç kaynaklı mevcut kültürel çeşitliliğin değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği, dini, kuşaksal ve işlevsel diğer çeşitlilik ifadelerinin de yönetişimi amaçlanmaktadır (Schiller, 2016).

Vatandaşlık kavramının entegrasyon politikalarında kullanılması, otokton vatandaşları göç yönetişimi politikalarına dahil etme arzusu olarak da tanımlanmaktadır. Bu algı, özellikle göç olgusunun siyasi olarak bir seçim silahı olabildiği ve özellikle yerel düzeyde sonuçları olabilen Katalonya’da göçün zirve yaptığı dönemde geliştirilen planlarda açıkça görülmektedir. Bu endişeye rağmen, analiz edilen politikalar aynı zamanda vatandaşlık statüsünün genişletilmesinde ilerleme ve uluslararası göçmen nüfus için haklar bağlamında, özellikle siyasi hakların genişletilmesi yönünde siyasi bir inancı ifade etmektedir. Bu iradenin daha net bir şekilde ortaya konulamamasına ve planlarda bu yönde ilerlemeye izin veren ayrıntılı eylemler bulunmamasına rağmen, bu taahhüdün Ulusal Göç Paktı gibi bir mutabakat belgesine dahil edilmesi özellikle önemlidir.

İlgili saptamalardan bir diğeri de, idari bölge ve tüm vatandaşlık haklarına sahip aktörlerin genişleme taleplerinin bazı durumlarda sadece devlet yönetimi nezdinde bir baskı ve haklı çıkarma aracı olarak sunulmuş olmasıdır. Göç ve entegrasyonla ilgili konularda devlet yönetimini ve Katalonya Özerk Yönetimini etkileyen anlaşmazlıklarda vatandaşlık, çok düzeyli yönetişimin zorluklarını yansıtan yönlerden biri olmuştur.

Son olarak, iki unsurun daha altının çizilmesi gerekmektedir: İlk olarak, kamu politikaları, göçmen nüfusun ortak kamu kültürüne dahil edilmesini öneren kimlik açısından bir vatandaşlık anlayışını da teşvik etmektedir. Bir örnek vererek bitirmek gerekirse, göçmen nüfusun ortak kamusal kültüre katılımını arttıracak bir yol olarak görünen vatandaşlık pratikleri ve özellikle Katalanca dil öğrenimi, farklılıkların eşitsizliğe dönüşmemesi, diğer bir ifadeyle eşit fırsatlar ve sosyal uyumu sağlamak için temeller olarak yer almaktadır. Dil, belirli ulusların ve etnik grupların kültürel haklarının teslim edilmesiyle bağlantılı bir olgu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, Katalanca dilinin bilinmesi tüm planların özünde yer almaktadır. İkinci olarak, politikalar, göçmenlerin siyasi katılımını teşvik etmektedir. Bu teşvik sadece oy hakkının genişletilmesi yönündeki taleplere dayalı

olarak değil, aynı zamanda dernekler ve sosyal hareketler gibi siyasi katılımın diğer alanlarına ve bir bütün olarak nüfusun bütünü arasındaki temas ve etkileşimini destekleyen katılım alanlarına dahil olmalarının teşvik edilmesi şeklindedir.

Alan çalışması esnasında toplanan verilerin desteklediği üzere Katalonya, münhasır bir göç politikasına sahip olma arzusu göstermektedir. Eşitlik ve entegrasyon hedeflerine ulaşılması bakımından bu politikalar kararlı bir niyetle yürütülmektedir. Katalonya yönetimi, entegrasyon konusunda irade ve bir çalışma tarzına cevap vermektedir.

Kaynakça

Aja, E., & Moya, D. (2008). *El Derecho de Sufragio de los Extranjeros Residentes*. Barcelona: CIDOB.

Anderson, B. (2013). *Us and Them?: The Dangerous Politics of Immigration Control*. Oxford: Oxford University Press.

Bauböck, R. (2006). *Migration and Citizenship: Legal Status, Rights and Political*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bosniak, L. (2006). *The Citizen and the Alien: Dilemmas of contemporary membership*. JoppOxford: Princeton University Press.

Bottomore, T., & Marshall, T. (1998). *Ciudadanía y Clase Social*. Madrid: Alianza.

De Lucas, J. (2008). *Sociedad multicultural e integración de los inmigrantes en Cataluña: discursos y prácticas*. Bilbao: Fundación BBVA.

Garreta Bochaca, J. (2009). *Sociedad multicultural e integración de los inmigrantes en Cataluña: Discursos y prácticas*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.

Generalitat de Catalunya. (2001). Obtenido de Pla Interdepartamental d'Immigració 2001-2004. Barcelona: Departament de Presidència.

Generalitat de Catalunya. (2005). *Pla de Ciutadania i Immigració (2005-2008)*. Barcelona: Departament de Benestar i Família. Recuperado el 01 de 04 de 2022, de http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/portal_social/archives/gencat01/42.dir/gencat0142.pdf

Generalitat de Catalunya. (2006). Obtenido de Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008. Barcelona.

Generalitat de Catalunya. (2009). Obtenido de Pacte Nacional per a la Immigració. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família.

Generalitat de Catalunya. (2014). Obtenido de Pla de ciutadania i de les migracions: Horitzó 2016.

Generalitat de Catalunya. (2017). Obtenido de Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania: Pla de Ciutadania i de Les Migracions 2017-2020.

Hampshire, J. (2013). *The Politics of Immigration: Contradictions of the Liberal State.* Cambridge.

Hepburn, E., & Zapata-Barrero, R. (2014). *The Politics of Immigration in Multi-Level States.* Basingstoke: Palgrave MacMillan.

IOM. (2019). *International Migration Law, Glossary on Migration.* Recuperado el 15 de 04 de 2022, de International Organization for Migration: www.iom.int

Joppke, C. (11(1)). Transformation of Citizenship: Status, Rights, Identity. *Citizenship Studies*,, 37-48.

Joppke, C. (2010). *Citizenship and Immigration.* Cambridge: Polity.

Kymlicka, W. (2012). *Multiculturalism: Success, Failure, and the Future.* Washington: Migration Policy Institute. Recuperado el 05 de 06 de 2022, de <https://www.migrationpolicy.org/research/tcm-multiculturalism-success-failure>

Lladonosa, M., & Öztürk, Ö. (2020: 20). *Pobles minoritzats, drets col·lectius i justícia global a Catalunya.* Barcelona: CIEMEN-Barcelona: Col·lecció Drets Col·lectius, num. 6.

Martiniello, M. (31 de December de 2005). *European Commission.* Obtenido de European Website on Integration: https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/political-participation-mobilisation-and-representation-immigrants-and-their_en

MIPEX. (2020). Obtenido de Migrant Integration Policy Index: <https://www.mipex.eu/spain>

Pateman, C. (1988). *The Sexual Contract*. Stanford: Stanford University Press.

Rubio Marín, R., Sobrino, I., Martín Pérez, A., & Moreno Fuentes, F. J. (2015: 1). *Country Report on Citizenship Law: Spain*. Florence: European University Institute.

Sartori, G. (1970). Concept Misformation in Comparative Politics. *The American Political Science Review* 64 (4), 1033-1053.

Schiller, M. (2016). *European Cities, Municipal Organizations and Diversity: The New Politics of Difference (Global Diversities)*. London: Palgrave MacMillan.

Schnapper, D. (2003). *Què és la Ciutadania?* Barcelona: La Campana.

Solé, C., & Parella, S. (2008). El modelo de gestión de las migraciones en Cataluña: ¿una “vía catalana” de integración? *Política y Sociedad* 45(1), 85-101.

Soysal, Y. (1994). *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press.

Zapata Barrero, R. (2004). *Inmigración, innovación política y cultura de la acomodación en España*. Barcelona: Fundació CIDOB y Editorial Bal-leterra .

Zapata Barrero, R. (2005). Construyendo una filosofía pública de la inmigración es Catalunya: los términos del debate. *Revista de Derecho Migratorio y Extranjería*, 10, 9-38.

Zapata-Barrero, R. (2005). Interpretando el proceso de multiculturalidad en España y la propuesta de ciudadanía cívica de la UE. *Arbor*, 101-114.

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Emre DOĞU*

Öz

Türkiye tarihinde birden fazla göç hareketleri yaşanmıştır. Ancak bu hareketlerin en kapsamlısını 2011 yılında sınır komşumuz olan Suriye'deki Arap Baharı olaylarından sonra yaşamıştır. Sayıları nedeniyle ülke gündeminde Suriyeli yabancılar fazla yer alsada Afganistan'dan özellikle son yıllarda Türkiye'ye gelen göçler de dikkate değer bir durumdadır. Bu kapsamda, üzerinde araştırma yapılması ve değerlendirilmesi gereken önemli konulardan bir tanesidir. Kamuoyunda Suriyelilere yönelik sorulan "Ülkelerine dönecekler mi?" sorusundan hareket ederek Afganistan uyruklu yabancıların ülkelerine dönüp dönmeyecekleri ya da geleceğe dair beklentilerinin ne olduğu sorularına karşılık olarak bu çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde katılımcıların çoğunluğunun ülkelerini güvenlik ve ekonomik nedenlerden dolayı terk ettiği anlaşılmıştır. Katılımcıların gelecekte yaşamak istediği ülkeye baktığımızda ise Türkiye'de yaşamaktan memnun olsalar da Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerden vatandaşlık alma ve söz konusu ülkelerde yaşama isteğinin daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Afganistan, Göç, Uluslararası Koruma

* İl Göç Uzmanı, Göç İdaresi Başkanlığı, emre.dogu@goc.gov.tr

ORCID: 0000-0002-6766-3218

Bu çalışma için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Kurulundan 28.02.2022 tarihli ve 46 sayılı izin alınmıştır.

Research Article

The Future Prospects of Foreigners of Afghan Nationality Who are Covered by International Protection: The Case of Nevsehir Province

Emre DOĞU*

Abstract

There has been more than one migration movement in the history of Türkiye. However, the most comprehensive one of these movements was experienced after the events of the Arab Spring in Syria, which is border neighbour of Türkiye, in 2011. Even though Syrian migrants are more on the agenda of the country due to their numbers, immigration from Afghanistan to Türkiye, especially in recent years, is also noteworthy. In this context, it is one of the important issues that should be researched and addressed. By asking about Syrians in public, "Will they return to their country?", this study was conducted in response to the question of whether foreigners of Afghanistan nationality will return to their countries or what their expectations are for the future. As a result of the study, it was understood that the majority of the participants left their countries for security and economic reasons. When we look at the country where the participants want to live in the future, although they are happy to live in Türkiye. It has been understood that the desire to obtain citizenship from countries in Europe, the USA, Canada, etc. and to live in these countries is higher.

Keywords: *Afghanistan, Migration, International Protection*

* Provincial Migration Expert, Presidency of Migration Management, emre.dogu@goc.gov.tr
ORCID: 0000-0002-6766-3218

Giriş

Göç, insanlığın var olduğu günden itibaren gerçekleşen bir eylem niteliğindedir. Tarih boyunca insanlar, savaş, iç savaş, ekonomik sorunlar, kıtlık, baskı, insan hakları ihlali gibi sebeplerden dolayı daha iyi şartlarda yaşayabilmek veya can güvenliğini sağlamak için göç etmek zorunda kalmıştır. Her bireyin çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleştirdiği bu eylem kendi içinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Göç eylemi zıtlıkları içinde barındıran, bir tarafında umut varken diğer tarafında karamsarlık veya belirsizliğin bulunduğu bir eylem niteliğindedir. Göç eylemini daha iyi bir hayat yaşamak için yapan bireyin beklentisinde umut vardır. Aynı zamanda da gideceği yerde ne ile karşılaşacağını bilmemenin getirdiği bir belirsizlik veya karamsarlık bulunmaktadır.

Bilindiği üzere göç, insanların toplu veya bireysel olarak gelecekteki hayatının bir kısmını veya tamamını geçirmek üzere coğrafik olarak yer değiştirmesidir. Göç hareketinde siyaset, ekonomi, eğitim, sağlık, din gibi birçok dinamik etkili olmaktadır. Tabii göç olgusunun birçok sebebi olmasına rağmen bu sebeplerden hiçbirini tek başına göç kararında etkili olmamaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 39).

Göç olgusunun karmaşık ve çok boyutlu yapısı dolayısıyla göç kavramına yaklaşımlar farklı olmuştur. Göç olgusu, göçün ülke içine veya dışına, bireysel veya kitlesel, gönüllü veya zorunlu olarak yapılması gibi kriterlere göre farklı olarak ele alınmaktadır. Çalışmamızın konusu itibariyle özellikle Afganistan'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketinin dış göç olmasının yanı sıra bireysel olarak da göç edildiği anlaşılmaktadır.

Göç olgusunun nedenlerinin farklılık arz etmesi aynı zamanda göçe karşı yaklaşımların yahut kuramların çeşitlenmesini sağlamıştır. Bununla birlikte ele aldığımız konu itibariyle, özellikle Afganistan'dan Türkiye'ye, yapılan göçlere en uygun kuram Everett Lee'nin ortaya koyduğu İtme-Çekme kuramıdır.

İtme çekme kuramı Everett Lee, tarafından 1966 yılında yayınlanan "Bir Göç Teorisi" adlı makalede açıklanmıştır (Yalçın, 2004, s.30). Lee'nin teorisine göre göçe etki eden faktörler pozitif, negatif ve nötr olmak üzere 3 kısma ayrılmaktadır (Yılmaz ve Özer, 2022, s.284). Bu faktörler "+, -,

0” olarak ifade edilmektedir. 0 ile gösterilen faktörler nötr olarak değerlendirilir ve bireyin göç kararında etkisi olmayan faktörlere karşılık gelmektedir. Bunun yanı sıra olumlu faktörler “+” ile gösterilirken, olumsuz faktörler “-” ile gösterilmektedir (Aktaş, 2015, s. 201).

Olumlu faktörler göç hareketlerinde çekici faktörleri oluştururken, olumsuz faktörler ise göçe neden olan itici faktörlerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken ne göç edilecek yerde tamamıyla “+” faktörler ne de göç ederek ayrıldığı menşe ülkesinde tamamıyla “-” faktörler bulunmaktadır. Burada bir bütünlük söz konusu olup her iki yerde de hem olumlu hem de olumsuz faktörler bulunmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 73). Ancak “+” özelliklerin fazla olması bireyin göç edeceği yeri seçmesinde etkili olmaktadır. Aynı şekilde “-” özelliklerin fazlalığı ise bireylerin göç etme kararında etkili olmaktadır.

Göç her ne kadar insanlık tarihi boyunca gerçekleşmiş bir olgu olsa da, uluslararası göç günümüzde en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Özellikle Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada meydana gelen olaylar neticesinde Suriye ve Afganistan gibi ülkelere göç hareketleri yaşanmıştır. Özellikle Afganistan’dan yapılan göçler 1979 Sovyet Rusya işgali sonrasında belirgin hale gelmiş, hatta ilerleyen zaman içerisinde son bulmamış ve 2022 yılı itibariyle dünyada hala Afgan göç krizi konuşulmaya devam etmektedir.

Geçen 43 yılın ardından Afganistan’da bir göç kültürü oluşmakta ve halkın ülkesine olan bağlılığı azalmaktadır. Afganistan’da yıllardır devam eden istikrarsızlık, yabancı devletler tarafından işgal girişimleri, ülkede kümelenen terörist gruplar, iç çatışma ve ekonomik yetersizlik gibi durumlar nedeniyle yıllardır devam eden bir göç kültürü oluşmuştur. Bu kültür eski nesilde olduğu gibi yeni nesilde de bulunmaktadır. Her ne kadar Afgan halkının ülkelerinden ayrılma sebepleri bireyden bireye farklılık gösterse de, genelde göçle elde edilecek nispi avantajlar sayesinde söz konusu göç kararının kolaylaştığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ülkede ortaya çıkan herhangi bir siyasi kriz veya iç çatışma, anında milyonlarca insanın göç etmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı göç kültürü oluşmuş istikrarlı göçmenlerin¹ gelecekleri ile ilgili beklentilerini araştırmaktır. Bu amaçla, kişilerin gelecek ile ilgili beklentilerini anlayabilmemiz için sadece geleceği düşünmemiz eksik bir bakış açısı olacaktır. Bireylerin geleceğini şekillendiren bakış açısını iyi anlayabilmemiz için kişinin kendisine kültürel ve sosyal miras olarak bırakılan geçmişine de odaklanmamız gerekmektedir. Bu doğrultuda çalışmada gelecek beklentisi araştırma konusu olsa da geçmişe bakmadan, Afganistan'ın tarihinden bahsetmeden kişilerin gelecek kararlarını değerlendirmemiz doğru olmayacaktır. Bu nedenle araştırmanın bulgularına geçmeden önce ilk olarak Afganistan'ın tarihi ve özellikle 1979 yılından itibaren kitlesel bir hale gelen göç hareketlerinden bahsedilecektir.

Afganistan Tarihi

İmparatorluklar mezarlığı olarak tanımlanan Afganistan, bulunduğu coğrafi konum itibariyle günümüzde de geçmişte de önemli bir ülke konumundadır. Bu nedenle tarih boyunca Büyük İskender, Gazneli Mahmud, Cengiz Han, Timurlenk ve Babur Şah gibi imparatorlar bu bölgede hâkimiyet kurmak istedi veya hâkimiyetini kurdu. Geçmişinde sürekli imparatorlukların fethettiği ve hâkimiyetin el değiştirdiği Afganistan'ın modern haliyle ortaya çıkışı 19. yüzyılda İngiltere ile yapılan iki savaşla ve sonrasında Rus Çarlığı ile İngiltere'nin mücadele alanı olması ile olmuştur (Barfield, 2021, s. 13).

Coğrafi olarak Orta Asya, Hindistan ve Orta Doğu'nun kesiştiği bir bölgede bulunan Afganistan; günümüzde Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Çin, Pakistan ve İran ile sınır komşusudur (Oğuz, 2001, s. 37). Afganistan'ın bulunmuş olduğu konum Hindistan'ın güvenliğini sağlamak isteyen İngiltere'nin ilgisini çekmiştir. Bu kapsamda İngiltere tarafından Afganistan işgal edilmek istenmiş ve 1838-1842 ile 1878-1880 yıllarında Afganistan ile İngiltere arasından iki savaş yapılmıştır. 1838 yılında İngilizlerin işgali ile başlayan I. İngiliz-Afgan Savaşı Afgan halkının İngilte-

¹ "(...) Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve kişisel uygunluk sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir (...) (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s. 37)."

re'ye karşı ayaklanarak, İngilizleri ülkeden çıkarttığı 1842 yılına kadar devam etmiştir. 1878 yılında ise yine İngiltere, Afganistan'ın Rus Çarlığı ile anlaşma imzalaması nedeniyle Afganistan'ı bir kez daha işgal etmiştir. Yapılan bu ikinci işgal hareketi de Afgan halkının İngiltere'ye topyekûn karşı gelmesine neden olmuştur. Afgan halkının birleşmesi neticesinde İngiltere savaşı 1880 yılında kaybetmiştir. Ancak her ne kadar İngiltere savaşı kaybetmiş olsa da ülkeden ayrılırken müttefikleri olan Emir Abdurrahman Han ülke yönetimine gelmiştir (Yegin, 2015 s. 17).

19. yüzyılda İngilizlerle savaşılan Afganistan'da ülke sadece İngilizlerin dikkatini çekmiş değildir. Afganistan, bölgede nüfuz sahibi olan ve daha da geniş coğrafyaya hükmetmek isteyen Rus Çarlığı'nın da dikkatini çekmiştir. Rus Çarlığı ve İngiltere arasında Afganistan'da yıllardır süren entrika ve mücadeleye son vermek amacıyla bu iki ülke arasında 1907 yılında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma ile Afganistan iki ülke için tampon bir bölge olarak kabul edilmiş ve anlaşmaya göre İngiltere Afganistan üzerindeki nüfuzunu daha da arttırmıştır (Oğuz, 2001, s. 53).

1880 yılında iktidarı elen geçiren ve 21 yıl iktidarı elinde tutan Abdurrahman Han, baskın bir yönetim anlayışı sergileyerek birden fazla etnik grubun olduğu ülkede merkezi bir devlet gücü oluşturmaya çalışmıştır (Yegin, 2015, s.17). Etnik olarak çok fazla grubun bulunduğu ülkede, çoğunluğu Peştun, Tacik, Hazara ve Özbekler oluşturmaktadır (Durak, 2021, s. 14). Ülkenin yapısı itibariyle yereldeki bu etnik gruplar aşiretleri veya gruplarına bağlı olarak yaşamakta ve merkezî hükûmetin yanı sıra yerel güçlere daha fazla bağlılık hissetmektedir. Böyle bir yapı içerisinde iktidarı ele alan Abdurrahman Han bu bağlılığı ve yerel gücü kırmak istemiş, nispeten de başarılı olmuştur (Barfield, 2021, s. 19). Ancak yapmış olduğu tüm bu mücadele ülke içindeki güçlere karşı yapılmış olup Afganistan'ın bağımsızlığı ile ilgili herhangi bir girişimde bulunmamıştır (Yegin, 2015, s. 18).

Abdurrahman Han'ın ölümü üzerine yerine geçen oğlu Habibullah Han, babasının yapmadığını yaparak İngilizlerden Afganistan'ın bağımsızlığını istemiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle isteğinin karşılığını alamamıştır. 1919 yılında Habibullah Han'ın ölümü üzerine ye-

rine geçen Emanullah Han, aynı yılda bu sefer bağımsızlık konusunda izin istemek yerine Afganistan'ın bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan etmiştir. Bu durumu kabul etmeyen İngiltere ile Afganistan arasında tekrar bir savaş patlak verse de savaşta yenilen İngiltere, Afganistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır. 8 Ağustos 1919 tarihinde imzalanan Ravalpindi Antlaşması ile Afganistan bağımsızlığını kazanmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 67).

Emanullah Han, çağdaşları Mustafa Kemal Atatürk ve İran Şahı Rıza Şah gibi kendi ülkesinde de birtakım değişiklikler yapmak istemiştir (Yegin, 2015, s. 19). Hatta yenilikleri yerinde görmek amacıyla çıktığı uluslararası gezide 1928 yılında Türkiye'ye de gelmiştir (Özlü, 2012, s. 37-38). Emanullah Han, kız çocuklarının okula gitmesini isteyerek karma eğitimi zorunlu kılmak, çok eşlilikten men, millet meclisinin kurulması, hukuk alanında reform, devlet dairelerinde batı tipi takım elbise zorunluluğu, kadınların yerine geçmek üzere seküler yargıçların yetiştirilmesi gibi kararlar almıştır (Barfield, 2021, s. 273). Yapılan bu yeniliklerin Afgan halkı tarafından benimsenmemesi ve bazı grupları rahatsız etmesi nedeniyle ülkede 1928 yılında isyan çıkmış ve Emanullah Han tahtından olmuştur (Yegin, 2015, s. 20). İsyanı başlatan Tacik asıllı Habibullah Gülgani tahta oturmuş ancak uzun yıllardır yönetimde bulunan Peştunlar Tacik bir liderin olmasından dolayı rahatsızlık duymuştur. Buna bağlı olarak Nadir Şah ve kardeşleri Habibullah Gülgani'yi tahttan indirerek başa Nadir Şah'ı geçirmiştir. Yaşanan bu gelişme ülkede zaten var olan kabile eksenli ayrışmayı daha da derinleştirmiştir (Yegin, 2015, s. 20).

Nadir Şah'ın hâkimiyeti ele geçirdiği 1929 yılından oğlu Zahir Şah'ın bir darbe neticesinde devrildiği 1973 yılına kadar ülkede iktidar mücadelesi eskiye kıyasla nispeten daha az yaşanmış ve bir istikrar sağlanmıştır. Davut Han'ın 17 Temmuz 1973 yılında ülkedeki komünistlerin desteği ile darbe yaparak Cumhuriyeti ilan etmesi ve yönetimi ele geçirmesi sonrasında yeniden istikrarsızlık yaşanmaya başlamıştır. Günümüz itibarıyla baktığımızda aslında gerçekleşen bu hadise, Afganistan açısından önemli bir dönüm noktası olmakla beraber sonun başlangıcı olarak da değerlendirilebilir.

Komünistlerin yardımı ile iktidarı ele geçiren Davut Han, ilerleyen süreçte komünistleri tasfiye etmeye başlamış ve Batı ile ilişkilerini arttırmaya çalışmıştır (Yegin, 2015, s. 22). Davut Han'ın bu girişimlerinden Sovyetler Birliği rahatsız olmuş ve kendi güdümünde bulunan subaylara vermiş olduğu talimat ile Davut Han öldürülmüş, yerine Sovyet Rusya kontrolünde olan Hafizullah Amin getirilmiştir. Netice itibariyle Amin'den de memnun kalmayan Sovyetler Birliği yerine Babrak Karmal'ı getirmiştir. Babrak Karmal'ın ise Afganistan'ı kontrol altına alabilmek için Sovyetler Birliği'nden yardım istemesi doğrultusunda Sovyetler Birliği 27 Aralık 1979 yılında 85 bin kişilik bir orduyla Afganistan'ı karadan ve havadan işgal etmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 70-71).

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile beklentisi belki de ülkede düzeni sağladıktan sonra kendisine uydu bir yönetim kurarak ülkeden ayrılmaktı. Ancak Afganistan işgali hiç de Sovyetler Birliği'nin beklediği gibi olmamıştır. Sovyetler Birliği işgalinin başladığı 1979 yılından işgalin sona erdiği 1989 yılına kadar ülkede düzeni sağlayamamıştır. Düzeni sağlamak amacıyla yaptığı mücadelelerde bir milyondan fazla Afgan ölmüş, milyonlarca Afgan ise hem ülke içinde yer değiştirmek hem de başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Özellikle İran ve Pakistan'a milyonlarca insan iltica etmek zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin işgali öncesinde ülkedeki muhalif unsurlar, Sovyetler Birliği güdümündeki yönetimden rahatsız olsa da ülkenin doğrudan yabancı bir ülke tarafından işgal edilmesi tamamen farklı bir durumdur. İşgal öncesinde tek bir merkezden idare edilemeyen muhalif hareketler artık daha düzenli bir hale gelen direniş hareketi durumuna geçmiştir. Ülkenin yapısı itibariyle güçlü konumda bulunan yereldeki aşiretler ve etnik gruplar, direniş hareketinin örgütleyicisi durumundadır. İşgal öncesi yapılan reformlara karşı gelen muhalefet, Sovyetler Birliği'ne karşı cihat ilan etmiştir. Farklı farklı örgütlenen direnişçilerin hemen hemen hepsi kendisini mücahit olarak tanımlamaya başlamıştır. (Barfield, 2021, s. 337-338).

Ülke yönetimine muhalif olmak ile Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmak arasında farklar bulunmaktaydı. Sovyetler Birliği ile savaşabilmek için para ve silah gerekliydi. Afganistan'ın ekonomisi dikkate alındığında ise dış yardım olmadan böyle bir mücadelenin olmasına imkân yoktu. Bu

noktada ise ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan gibi ülkeler devreye girmektedir. ABD ve Suudi Arabistan direnişçilere para ve silah yardımıyla bulunuyor, Pakistan ise direnişçilerin örgütlenmesi, kendilerine insan gücü bulabileceği bir alan yaratmaktaydı (Barfield, 2021, s 339).

Pakistan'da bulunan mülteci kampları Afgan direnişçilerin insan gücüne katkı sağlamaktaydı. Bunun yanı sıra Pakistan istihbaratı direnişçiler ile ortak hareket etmekteydi. Direnişçilere yardım yapılırken de her muhalif gruba yardım yapılmamış, Pakistan'ın istihbarat örgütüyle desteklediği, kendi topraklarında eğitim almaları için yardımcı olduğu gruplara destek verilmiştir. Pakistan, ABD ve Suudi Arabistan'ın bu politikası ile Sovyetler Birliği'ne karşı bazı İslamcı partiler, diğer muhalif gruplar arasından sıyrılmış ve üstün konuma gelmiştir (Barfield, 2021, s 339).

Sovyetler Birliği'nin, işgal öncesinde bazı hesaplamaları yanlış yapması nedeniyle daha başlangıçta başarılı olma ihtimalini bitirmiştir. Sovyetler Birliği işgal sonrasında Afgan ordusunun kendisi ile hareket edeceğini düşünmüş ve bu konuda büyük bir yanılığa düşmüştür. Daha önceden bahsedildiği gibi Afganistan'ın yapısı gereği aşiretlerin ve etnik grupların insanlar üzerinde yadsınamayacak bir ağırlığı bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da Afgan ordusunun 100 bin olan asker sayısı, 1980 yılında 25-30 bine düşmüş ve ordudan ayrılanlar direniş hareketine katılmıştır. Bunun yanı sıra Afgan halkı tarafından toplu bir direnişle karşılaşan Sovyetler Birliği, kırsal kesime hâkim olamamıştır. Kırsal alanın %70'i daima Afgan direnişçilerin hâkimiyeti altında bulunmuştur. Ayrıca Afganistan'ın dağlık arazisi de Sovyetler Birliği'nin kara harekâtı yapmasına uygun olmadığından başarılı olamama noktasında önemli bir unsur olmuştur (Armaoğlu, 2018, s. 670).

İşgal konusunda başarısız olan Sovyetler Birliği, karadan başarılı olamayınca hava harekâtında bulunmuş, asker, sivil ayırt etmeden ülkeyi bombalamıştır. Bununla da yetinmeyip uçaklar ile çocuklara dağıttıkları mızıkta, radyo, kalem, kibrit kutusu, kanatlı kuş gibi oyuncak görünümlü bombalar ile çok sayıda çocuk ölümlerine bile sebep olmuştur (Armaoğlu, 2018, s. 670-671).

Sovyetler Birliği tüm bu saldırılar ile Afgan halkını korkutacağını ve ülke yönetimini elinde tutacağını düşünmüştür. Ancak tarihe baktığımızda bu tür şiddet olaylarını arttırmak bir halkı korkutmak şöyle dursun genellikle halkın direnişini daha da arttırmaktadır. Nitekim Afganistan'da da durum bu şekilde olmuştur.

İmparatorluklar mezarlığı olan Afganistan, bir ülkeyi daha işgal konusunda başarısız kılmıştır. Afganistan'da başarılı olamayacağını düşünen ve maliyetlerinin arttığını gören Sovyetler Birliği ile ABD, Pakistan ve Afganistan arasında Cenevre'de bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Sovyetler Birliği 14 Şubat 1989 tarihine kadar Afganistan'dan tamamen çekilecektir (Yegin, 2015, s. 25).

Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılmasından sonra direnişte etkin rol oynayan mücahit grupların köşesine çekilmesi beklenilemezdi. Ortak düşman olan Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkması ile birlikte artık iktidar mücadelesi için kendi aralarında mücadele edebilirlerdi. Bu mücadeleler neticesinde ülkede var olan istikrarsızlık daha da derinleşmiştir. Her mücahit grubun hâkim olduğu bir bölge bulunmaktaydı. Mücahit gruplar arasından biri sıyrılıp da diğerini etkisi altına alamıyordu. Bu grupların her biri kendi bölgesini savunabilecek ama diğer grubun alanını hâkimiyet altına alamayacak bir güce sahipti.

Afganistan böylesine istikrarsız bir durumdayken, özellikle Kabil mücahit grupların mücadelesi ile harap oluyorken 14 Ekim 1994 tarihinde Taliban ülkenin güneyindeki bir sınır kapısına saldırdı (Yegin, 2015 s. 29). Peki, bu saldırıyı yapan Taliban nasıl bir örgüttü? Taliban, Pakistan sınırı boyunca Deoband medreselerinde İslami eğitim alan ve şeriat ile Afganistan'ı yönetmek isteyen bir örgüttür. Kökenleri her ne kadar 1857 yılında Hint Müslümanlarının İngiliz sömürüsüne karşı başlattıkları ayaklanmaya dayansa da Molla Ömer liderliğinde 1994 yılında kurulmuştur (Sönmez, Bozbaş ve Konuşul, 2020, s. 63-65). Taliban üyeleri işgalde yetim ve öksüz kalmış Pakistan'daki medreselerde büyümüş çocuklardan oluşmaktaydı (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 73).

Yeni kurulan Taliban, güneydeki saldırısı sonrasında hızla Kandehar, Gazni ve Afganistan'ın güney kesimlerini ele geçirmiştir (Yegin, 2015,

s. 29). Kandehar'ı ele geçirmesi sonrasında Taliban, bitmeyen mücadeleleri nedeniyle Pakistan'ın gözünden düşen mücahit grupların yerine geçmiştir (Oğuz, 2001, s. 308). Afganistan içerisinde önemli bir direnişle karşılaşmayan Taliban, 1996 yılında Kabil'i de ele geçirmiştir (Yegin, 2015, s. 29-30). Afganistan'ın Kuzeyi haricinde ülkenin dörtte üçü Taliban kontrolüne geçmiş ve Taliban ülkenin fiili hâkimi konumuna gelmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2008, s.74).

Ülkedeki istikrarsızlık ve iç çatışmadan bıkmış olan halk, ilk aşamada ülkede istikrarın sağlanacağını düşünerek Taliban'a karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmuştur. Dar bir dünya görüşü olan, ülkede şeriat hükümlerine göre kurallar koymak isteyen Taliban, kız çocuklarının okula gitmesini yasaklaması, kadınları sosyal hayattan ve iş hayatından dışlaması ile geleneksel değerleri yok sayması gibi uygulamaları nedeniyle halk nezdinde Taliban'a karşı olan olumlu bakış açısı kısa bir süre sonra olumsuzla dönmüştür (Arslan, 2015 s. 311).

Taliban bu rahatsızlığa rağmen 1996-2001 yılları arasında ülke yönetiminde kalmaya devam etmiştir. Bu süreçte El-Kaide gibi dünya çapında aranan terörist bir grup Afganistan'a gitmiştir. 11 Eylül 2001 yılında El-Kaide'nin ABD'ye yapmış olduğu terör saldırıları neticesinde ABD, El-Kaide'nin lideri Usame bin Ladin'i teslim etmesini Taliban'dan istemiştir. Ancak bu isteğin Taliban tarafından reddedilmesi sonucunda 7 Ekim 2001 tarihinde ABD ve müttefikleri *Sonsuz Özgürlük Operasyonu* adıyla Afganistan'a asker çıkararak işgal etmiştir. Bu süreçte mücahit gruplar da Taliban ile savaşmıştır. ABD'nin işgali neticesinde Taliban geri çekilmek zorunda kalmış ve 14 Kasım 2001'de Kabil'i ve yönetimi kaybetmiştir (Yegin, 2015, s. 31).

Taliban ABD'nin isteğini reddederken mücahit grupların Sovyetler Birliği'ni yenilgiye uğratması ve kendisinin Afganistan'a rahatça hâkim olması gibi geçmişteki örneklere güveniyordu. ABD karşısında başarılı olacağını düşünüyordu. Ancak hesap etmediği husus Sovyetler Birliği'ne karşı girişilen mücadele ve kendisinin Afganistan'a hâkim olurken kullandığı silahlar ve maddi kaynaklar ABD tarafından sağlanıyordu. ABD'ye karşı kullanacakları bu türden silahlar ve imkânlar olmadığı için de iktidarı kaybetmeleri kolay olmuştur (Ahmad, 2012, s. 255).

Taliban'ın yönetimi kaybetmesi sonucunda Almanya'nın Bonn kentinde Afganistan'ın geleceğini belirlemek amacıyla 27 Kasım 2001 tarihinde Bonn Konferans'ı toplanmıştır (Sönmez vd., 2020, s. 68). Bu toplantıda alınan karar doğrultusunda Hamid Karzai geçici bir hükümet kurmak amacıyla devletin başına geçmiştir. 2004 yılında ise Afganistan'da ilk kez cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve Hamid Karzai cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Yegin, 2015 s. 31).

Hamid Karzai'nin yönetimindeki geçiş sürecinde NATO, ülkede güvenliği sağlamış ancak Afgan güvenlik kuvvetleri kendini geliştirdikçe onlarla yer değiştirmeyi planlamıştır (Erol ve Bingöl, 2012, s. 178). Güvenlik ile ilgili planların yanı sıra Afganistan'ın ekonomik ve alt yapısının geliştirilmesi amacıyla başka ülkelerden maddi yardımlar da gelmiştir. Ancak gerek yapılan yardımların şartlı olması gerek de hükümetin kaynakları rasyonalist kullanamaması nedeniyle bu maddi imkânlar halka yansıtılmamıştır.

Ülkeye giren yabancı askerlerin ülkenin tamamını kontrol edememesi ve yerel kolluk kuvvetlerinin de yetersiz olması nedeniyle geri çekilmek zorunda kalan Taliban ülkenin güneyinde ve doğusunda varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Yegin, 2015, s. 31). Hatta 2004 yılından itibaren ise ülkenin çeşitli yerlerinde intihar bombacılarıyla eylemlerde bulunmuştur (Sönmez vd., 2020, s.68).

Afganistan'da 2001 yılında ABD'nin, sonrasında ise NATO'nun varlığı ile devam eden süreç içerisinde özellikle 2004 yılından sonra Taliban ile devlet ve ABD ile müttefikleri arasındaki mücadele sürekli devam etmiştir. Bu çatışmaların sona erdirilmesi amacıyla ilk gerçekçi barış girişimi 2010 yılında Afgan Yüksek Barış Konseyinin oluşturulması ile olmuştur. Yapılan bu barış görüşmeleri esnasında Taliban yine de saldırılarına devam etmiştir. 2018 yılına gelindiğinde Taliban ülkenin %4'üne sahipken, %66'lık bölüm üzerinde de fiziki varlığını sürdürmüştür. Son olarak yıllar içerisinde yapılan barış görüşmeleri neticesinde Doha'da 28 Şubat 2020 tarihinde Afganistan'a Barış Getirme Antlaşması imzalanmıştır (Sönmez vd., 2020, s. 70). Bu Antlaşma ile ABD 14 ay içerisinde asker ve sivil personellerini Afganistan'dan çekeceğini belirtmiştir (Erol ve Kaya, 2021, s.421).

ABD’de yapılan seçimi kazanan Joe Biden Afganistan’da çekilmenin Antlaşma’da son gün olarak belirtilen 1 Mayıs 2021 tarihinde değil, 11 Eylül 2021 tarihinde olacağını açıklamıştır. Bu açıklamanın yanı sıra görüşmeler devam ederken Taliban sürenin dolmasını beklememiş ve ülke içinde saldırıya geçmiştir. Nitekim bu saldırılar karşısında ciddi bir karşı koymayla karşılaşmadan 15 Ağustos 2021 tarihinde Kabil’i ele geçirmiştir (Erol ve Kaya, 2021, s 423-424). Kabil’i ele geçirdiği günden bugüne kadar ülke yönetimi hâlâ Taliban’ın elinde bulunmaktadır. Taliban’ın bu ikinci yönetimi ele geçirmesi ilki gibi insanlar tarafından hoş karşılanmamış, Afgan halkı Taliban yönetiminden kaçabilmek için havaalanı ve sınır bölgelerine akın etmiştir. Afgan halkının Taliban korkusu öylesine güçlüydü ki bazı insanlar uçaklarda yer bulamadığı için uçağın kanadına tutunarak ülkeden kaçmaya çalışmış ve bu insanlar hazin bir şekilde vefat etmiştir (www.cnnturk.com, 2021).

Taliban’ın şeriat hükümlerine göre uygulamaları dünya kamuoyunda tepki çekmekte ve bu sebeple Afganistan’a maddi yardımlar yapılmamaktadır. Hatta ABD Afganistan’a ait olan 9,4 milyar dolara bloke bile koymuştur (www.aa.com.tr, 2021). Afganistan’ın ekonomisinin kötü olduğunun, hatta nüfusunun önemli bir oranının gıdaya ulaşmada zorluk yaşadığının farkında olan Taliban birtakım reformlar yapmaya mecbur kalmıştır (tr.euronews.com, 2021). Dünyadan gelen baskılar neticesinde kız çocuklarına yasaklamış olduğu eğitim hizmetlerini mart 2022 tarihi itibarıyla tekrar serbest bırakacağını belirtmiştir (www.hurriyet.com.tr, 2022). Bunun yanı sıra Taliban’ın kadın haklarının geliştirilmesi yönünde açıklamalarda bulunması (www.dw.com.tr, 2021), üniversitelerin kadın-erkek ayrı sınıflarda okuması şartıyla yeniden açılması (tr.euronews.com, 2022) ve Taliban üyelerinin silahlı ve üniformalı olarak eğlence yerlerine girişlerini yasaklaması gibi almış olduğu kararlar bulunmaktadır (tr.euronews.com, 2022). Tüm bu gelişmeler Afganistan halkı açısından iyi gelişmeler olsa da ülkede yaşayan ve mülteci konumunda bulunan Afganları ne ölçüde tatmin edecek zaman gösterecektir. Ancak tüm dünyanın gördüğü Afgan mülteci krizinin aşılması ve yıllardır başka ülkelere sığınan bu insanların ülkelerine dönebilmesi için kesinlikle bu yapılanlardan daha fazlası gerekmektedir.

Afganistan ve Göç

Günümüz itibariyle göç kelimesi kullanıldığında her ne kadar belirli ülkeler ve Orta Doğu coğrafyası akla gelse de aslında göç dünyanın her yerinde var olan bir olgudur. Buna bağlı olarak, 2020 yılı sonu itibariyle dünyada 82,4 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Bu sayının 26,4 milyonu mülteci² durumunda iken, 4,1 milyonu sığınmacı³ durumundadır. 48 milyon insan ise kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş durumdadır (www.unhcr.org.tr).

Afganistan tarihi itibariyle istikrarsızlığın gerek ülke içi gerek ülke dışı aktörlerin veya devletlerin egemenlik mücadelesinin sahası durumunda olmuştur. Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak da ülke içinde yaşananlardan bağımsız olarak etkilenen sivil halk, ülke içinde yer değiştirmek veya başka bir ülkeye göç etmek durumunda kalmıştır. Yapılan bu göç eylemleri daha iyi bir hayat yaşamak şartını sağlasa da aslında burada öncelik daha güvenli bir hayat yaşama isteğidir. Çünkü Afganistan'daki göç hareketlerine baktığımızda belirli olayların veya karışıklığın yaşandığı dönemlerde göç eden kişi sayısında ciddi bir artışın olduğu, bunun yanı sıra ülkede düzenin ve istikrarın nispeten sağlandığı zamanlarda ise ülkeye dönüşte artışın yaşandığı görülmüştür.

Yaşanılan bu göç eylemlerinde Afganistan'ı farklı kılan bir özellik bulunmaktadır. Bu da göç eyleminin istikrar kazanmış olmasıdır. Afga-

2 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1. maddesinde yer alan tanıma göre mülteci, " 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa " denilmektedir (BMMYK, 2010, s. 68).

Söz konusu sözleşme imzalanırken Türkiye tarafından coğrafi kısıtlama konulması nedeniyle iç hukukumuzda mülteci ve şartlı mülteci kavramları yer almaktadır. Bu kavramlar için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 61 ve 62. maddelerine bakınız (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

3 Sığınmacı, "Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (...) (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s. 74).

İç hukukumuzda sığınmacı kavramı bulunmamakta olup bu kavram yerine Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi kavramı yer almaktadır. 6458 sayılı Kanunun 3. maddesinde başvuru sahibi "Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi" olarak tanımlanmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

nistan'daki göç hareketlerinin öncesi de olmakla beraber özellikle 1979 yılındaki Sovyet işgali ve sonrasında günümüze kadar bu göç hareketleri devam etmiştir. Afganistan tarihinde ilk kitlesel ve geniş çapta göç hareketi de yine bu dönemde olmuştur.

Sovyet işgali sonrasında 18 milyon olan Afganistan nüfusunun üçte biri başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç hareketi sınır komşusu olan İran ve Pakistan'a yapılmıştır. Öyle ki 1990 yılı itibariyle Pakistan'a 3,3 milyon ve İran'a 3,1 milyon kişi sığınmıştır (Geyik, 2018, s. 135). Söz konusu yıllarda belki de insanların ülkelerinde yaşanan bu hadise sonrasında geri dönme umutları bulunduğu sınırlı ülkelere sığınmış ve batıya doğru göçün sayısı sınırlı kalmıştır. Bu yıllara Türkiye açısından baktığımızda ise Afganistan'ın Kuzey bölgelerinde yaşayan ve Türk kökenli olan 4195 Afgan, resmi makamların onayı ile 1982 yılında Türkiye'ye getirilmiş ve bazı illere yerleştirilmiştir (Yeler, 2021, s. 425).

Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılması neticesinde Afganistan'da yaşanan sorunların düzeldiğini düşünenler olmuştur. Buna bağlı olarak da 1988-2000 yılları arasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği aracılığıyla 4,6 milyon insan Afganistan'a dönüş yapmıştır (Arınç, 2018, s. 1471). Yapılan bu geri dönüşlerde Afganların ülkesine karşı umutlarının olmasının yanı sıra Pakistan ve İran'ın başlangıçta sığınmacılara sergiledikleri sıcak karşılamının tersine dönmesinin de etkisi olmuştur (Geyik, 2018, s. 136-137). Ülke içindeki mücahitlerin çatışması, sonrasında ise Taliban'ın yönetimi ele geçirerek radikal uygulamaları Afganların üzerinde tekrar olumsuz bir havanın oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da sayısı belirsiz olsa da tekrar ülkeden ayrılmalar yaşanmıştır (Geyik, 2018, s. 137).

2001 yılında yapılan ABD ve müttefiklerinin Afganistan'a müdahalesi sonrasında ciddi bir göç akını olmamıştır (Geyik, s. 140). Aksine Taliban'ın devrilerek uluslararası alanda tanınan bir yönetimin başa geçmesi halk nezdinde olumlu karşılanmıştır. 2002-2013 yılları arasında Afganistan Gönüllü Geri Dönüş Programı kapsamında ciddi bir geri dönüş hareketi olmuştur (Karakaya ve Karakaya, 2021, s. 103). Tabii bu olumlu havanın yanı sıra Pakistan ve İran'ın Afganlara karşı tavırlarındaki değişimde etkili

olmuştur. Bu kapsamda, Afganlara yapılan yardımların azaltılması, hayat pahalılığı ve buna bağlı olarak Afgan işçilerin işe alınmasının yasaklanması ve mülteci kamplarının kapatılması gibi faktörler etkili olmuştur (Geyik, s. 140).

Afganistan Mülteciler ve Geri Dönüş Bakanlığının 2020 yılına ait raporuna göre dünyada altı milyon beş yüz bin Afgan göçmen bulunmaktadır. Bu sayının %80'i İran ve Pakistan'da bulunmaktadır. Yine yasal olarak Pakistan'da iki milyon iki yüz seksen dört bin, İran'da ise bir milyon kişi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bu ülkelerde üç milyona yakın Afgan, kayıt dışı bir şekilde yaşamaktadır (Dashti, 2021, s. 382).

Türkiye açısından baktığımızda ise İran'ın ekonomisinin olumsuz seyretmesi, parasının değer kaybı ve Türkiye'nin gelişen ekonomisi Afganların özellikle 2014 yılından itibaren Türkiye'ye rağbet göstermesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla Avrupa'ya geçiş yapmak isteyen Afganların da tercih sebebi olmuştur. (Dashti, 2021, s. 391). Göç İdaresi Başkanlığının verilerinden de anlaşıldığı üzere Afganlar yakalanan düzensiz göçmen⁴ (www.goc.gov.tr, 2022) ve uluslararası korumaya başvuru yapanlar arasında ön planda yer almaktadır (www.goc.gov.tr, 2022).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırma, Afganistan'dan çeşitli sebepler ile göç ederek Türkiye'ye giriş yapan ve sonrasında Nevşehir iline gelerek uluslararası koruma başvuru sahibi olarak kayıt altına alınan Afganistan uyruklu yabancıları kapsamaktadır. Araştırmada amaç, genellikle göç konusunda değinilen göç etme nedenlerinin yanı sıra göç eylemini gerçekleştiren bu kişilerin geleceğe dair bakış açılarını tespit etmektir. Afganistan uyruklu yabancıların gelecek zaman diliminde beklentilerinin ne olduğu, ülkelerine hangi şartlarda dönecekleri veya dönmek isteyip istemedikleri tespit edilmek istenmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın evrenini Nevşehir ili oluşturmaktadır. Nevşehir ili yabancılar tarafından tercih edilen bir şehir olması nedeniyle seçilmiştir. Halkın yabancıya karşı bakış açısındaki olumlu yaklaşım, şeh-

4 Göç İdaresi Başkanlığının verilerine bakıldığında 2017 yılında 45.259, 2018 yılında 100.841, 2019 yılında 201.437, 2020 yılında 50.161, 2021 yılında 70.252 ve 2022 yılında 27.185 Afgan uyruklu yabancı düzensiz göçmen olarak yakalanmıştır (www.goc.gov.tr, 2022).

rin turistik bir bölgede bulunması nedeniyle yabancılara karşı aşinalık ve iş imkânları gibi sebepler ise yabancıların Nevşehir ilini tercih sebeplerinden bazılarıdır (Doğu, 2021, s.10).

Çalışmada, uluslararası koruma kapsamında bulunan 200 gönüllü Afganistan uyruklu yabancı ile saha çalışması yapılmıştır. Katılımcıların 100'ü erkek, 100'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmada anket tekniği uygulanmıştır. Anket formunda 30 adet soru yer almaktadır. Soruların tamamı çoktan seçmeli olarak belirlenmiştir. Anket soruları ile ilgili olarak 28.02.2022 tarih ve 46 karar sayısı ile etik kurulundan gerekli izin alınmıştır.

Anket çalışması yapılırken gönüllülük esası gözetilerek katılımcıların kişisel bilgileri alınmamıştır. Ayrıca alınan bu bilgilerin bu çalışmada kullanılacağı, başka kişi ve kurumlarla paylaşılmayacağı veya başka bir amaç için kullanılmayacağı katılımcılara ankete başlamadan önce bildirilmiştir. Anket çalışması 11.03.2022- 26.03.2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Ayrıca anket çalışmasına katılan katılımcılar seçilirken, 18 yaş üstü olması ve Uluslararası Koruma kapsamında Afganistan uyruklu olması haricinde cinsiyet farkı gözetilerek rastgele seçilmiştir.

Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar

Demografik Bilgiler

Araştırma ile ilgili ilk olarak demografik özelliklere baktığımızda, toplamda 200 olan katılımcı sayısının 100'ü erkek, 100'ü ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların %54'ü evliken, %46'sı ise bekâr olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılım sağlayanların çoğunluğu 26-40 yaş aralığındadır. Bu oran ise %54'e tekabül etmektedir. Bunun yanı sıra %30,5'i 18-25 yaş aralığında yer alırken, %15,5'i ise 41 ve üzeri yaş aralığındadır. Katılımcıların gelir durumuna baktığımızda ise %98'inin asgari ücret veya altında bir gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan sadece 4 kişi yani %2'si 4.250 Türk lirası olan asgari ücretin üzerinde bir gelire sahiptir. %98'lik oran içerisinde ise %38,5 ile en fazla 2001-4250 Türk lirası arasında gelire sahip kişi varken katılımcıların %30'u 500-2000 Türk lirası ve %29,5'i ise gelirim yok seçeneğini tercih etmiştir.

Afganistan’da yaşanan iç mücadele ve başka ülkeler tarafından işgal girişimleri Afganistan’ın eğitim sistemine sekte vurmuştur. Buna bağlı olarak 2001 yılında çoğunluğu erkek olmak üzere 1 milyon öğrenci eğitimine devam edebilmiştir. 2004 yılından itibaren yapılan atılımlar ile öğrenci sayısında artış olmuş ve 2017 yılında 9,3 milyona ulaşmıştır. Bu sayının %40’ını ise kız öğrenciler oluşturmuştur (www.aa.com.tr, 2021). Afganistan’daki fiziksel yetersizlik ve toplum yapısı nedeniyle kız çocuklarının eğitimde geri plana atıldığı görülmüştür. Öyle ki Taliban’ın ülkede hâkimiyeti ele geçirdiği Ağustos 2021 tarihinden itibaren kız çocuklarının eğitime devam etmesine kısıtlama getirilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda ise %47’sinin okuma yazma bilmediği anlaşılmaktadır. Afganistan’da kız çocuklarının eğitime yönelik problemler olmasına rağmen okuma-yazma bilmediğini belirten 94 kişinin 49’u erkek iken 45’i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 1: Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar

S.1 Cinsiyet	N	%	S.1 Cinsiyet	N	%
Erkek	100	50	Kadın	100	50
S.2 Yaş	N	%	S.3 Medeni durum	N	%
18-25	61	30,5	Bekâr	92	46
26-40	108	54	Evli	108	54
41 ve üstü	31	15,5			
S.4 Eğitim	N	%	S.5 Gelir	N	%
Okuma Yazma bilmiyorum	94	47	Gelirim Yok	59	29,5
İlkokul ve dengi	40	20	500-2000	60	30
Ortaokul ve dengi	23	11,5	2001-4250	77	38,5
Lise ve dengi	28	14	4251-6000	4	2
Üniversite	13	6,5	6001 ve fazlası	-	-
Lisansüstü	2	1			

Ülkeden Ayrılma ve Geliş Güzergâhı ile İlgili Bilgiler

Afganistan'ın tarihine baktığımızda genel itibariyle istikrarsızlığın, iktidar mücadelelerinin, iç savaşın hâkim olduğunu ve bu durumun özellikle 1979 yılından günümüze kadar inişli çıkışlı da olsa devam ettiğini görmekteyiz.

Yaşanılan bu karışıklıklar can güvenliğini tehdit ettiği gibi bunun yanında ekonomik imkânların, eğitim olanaklarının veya benzeri hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır. Meydana gelen tüm bu gelişmeler neticesinde ise insanlar ya can güvenliğini sağlamak ya da daha iyi şartlarda yaşayabilmek amacıyla ülkelerinden ayrılmayı tercih etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada ülkeyi terk etme nedeni sorulduğunda katılımcıların %49,5'i ülkedeki çatışma ortamından kaynaklı olarak ülkesinden ayrıldığını belirtmiştir. Bu seçenek sonrasında ise en fazla tercih edilen %20'lik oran ekonomik durum ile ilgili olup iş imkânının olmamasıdır. Bu iki seçenek haricinde katılımcılar sırasıyla %13,5 kişisel veya ailevi sebepler, %9 hak ve özgürlüklerin yetersiz olması, %6,5 eğitim olanaklarının yetersiz olması seçeneklerini tercih etmiştir.

Tablo 2: Ülkeden Ayrılma Nedeni

	N	%
İş imkânının olmaması	40	20
Çatışma ortamının bulunması	99	49,5
Eğitim olanağının yetersiz olması	13	6,5
Haklar ve özgürlüklerin yetersiz olması	18	9
Kişisel veya ailevi sebepler	27	13,5
Hizmetlere erişimin kısıtlı olması	-	-
Diğer	3	1,5

Coğrafi olarak bakıldığında Türkiye ve Afganistan birbirine sınırı olan ülkeler değildir. Bu duruma bağlı olarak katılımcılara Türkiye'ye geliş güzergâhları ile ilgili soru yöneltildiğinde sadece %7,5'i doğrudan Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu yani %56,5'i Pakistan ve İran üzerinden Türkiye'ye giriş yaptığını belirtmiştir. Yani Afganistan uyruklu yabancılar ilk olarak Pakistan'a, Pakistan'dan İran'a ve

sonrasında ise Türkiye'ye giriş yapmıştır. Afganistan-İran-Türkiye güzergâhını kullanan katılımcı oranı ise %36'dır.

Türkiye'ye gelen Afganistan uyruklu yabancılar mesafe olarak daha yakın olan İran ve Pakistan'da kalmayı tercih etmeyerek uzun mesafeler katederek Türkiye'ye gelmektedir. Bu durum karşısında katılımcıların %37'si bu ülkeler tarafından kendilerine kimlik veya diğer hakların verilmediğini belirterek İran veya Pakistan'da kalmayı istemediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra %29,5'i söz konusu ülkelerde kendini güvende hissetmediğinden, toplamda %20'si ise bu ülkelerin ekonomisinin kötü olması veya iş imkânlarının olmaması nedeniyle ekonomik nedenlerden dolayı İran veya Pakistan'da kalmayı istemediğini belirtmiştir. Çalışmamızda da bahsedildiği gibi İran ve Pakistan tarafından Afganistan uyruklu göçmenlere karşı tavır değişikliği ve bu kişileri istememe ülke politikalarına yansımıştır. Bu doğrultuda da bazı hakları vermeme gibi durumlar söz konusu olduğundan kişiler bu ülkelerde kalmayı tercih etmemektedir.

Tablo 3: Geliş Güzergâhı ile İlgili Sonuçlar

S.10 Türkiye'ye gelirken hangi güzergâhı kullandınız?	N	%
Afganistan'dan direkt Türkiye'ye geldim	15	7,5
İran üzerinden Türkiye'ye geldim	72	36
Pakistan ve İran üzerinden Türkiye'ye geldim	113	56,5
Diğer	-	-
S.11 İran ve Pakistan üzerinden gelindiyse neden bu ülkelerde kalmayı tercih etmediniz?		
Pakistan veya İran üzerinden gelmedim	14	7
Bu ülkelerde kendimi güvende hissetmiyorum	59	29,5
Bu ülkeler tarafından bize kimlik veya diğer haklar verilmiyor	74	37
Bu ülkelerin ekonomileri iyi olmadığından	22	11
Bu ülkelerde çalışma imkânım bulunmadığından	18	9
Diğer	13	6,5

Türkiye'ye Uyum ile İlgili Bilgiler

Uyum konusu göç hareketlerinin artması ile toplumların gündemine gelen önemli bir konu haline gelmiştir. Uyum kelimesi ev sahibi toplum ile göçmen arasındaki uyumu ifade etmektedir. Uyumda söz konusu olan ev sahibi toplum ve göçmenlerin kendi benliklerinden vazgeçmesi değil, birbirini tanıyarak çalışma ve sosyal hayatta uyumlu bir şekilde yaşamasıdır. Uyum konusunda taraflar ev sahibi toplum ve göçmenlerdir. Bunun yanı sıra uyum süreci çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Göçmenin göç etme sebebi, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni hali ve mali durumu gibi sayısız etken uyum sürecinde etkili olmaktadır. Sayılan bu bireysel etkenler haricinde uyum politikaları ekonomik, kültürel, sosyal ve hukuk gibi alanlarda yapılmaktadır. Ancak bu alanda başarılı olabilmek için uyum sürecine etkisi olan alanlarda aynı anda politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

İnsanların gitmiş olduğu yeni bir ortama uyum sağlamasında önem arz eden bazı kıstaslar bulunmaktadır. Söz konusu bir göçmenin uyum sağlaması olduğunda ise bu kıstasları gittiği ülkenin dilini bilme, ülkede bulunma süresi, beraber yaşadığı insanlar, ülke halkı ile iletişim, ülke halkının kültürünü bilme vb. olarak sayabiliriz. Türkiye'de yaşayan yabancıların ülkeye uyum sağlaması yönünde başta Göç İdaresi Başkanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli organizasyonlar ve bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Bu toplantılar yabancılara yönelik yapıldığı gibi Türk halkına yönelik de yapılmaktadır. Bu tür faaliyetler yabancıların Türk halkını, Türk halkının da yabancıları anlamasında ve birbirlerine uyum sağlamasında etkili olmaktadır.

Katılımcılara, Türkiye'ye uyumlarına yönelik sorular sorulduğunda tamamına yakını, yani %97,5'i Türkiye'ye uyum sağladığını belirtmiştir. Geriye kalan %2,5 kararsız iken Türkiye'ye uyum sağlamadığını düşünen katılımcı bulunmamaktadır. Bu oranın bu kadar yüksek çıkmasında yapılan faaliyetlerin ve bilgilendirme toplantılarının etkisi olduğu kadar, kişilerin Türkiye'de yaşama sürelerinin de etkisi bulunmaktadır. Çünkü katılımcıların sadece %5'i bir seneden daha kısa süre önce Türkiye'ye geldiğini belirtirken %95'i bir seneden fazla Türkiye'de bulunduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %31'i 1-3 sene arası, %37,5'i 3-5 sene arası ve %26,5'i 5 seneden daha fazla Türkiye'de bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: Türkiye'ye Uyum Sağlama ile İlgili Sonuçlar

S.14 Türkiye'ye uyum sağladığınızı düşünüyor musunuz?	N	%
Evet	195	97,5
Hayır	-	-
Kararsızım	5	2,5
S.7 Türkiye'ye ne zaman geldiniz?		
1 seneden az oldu	10	5
1-3 sene arası	62	31
3-5 sene arası	75	37,5
5 seneden daha fazla oldu	53	26,5

Türkiye'de bulunma süresinin fazla olması neticesinde Türk halkı ile iletişimin fazla olması iki halkın birbirini tanımada da etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak da katılımcıların %83,5'i Türk halkının adetlerini bildiğini ve %87,5'i de Türk adetlerinin kendi adetlerine benzediğini belirtmiştir. Adetlerin benzediğinin düşünülmesi bile kişinin başka bir ülkeye adapte olmasında ve o ülkede yaşamaktan memnuniyet duymasında etkili olacak önemli bir argümandır. Türkiye'ye uyum sağladığını düşünen Afganistan uyruklu katılımcıların yine %87 gibi yüksek bir oranı Türkiye'de yaşamaktan memnun olduğunu belirtmektedir. Yine katılımcıların %92'si Türkiye'de Afganistan'daki yaşantısına göre daha iyi şartlarda yaşadığını belirtmektedir.

Gelecek Beklentileri ile İlgili Bilgiler

Ülkelerinde yaşamış oldukları sıkıntılar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmiş bulunan Afganistan uyruklu yabancıların Türkiye'ye gelme nedenleri birbirinden farklılık göstermektedir. Ancak katılımcıların %53'ü açısından Türkiye'ye gelme nedeni, Türkiye'yi güvenli bulmalarıdır. Bunun yanı sıra %27,5'i Türkiye'deki ekonomik imkânların fazla olması nedeniyle Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Konuya ekonomi açısından baktığımız-

da katılımcıların %69,5'inin ülkesinde bir işinin olmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de ise ekonomik açıdan %29,5'inin geliri yokken geriye kalan %70,5'inin az veya çok bir geliri bulunmaktadır. Afganistan'da iş imkânlarının kısıtlı olması, Türk lirasının Afgan parası karşısında daha değerli olması, asgari ücret gibi ekonomik göstergeler açısından önem arz eden verilerin Afganistan'da Türkiye'ye kıyasla daha az olması (www.haberler.com, 2021) ekonomik olarak Türkiye'yi Afganlar açısından cazip hale getirmektedir.

Tablo 5: Türkiye'ye Gelme Nedeni

	N	%
Aile ile tekrar bir araya gelme	7	3,5
Ekonomik imkânların fazla olması	55	27,5
Güvenlik	106	53
Daha iyi eğitime erişim	19	9,5
Daha iyi sağlık hizmetine erişim	3	1,5
Haklar ve özgürlüklerden faydalanma isteği	6	3
Avrupa'ya geçme isteği (yasadışı yollardan)	3	1,5
Tanıdık kişilerin olması	1	0,5
Diğer	-	-

Türkiye'de yaşamaktan memnuniyetini dile getiren katılımcılara gelecekte "Türk vatandaşı olmak ister misiniz?" diye soru yöneltildiğinde katılımcıların %79,5'i evet, %12'si hayır seçeneğini tercih etmiştir. Geriye kalan %8,5'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir. Doğrudan Türk vatandaşlığı isteyip istemediği sorulduğunda evet seçeneğinde oran yüksek çıksa da tercihler arasına Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler dâhil edildiğinde katılımcıların %38'i bu seçenekler arasından Türk vatandaşlığını seçmektedir. Katılımcıların %56,5'i imkânları olması halinde Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerin vatandaşlığını istemektedir. Herhangi bir vatandaşlık istemeyip Afganistan vatandaşı olarak kalmaya devam etmek isteyenlerin oranı son derece düşük olup bu oran %4,5'tir.

Tablo 6: Vatandaşlık ile İlgili Sonuçlar

S.21 Türk vatandaşı olmak ister misiniz?	N	%
Evet	159	79,5
Hayır	24	12
Kararsızım	17	8,5
S.22 İmkânınız olsa hangi ülke vatandaşı olmak istersiniz?		
Türkiye	76	38
Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler	113	56,5
Afganistan vatandaşı olarak kalmaya devam etmek isterim	9	4,5
Diğer	2	1

Türkiye’de yaşamaktan memnuniyet her ne kadar fazla olsa da belki daha iyi şartlarda yaşayacağını düşündüğü için ya da farklı sebeplerden ötürü katılımcıların %68’i imkânları olsa başka bir ülkeye gitmek istediğini belirtmiştir. %26,5’i ise Türkiye’de kalmaya devam etmek istemektedir. Bu soruya bağlı olarak sorulan bir diğer soruda ise “Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?” sorusuna katılımcıların %60’ı Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeleri seçeneğini tercih etmiştir. %28’i Türkiye’de yaşamaya devam etmek isterken, sadece %8’i ülkesi olan Afganistan’da yaşamak istemektedir. Ancak Afganistan’da yaşama isteğinin düşük olmasının sebebi katılımcıların Afganistan’dan göç etmesine neden olan sorunların devam ettiğine dair inanç olabilir. Çünkü “Afganistan’ı terk etme nedeniniz ortadan kalkarsa Türkiye’de yaşamaya devam eder misiniz?” sorusu sorulduğunda %32,5’i ülkesine döneceğini belirtmiştir. Geriye kalanların %59’u Türkiye’de kalmak isterken, %8,5’i kararsız durumdadır.

Sonuçları değerlendirdiğimizde, Türkiye ve Afganistan arasında kıyas yapıldığında Türkiye’de kalma isteği oran olarak artarken Türkiye ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler kıyaslandığında Türkiye’de kalma isteğinde oran azalmaktadır. Zaten bazı zamanlarda kamuoyuna yansıyan haberlerde de en azından bazı yabancılar açısından Avrupa’ya geçme isteği ağır basmaktadır. Bu duruma bağlı olarak da bazen Avrupa sınır kapılarına yabancılar tarafından akın edilirken bazen de Ege Denizi üzerinden botlarla Avrupa’ya geçmek için çaba sarf etmektedirler.

Gelecekte yaşamak istenilen yer ile ilgili sonuçlara kadın-erkek olarak ayrı ayrı baktığımızda özellikle Türkiye ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler kapsamında farkın olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında “İmkânınız olsa hangi ülke vatandaşı olmak istersiniz?” sorusunda 76 kişi Türkiye, 113 kişi Avrupa, ABD, Kanada vb., 9 kişi de Afganistan vatandaşlığını seçmiştir. Ancak bu 76 kişiden 26’sı, 113 kişiden de 73’ü kadındır. Afganistan vatandaşı olarak kalmak isteyenlerin ise hepsi erkek olup kadınların hiçbirini tarafından bu seçenek tercih edilmemiştir. Diğer bir soru olan “Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?” sorusunda ise 16 kişi Afganistan, 56 kişi Türkiye, 120 kişi de Avrupa, ABD, Kanada vb. seçeneğini tercih etmiştir. Afganistan’da yaşamak isteyenlerin 2’si, Türkiye’de yaşamak isteyenlerin 19’u ve Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerde yaşamak isteyenlerin 75’i kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Bu sonuçlardan kadınların erkeklere oranla Türkiye’de ve Afganistan’da yaşamayı veya vatandaşı olmayı daha az istediği, buna karşılık Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerde yaşamayı veya vatandaşı olmayı daha çok istediği anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Gelecekte Yaşamak İstediği Ülke ile İlgili Sonuçlar

S.23 İmkânınız olsa başka bir ülkeye gitmek ister misiniz?	N	%
Evet	136	68
Hayır	53	26,5
Kararsızım	11	5,5
S.24 Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?		
Afganistan’da	16	8
Türkiye’de	56	28
Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler	120	60
Diğer	8	4
S.27 Afganistan’ı terk etme nedeniniz ortadan kalkarsa Türkiye’de yaşamaya devam eder misiniz?		
Evet, Türkiye’de yaşamaya devam ederim	118	59
Hayır, Afganistan’a dönüş yaparım	65	32,5
Kararsızım	17	8,5

Katılımcıların gelecekte Afganistan'a dönme isteğinin az olmasında ülkeleri ile ilgili beklentilerinin olumsuz olmasının payı önemlidir. Her ne kadar geçmişte ülke açısından olumsuzluklar yaşanmış olsa da kişilerin ülkeleri ile ilgili gelecekte bir umudu yoksa ülkeye olan bağımlılığı az olacağı gibi gelecek planlarında o ülkenin yeri ya yoktur ya da çok azdır. Nitekim katılımcıların %66,5'inin Afganistan'ın geleceğine dair bakış açısı olumsuzdur. Yalnızca %13,5'i Afganistan'ın geleceği hakkında olumlu düşünmektedir. Afganistan'ın tarihine baktığımızda aslında katılımcıların bu şekilde düşünmede haklılık paylarının olduğu görülmektedir. Bu olumsuz bakış açısına neden olan en önemli faktör ise Afganistan'daki çatışma durumunun devam edeceğine olan inançtır. Çünkü katılımcıların %77,5'i Afganistan'daki çatışmaların sona ermeyeceği düşüncesindedir.

Katılımcıların ülkeleri ile ilgili hâkim olan olumsuz bakış açısı kendi gelecekleri ile ilgili olumlu bir duruma dönmektedir. Katılımcıların %62,5'i geleceklere yönelik olumlu bir bakış açısına sahiptir. Sadece %5'i geleceği hakkında olumsuz düşünürken, %32,5 gibi yüksek bir kısım da geleceği hakkında kararsız durumdadır. Bu kararsızlık ülkelerinin durumu, Türkiye'deki durumları ve ileride kendileri ile ilgili hayatın ne getireceğini bilmemekten kaynaklanmaktadır.

Tablo 8: Bakış Açısı ile İlgili Bilgiler

S.25 Afganistan'ın geleceğine dair bakış açınız nasıl?	N	%
Çok olumlu	3	1,5
Olumlu	24	12
Kararsızım	40	20
Olumsuz	7	3,5
Çok olumsuz	126	63
S.26 Afganistan'daki çatışmaların sona ereceğini düşünüyor musunuz?		
Evet	19	9,5
Hayır	155	77,5
Kararsızım	26	13
S.29 Geleceğinize dair bakış açınız nasıl?		

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Çok olumlu	61	30,5
Olumlu	64	32
Kararsızım	65	32,5
Olumsuz	7	3,5
Çok olumsuz	3	1,5

Çalışmanın amaçlarından bir tanesi olan Afganistan uyruklu yabancıların ülkesine dönmek isteyip istememeleri veya hangi şartlar gerçekleşirse döneceklerine ilişkin tutumu ölçmektir. Bu doğrultuda önemli olan sorulardan biri “Hangi şartlar gerçekleşirse Afganistan’a dönersiniz?” sorusudur. Soruya verilen cevaplara bakıldığında katılımcılar açısından güvenliğin birinci sırada önem arz eden bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcıların %67’si güvenlik ile ilgili seçenekleri tercih etmiştir. Buna bağlı olarak katılımcıların %40’ı çatışma ortamının son bulması halinde, %27’si ise Afganistan’da güvenli bir şekilde yaşama imkânı olursa dönüş yapacaklarını belirtmiştir. Güvenlik sonrasında ise katılımcılar tarafından önem verilen diğer problem ekonomik kaygılardır. Bu nedenle %15,5’i iş imkânı iyileşirse Afganistan’a dönüş yapacağını bildirmiştir.

Tablo 9: Afganistan’a Dönme ile İlgili Bilgiler

	N	%
Çatışma ortamı son bulursa	80	40
İş imkanları iyileşirse	31	15,5
Güvenli bir şekilde yaşama imkanı olursa	54	27
Eğitim olanakları iyileşirse	17	8,5
Temel haklar korunursa	10	5
Hizmetlere erişim sağlanırsa	3	1,5
Diğer	5	2,5

İnsanların gelecek ile ilgili hayattan bir beklentisi bulunmaktadır. Aksi halde hayat insanlar açısından daha anlamsız ve önemsiz bir hale gelmektedir. İnsanların yaşamış olduğu hayata göre beklentileri farklılık gösterse de genellikle yaşam standartlarını yükseltmek yönünde eksikli-

ğini hissettiği kriterlere yönelik beklentileri olmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara “Gelecek sizin için ne ifade ediyor?” sorusu yöneltildiğinde %48,5’i güvenli yaşamak seçeneğini tercih etmektedir. Güvenlik seçeneği sonrasında benzer sorulardaki gibi ekonomik kaygılar gelmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların %25’i ekonomik olarak rahat yaşamak istediğini belirtmiştir. Bu soruda diğer sorularda çok fazla katılımcının tercih etmediği bir seçeneğin oranında yükselme vardır. Bu seçenek ise daha iyi bir eğitim alma (kendisi veya aile üyeleri) seçeneğidir. Bu oran %22,5 çıkmıştır. Anketi 18 yaş üstü bireylere yapmamız ve çoğunluğun 26-40 yaş aralığında çıkması da değerlendirildiğinde katılımcıların kendilerinden ziyade çocukları açısından bu seçeneğe önem verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim ankete katılanların %59’unun çocuğu vardır ve çocuklarının eğitim almasını önemsemektedirler. Katılımcılar açısından okur-yazar oranının düşük olduğu göz önüne alındığında kendilerinde noksan olan eğitimin, çocuklarında olmasını istemeleri önem arz eden bir durumdur.

Tablo 10: Gelecek ile İlgili Bilgiler

	N	%
Ekonomik olarak rahat yaşamak	50	25
Güvenli yaşamak	97	48,5
İyi bir eğitim almak (kendisi veya aile üyeleri)	45	22,5
Hak ve hizmetlerden yararlanma	6	3
Diğer	2	1

Sonuç

Afganistan’ın ülke yapısına ve tarihine baktığımızda yerelde bulunan aşiretlerin veya etnik grupların güçlü olduğunu, bu durumdan kaynaklı olarak da merkezî bir otoritenin ülke yönetimine hâkim olmasının çok zor olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ülke tarihinde bazı yöneticiler haricinde ülkede merkezî bir otorite sağlanamamış ve yönetimde bulunanlar Kabil ve Kabil’in etki alanında söz sahibi olmuşlardır. Buna bağlı olarak da merkezî yönetimin eksikliğinden kaynaklı ülkede bir yönetim boşluğu oluşmuştur. Geçmişte İngiltere, yakın geçmişte Sovyet Rusya ve ABD gibi ülkelerin müdahalesi merkezî otoriteyi güçlendirmek şöyle dursun yereldeki grup-

ların canlanmasına neden olmuştur. Netice itibariyle de yerelde güçlenen gruplar bazen kendi arasında bazen de Kabil yönetimine karşı mücadeleye girmiştir. Sovyet Rusya işgalinin sona ermesi ile mücahit grupların kendi aralarında savaşı, Taliban'ın yönetimi ele geçirmesi ve daha sonra ABD müdahalesi ile birlikte Taliban-ABD-Kabil hükûmeti arasında sürekli bir çatışma yaşanmıştır. Günümüz itibariyle ise bu çatışma Taliban'ın ülke yönetimini ele geçirmesi ile neticelenmiştir. Ancak bakıldığında özellikle 1979 yılından günümüze kadar ülke içinde güvenlik endişesi baş göstermiştir. Buna bağlı olarak da katılımcıların ülkelerinden ayrılma nedenlerinde, Türkiye'yi tercih etmelerinde ve gelecek ile ilgili beklentilerinde güvenlik hep ilk sırada yer almıştır.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi açısından baktığımızda katılımcıların tercihleri rasyonalisttir. Maslow'a göre birey için o an baskın olan gereksinimi hangi kategoriye giriyorsa, kişinin tercihi de bu kategori doğrultusunda olacaktır. Yani birey alt kategorideki gereksinimleri karşıladıkça bir üst kategoriye çıkacaktır. İhtiyaçlar hiyerarşisinde en alt sırada bireylerin fizyolojik ihtiyaçları yer almaktadır. Yani canlı olmalarından kaynaklı olarak yapmak zorunda oldukları yemek, su, uyku, cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlardır. Bu kategorinin üstünde ise güvenlik gereksinimi yer almaktadır. Güvenlik gereksiniminin alt başlığında ise beden güvenliği, iş, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliği gibi kriterler yer almaktadır (Maslow, 1943). Dolayısıyla katılımcıların tercihlerinden de anlaşılacağı üzere kişiler güvenlik gereksinimi kategorisinde yer alan kriterleri sağlamak amacıyla ülkelerinden göç etmişlerdir. Ayrıca gelecekte de önem verdikleri konu güvenlik gereksinimlerini sağlamaktır.

Güvenlik kaygısı sonrasında önem verilen bir diğer kriter ise ekonomik durumdur. Afganistan'daki istikrarsızlık nedeniyle insanlar kendilerinin veya ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla başka ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye açısından baktığımızda, ekonomik göstergelerin ve iş imkânlarının Afganistan'dan daha iyi olması, Türk lirasının Afgan parasına kıyasla daha değerli olması nedeniyle Türkiye, Afganistan uyruklu yabancıların tercih nedeni olmaktadır.

Katılımcıların ülkelerinden ayrılma ve Türkiye'yi tercih etme sebeplerini itme çekme kuramı kapsamında değerlendirmenin çalışma açısı

sından faydalı olacağı düşünülmektedir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan güvenlik kaygısı ve ekonomik imkânların yetersizliği en önemli itme sebebidir. Tabii göç eylemini bireysel bir eylem olarak kabul ettiğimizde her bir bireyin tercih ettiği farklı seçeneğe göre itme sebebi değişmektedir. Ancak çoğunluğun kararını oluşturan itme sebebi güvenlik ve ekonomi temellidir.

Kurama göre itme sebebinin yanı sıra bir de çekme sebebi olmalıdır. Bu durumda Türkiye'yi katılımcıların çoğunluğu açısından çekici yapan aslında itme sebebi ile aynı olan güvenlik ve ekonomi kriterleridir. Pek tabii her birey için çekici faktörler farklılık gösterebilir. Nitekim güvenlik ve ekonomik imkânların fazlalığı haricinde de katılımcılar açısından Türkiye'ye gelme sebepleri farklılık göstermiştir.

Katılımcıların gelecekte vatandaşı olmak istediği veya yaşamak istediği yerlere baktığımızda, gelecek planlarında Afganistan'ın yeri olduğu pek söylenemez. Zaten katılımcıların Afganistan'ın gelecekte kendileri açısından yaşanabilir bir ülke olacağına dair beklentisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde ülke içi çatışmaların son bulacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Afganistan'daki sorunlar ortadan kalksa dahi katılımcıların çoğunluğu Afganistan'a dönmek istememekte olup Türkiye'de yaşamaya devam etmek istemektedir.

Katılımcıların çoğunluğu Türk vatandaşı olmak istediğini belirtse de tercihler arasına Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler dâhil edildiğinde Türk vatandaşlığı veya Türkiye'de yaşama isteğinde azalma olmaktadır. Katılımcılar açısından Türkiye, Afganistan ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler arasında bir konumdadır.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü⁵ tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına baktığımızda da çalışmamızın verilerine benzer sonuçların çıktığı görülmektedir. Söz konusu araştırmaya göre de Afganistan uyruklu Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü sahiplerinin sadece %1'inin ülkesine dönmek istediği, %18'inin Türkiye'de kalmak istediği

5 Detaylı bilgi için bakınız: Eryurt, M, A & Koç, İ. (2017). *Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

ve geri kalanının ise başka bir ülkeye gitmek istediği anlaşılmıştır. Gitmek istediği ülkeler arasında ise Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Kanada ve ABD en çok gidilmek istenilen ülke olarak belirtilmiştir (Koç, 2017, s. 118-120).

Çalışmaya cevaplardaki farklılık nedeniyle kadın-erkek kategorisine ayrılarak bakmak zorunlu görülmektedir. Kadınlar ülkeden ayrılma sebebinde ağırlıklı olarak çatışma ortamını sebep gösterip ekonomik probleme hiç değinmezken erkekler açısından ekonomik problemler güvenlik kaygısı ile aynı derece önem arz eden bir durumdur. Başka bir konu olan vatandaşlık ve ileride yaşamak istediği ülke söz konusu olduğunda kadınlar erkek katılımcılara oranla Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerde yaşamayı daha çok istemektedir. Afganistan'da ise yaşama istekleri hiç bulunmamaktadır. Burada Afganistan'da kadına verilen önemin, hak ve hizmetlerden yararlanmada kadınların rolünün az olmasının etkisinin fazla olduğu düşünülmektedir. Geleceğe dönük beklentilerde ise kadınların yine ağırlıklı olarak verdiği cevap güvenlik merkezli iken erkekler ekonomi ve güvenliği aynı önem derecesinde görmektedir. Afganistan'daki geleneksel ve ataerkil aile yapısından dolayı ailenin ekonomik ihtiyacını karşılama görevinin erkek tarafından üstlenilmesi nedeniyle kadınların ekonomi ile ilgili seçeneklere fazla önem vermediği düşünülmektedir.

Netice itibariyle yakın zaman diliminde katılımcıların Afganistan'dan ayrılmalarına neden olan sorunları düzelmeden ülkelerine dönüş yapmak gibi bir niyetlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Afganistan uyruklu yabancıların ülkelerine dönüş yapabilmesi için ülke güvenliğinin sağlanmasının bile tek başına yeterli olmayacağı, bunun yanında ekonomik olanakların artması, eğitim olanaklarının artması gibi kriterlerde de iyileşmelerin olmasının önemi yadsınmaz. Kadınların dönüşünün sağlanması amacıyla da özellikle kadın hakları konusunda gerekli adımların atılmasının da elzem olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Ahmad, A. (2012). *Irak, Afganistan ve Çağımızın Emperyalizmi*. Kubilay Gedikli ve İsmail Avcu (Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Aktaş, M. (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 197-219.
- Arınç, K. (2018). Doğu Sınırlarından Türkiye'ye Yaya Mülteci Akımı ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 14671485.
- Armaoğlu, F. (2018). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)* (25. Baskı). İstanbul: Kronik Kitap.
- Arslan, M. (2015). Abdurrahman Han Reformlarından 2015'e Afgan Modernleşmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 309-338.
- Barfield, T. (2021). *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*. Burhan Yüksektaş (Çev.). İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları.
- BMMYK. (2010). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Nedim Yuca, Yeşim Boyalar, Fahrünnisa Eken, Serra Pehlivan, Emir Bengisoy, Şeyda Balcı, Ali Emin, Keith Jordan (Çev.). Ankara: Koza Matbaası.
- Castles, S. & Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Dashti, Z. (2021). Afganistan'da Taliban'ın İktidara Gelmesi ile Yaşanan İç ve Dış Göç Krizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 381-403.
- Doğu, E. (2021). *Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriye Uyruklu Yabancıların Evlilik Alishkanlıkları: Nevşehir İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Durak, N. (2021). *Hazaralar*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Erol, M.S. & Bingöl, O. (2012). Afganistan'da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler. *Gazi Akademik Bakış*, 5(10), 173-187.

Erol, M. S. & Kaya, E. (2021). Afganistan Barış Süreci: Küresel ve Bölgesel Aktörler. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 407-457.

Geyik, S. (2018). Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128-159.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-yonetimi-afgan-hukumetinin-abd-bankalarindaki-rezervlerini-dondurdu/2338401>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-afganistanda-egitimin-dunu-bugunu-ve-gelecegi/2395323>, Erişim Tarihi: 06.05.2022

<https://www.cnnturk.com/dunya/afganistandan-soke-eden-goruntuler-kacmak-icin-tutunduklari-ucagin-kanadindan-dustuler?page=1>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://www.dw.com/tr/talibandan-kad%C4%B1n-haklar%C4%B1-a%C3%A7%C4%B1%C4%B1m%C4%B1-kad%C4%B1nlar-mal-de%C4%9Fildir/a-60010758>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://tr.euronews.com/2022/02/02/afganistan-devlet-universiteler-kap-lar-n-yeniden-act-k-z-ogrenciler-ayr-egitim-gorecek>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://tr.euronews.com/2022/02/02/afganistan-kamuflej-ve-silahl-taliban-uyelerine-lunapark-yasag>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://tr.euronews.com/2021/11/09/bm-k-tl-kl-kars-kars-ya-kalan-afgan-say-s-8-7-milyon-kisiye-yukseldi>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, Erişim Tarihi: 21.02.2022

<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>, Erişim Tarihi: 21.02.2022

<https://www.haberler.com/ekonomi/afganistan-da-taliban-lideri-ahundzade-ye-aylik-2-14577481-haberi/> Erişim Tarihi: 26.03.2022

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadinlar-ve-kiz-cocuklari-icin-yeni-karar-mart-ayindan-itibaren-okula-donebilirler-41989279>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://www.unhcr.org/tr/>, Erişim Tarihi: 16.02.2022

Karakaya, C.& Karakaya, E.N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 100-111.

Koç, İ. (2017). “Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyruklu Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları” Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları, içinde (117-123) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50 (4), 370-396.

Oğuz, E. (2001). *Hedef Ülke Afganistan*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Özlü, H. (2012). Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 31-46.

Sönmez, G., Bozbaş, G. & Konaşul, S.(2020). Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 59-77.

Şeyhanlıoğlu, H. (2008). 18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan’ın Jeostratejik Önemi. *Avrasya Etüdleri*, 34(2), 61-82.

Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri (Çev.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615).Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyraklı Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yegin, A. (2015). *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: SETA Yayınları.

Yeler, A. (2021). Düzensiz Göçmenlerde Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'da Yaşayan Afgan-Özbek Türkler. *İmgelem*, 5(9), 419-445.

Yılmaz, E.A. & Özer, Y.E. (2022). İtme Çekme Kuramı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Bir Alan Araştırması: Aydın İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.

Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis'teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler

İbrahim EFE*, **Osman ÜLKER****,
Muhammed Mücahit DALKILIÇ***

Öz

2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaş küresel bir göç krizini de beraberinde getirmiştir. Sivilleri korumak için krizin başında açık kapı politikası izleyen Türkiye, şu anda 3,7 milyon yerinden edilmiş Suriyeliye ev sahipliği yaparak tüm dünyaya örnek olmaktadır. Ancak yasal düzenlemeler, şehirlerin altyapısı, sığınmacılar için sosyal, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sorunsuz kullanımı açısından eksik bir deneyim olduğu için bu sürecin kusursuz olmasını beklemek yanıltıcı olacaktır. Bu makalede Kilis şehri ve son on yılda zorunlu göç deneyimi mercek altına alınmış, Kilis şehrinin zorunlu göç tecrübesinin on yıllık serüveni genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirme esas olarak zorunlu göç sürecinin tamamını ya da önemli bir kısmını Kilis'te geçirmiş olan makale yazarlarının bireysel gözlem ve tecrübelerine dayanarak yapılmıştır. Ayrıca göç alanında çalışan ve bilhassa Kilis'i konu edinen araştırmacıların çalışmalarından da istifade edilmiştir. Analiz aşamasında yazarların saha ile ilgili gözlemleri, literatürde Kilis ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları ışığında ele alınarak betimlenmiştir. Makalede 2011 yılından itibaren yaşanan kitlesel göçün Kilis'in demografisine, ekonomisine, kültür ve eğitim hayatına yansımaları kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutulmuş ve bu hususta yapılması gerekenler hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suriye İç Savaşı, Zorunlu Göç, Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Kilis.

* Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, ibrahimefe@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6730-1965

** Araş. Gör. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, osmanulker@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6938-1057

***Araş. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, muhammeddalkilic@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7116-8749

Syrians under Temporary Protection in Kilis in the 10th Year of Forced Migration

İbrahim EFE*, Osman ÜLKER**,
Muhammed Mücahit DALKILIÇ***

Abstract

The civil war that erupted in Syria in 2011 brought along a global migration crisis. By hosting 3.7 million displaced Syrians, Türkiye sets an example to the whole world. However, it would be misleading to expect this process to be perfect, as it is still an ongoing experience. In this article, the city of Kilis and its experience of forced migration in the last ten years have been scrutinized and subjected to a general evaluation. The evaluation was mainly based on the individual observations and experiences of the authors of the article, who spent all or a significant part of the forced migration process in Kilis. In addition, the findings of various research in the field of migration and especially those focusing on Kilis were taken into consideration. In the analysis, the authors' observations regarding the field were described in the light of the findings of previous research on Kilis and its experience with forced migration. All in all the article aimed to provide a comprehensive insight into the impact of the mass migration on the demographics, economy, cultural and educational life of Kilis, and come up with recommendations as to what should be done to improve the situation.

Keywords: *Syrian Civil War, Forced Migration, Syrians under Temporary Protection, Kilis*

* Assoc. Prof., Kilis 7 Aralık University, ibrahimefe@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6730-1965

** Res Assoc. Dr., Kilis 7 Aralık University, osmanulker@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6938-1057

*** Res Assoc., Kilis 7 Aralık University, muhammeddalkilic@kilis.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7116-8749

Giriş

Bu çalışmanın amacı; Suriye'de 2011 yılında farklı etmenlerin bir araya gelerek ama özellikle Arap Baharı olarak adlandırılan hareketlerin alevlendirmesiyle patlak veren iç savaş sonrasında, Türkiye'ye ve Kilis'e sığınmak zorunda kalan geçici koruma altındaki Suriyelilerin¹ yanı sıra halkı ve kurumlarıyla Kilis ilinin 10 yıllık tecrübelerini değerlendirmektir. Türkiye'ye yapılan zorunlu göçün ardından geçici koruma altındaki Suriyelilerin büyük oranda şehirlerde hayata tutunmaya çalışmaları ve şehirlerin göç çalışmalarında giderek daha önemli hâle gelmeleri² bu çalışmanın en önemli gerekçelerinden biridir. Zorunlu göçün etkilerini ulusal ölçekte raporlayan ve inceleyen çalışmalar, nüfusa oranla daha fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan Kilis gibi illerin tecrübesini yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Bir anlamda yerele dönüşü talep eden bu yaklaşım, ulusal çapta elde edilen verilerin gölgesinde kalan göçün kent üzerindeki etkilerinin biricikliğini göstermeyi hedeflemektedir. Kilis ili özelinde zorunlu göçün son on yıllık seyrini ve sonuçlarını değerlendireceğimiz bu makalede hem bu yerele dönüşe uygun olarak, ama metodolojik anlamda yerel milliyetçiliğine düşmeden³, Kilis'in bir sınır ili olmasından hareketle zorunlu göç tecrübesini diğer illerle ortak noktalarını ve farklılaştığı noktaları ortaya koymaya çalışacağız. Ayrıca Kilis ilinin zorunlu göç deneyimlerini ekonomi, eğitim, sosyal hayat ve kültürel dinamik veçhelerinden değerlendirerek birlikte varoluşun ortaya çıkardığı zorlukları ve fırsatları detaylandırmaya çabalayacağız. Bu değerlendirme ve detaylandırmayı yapmak için ise literatürde Suriyelilerin zorunlu göçünü Kilis bağlamında ele alan çalışmaların sonuçlarını ve yaklaşık 10 yıldır Kilis'te yaşayan bireyler olarak makale

1 2011 yılının mart ayında, iç karışıklıkların başlamasından bu yana, günden güne artan sayıda Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşı Türkiye'ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelmektedir. Türkiye bu kişilere geçici koruma sağlamaktadır. Ülkelerinde meydana gelen iç savaştan ötürü Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacılarla ilgili yapılan akademik çalışmalarda bu kişileri tanımlamak için farklı kavramsallaştırmaların tercih edildiği görülmektedir. Bu kişilerin statüleri ile ilgili uluslararası hukuk terminolojisine uygun olarak bu kişilerden bahsedilirken geçici koruma altındaki Suriyeliler ifadesi kullanılmaktadır. Bu çalışmanın genelinde geçici koruma altındaki Suriyeliler kavramının karşılayacak şekilde metnin bazı bölümlerinde Suriyeli sığınmacılar ifadesi de kullanılmıştır.

2 Bir anlamda göç çalışmalarında bir yerele dönüş olarak düşünülebilecek olan bu eğilim göç ve çeşitlilikteki yerel boyutun keşfini amaçlamaktadır ve yerel bağlamlarla yerel süreçler, politikalar ve sonuçları arasındaki ilişki hakkında kuram geliştirme ihtiyacından doğmaktadır. Bknz. Zapata-Barrero vd., 2017.

3 Konuyla ilgili kapsamlı bir tartışma için bknz. Wimmer ve Glick Schiller, 2002.

yazarlarının kendi izlenimlerine yer verilmiştir. Bu sayede göç olgusunun yerelde ele alınması gerekliliğine vurgu yaparak çalışmamızın hem göç yönetimi alanına hem de Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna uyumları ile ilgili çabalara katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

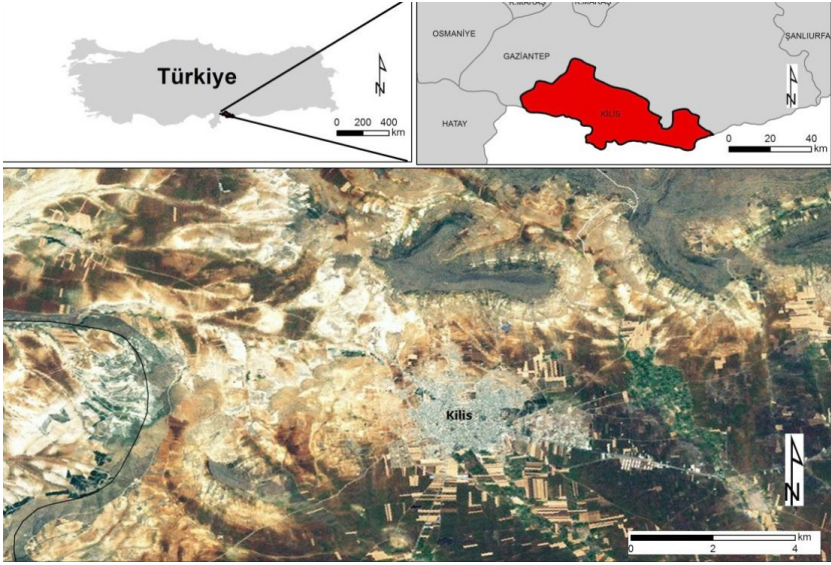
Bir Sınır İli Olarak Kilis

Türkiye ve Suriye ulus-devletlerini birbirinden ayıran sınırın ve bunun sınırda yaşayanların algılarındaki sınır ile örtüşmediği (Aras, 2015, s. 145) gerçeği Suriye İç Savaşı'nın ardından yaşanan zorunlu göç ile bir kez daha ortaya çıktı. Savaşın ardından Türkiye'ye sığınarak canlarını kurtaran ve hayatta kalmaya çalışan milyonlarca Arap, Kürt ve Türkmen kökenli Suriyeli mültecinin ilk başta sınır illerine iltica etmelerinin ve ardından bu illerde yaşamaya devam etmelerinin nedenleri arasında coğrafi yakınlığın yanı sıra politik sınırın bozamadığı akrabalık ilişkileri, sosyal ve kültürel yakınlık yer almaktadır (Çalışkan ve Kaya, 2021, s. 33-34). Bu nedenle Kilis'i özel kılan özelliklerin başında sınır ili olması gelmektedir. Gupta ve Ferguson'un (1992) deyiimiyle sınırlar ve sınır bölgeleri bir ara bölgedir. Bu ara bölgelerde yaşayan insanlar ise sınırı daha esnek ve hareketli bir mefhum hâline getiren özellikleri paylaşırlar (Oda-Angel, 2000). Weberyan yaklaşım, yani sınırların verili teritoryal çizgiler ve toplumların da bu sınırlar içerisinde yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan bir ulus olarak düşünülmesi Agnew'in (1994) tabiriyle teritoryal tuzak idi. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren, yani Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle daha akışkan ve gözenekli hâle gelmeleri nedeniyle sınırlar birçok akademik disiplinde farklı açılardan ilgi çekmeye başladı. Sınırlara teveccüh edilen akademik ilginin odak noktasını ekseriyetle siyaset, devletlerarası münasebet ve jeopolitik konular oluşturmakta iken konuyla ilgili insan merkezli sosyolojik ve antropolojik çalışmaların sayısında bir artış yaşandı (Tekin 2014; Aras 2015). Konuyla ilgili sosyolojik ve antropolojik yaklaşımlar sınırların toprak üzerinde kurulduğu kadar insanların zihinleri üzerinde de çizildiği fikrinden hareket etmekte ve çoğu zaman bu sınırların örtüşmediğini göstermektedir (Tekin 2014, s. 13).

Kilis, coğrafi konum itibarıyla Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasındaki geçiş kuşağı ve Türkiye-Suriye sınır boyu üzerinde yer almaktadır. Kilis'in kuruluş ve yerleşim yeri olması ile ilgili tarihsel

bilgilerde bir uzlaşma olmamasına rağmen tarihsel süreç içerisinde Kilis'in ekonomik ve sosyal yönden daima önemli bir yerleşim yeri olduğu üzerine bir fikir birliği mevcuttur. Tarihsel süreçte Kilis'in idari durumunda birtakım değişiklikler olmuştur. Kilis, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Halep Sancağına bağlı bir kazasıydı. Halep'e coğrafi olarak yakın olmasından ötürü Kilis'in daima ticarî potansiyeli yüksek olmuştur. Halep'e ticaret yapmak için giden ve daha sonra Halep'in kuzeyinde yer alan şehirlere ticaret yapmak için yola çıkan tüccarların uğrama alanlarından biri olan Kilis'in 19. yüzyıldan itibaren istasyon şehir özelliği gösterdiğini ifade etmek mümkündür (Akdemir ve İncili, 2013). Osmanlı hâkimiyetinde olduğu dönemde oldukça önemli ticaret merkezlerinden biri olan Halep şehrinin hinterlandında bulunan yerleşim yerleri, Halep'teki sosyal ve ekonomik canlılıktan kendi paylarına düşeni almışlardır. Kilis de 19. yüzyılda beestenleri, hanları, hamamları ve kervansarayları ile dikkat çeken bir kaza olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrasında Suriye Devleti bağımsız olunca Kilis, Gaziantep iline bağlı bir ilçe olmuştur. 6 Haziran 1995 yılında Resmî Gazete'de yayımlanan 550 sayılı Kanun ile Kilis Türkiye Cumhuriyeti'nin yetmiş dokuzuncu ili olmuştur. Kilis ilinin bu özellikleri sayesinde şehrin kurumlarının ve insanların 2011 yılından bu yana yaşanan kitlesel göç hareketi ile başa çıkmalarında birtakım avantajlara sahip olduğu düşünülmektedir. Her şeyden önce Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kilis ve Azez bölgesi arasında çizilen sınırların şehrin kültürel yapısıyla ve insanların zihinlerindeki sınırlarla denk düşmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu nedenle dünyanın pek çok bölgesindeki şehirler ve özellikle Avrupa şehirleri açısından neredeyse imkânsız olarak görülebilecek bir durum olan, şehrin nüfusundan fazla geçici koruma altındaki Suriyelilere ev sahipliği yapma meselesiyle Kilis bağlamında bugüne kadar neredeyse sorunsuz bir şekilde başa çıkılmıştır. İşte bu makalede Kilis ilinin ve insanların bu başarısını, meselenin farklı boyutlarına bakarak ve potansiyel risk alanlarına işaret ederek anlatmaya çalışılmıştır. Bu bölümde gözden geçirdiğimiz sınır sosyolojisi ve antropolojisi hakkındaki literatürü de dikkate alarak Kilis'in sınırda olmasının ya da sınır ili olmasının bu başarı hikâyesindeki rolü üzerinde bazı çıkarımlarda da bulunulmuştur.

Şekil 1. Kilis İlinin Lokasyon Haritası

Kaynak: Cengiz, 2015, s. 109.

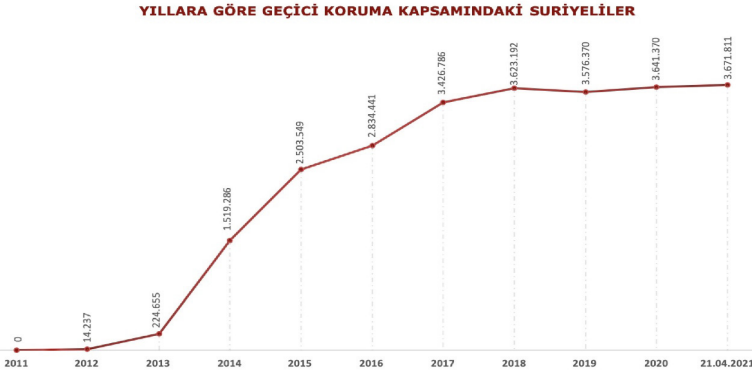
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler⁴

2011 yılının mart ayı içerisinde Suriye’de başlayan iç savaş sonrasında Suriye’den dünyanın birçok bölgesine kitlesel göç yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti de yaşanan bu kitlesel göç olgusundan etkilenmiş, sınır komşusu olan Suriye’deki iç huzursuzluklardan dolayı vatanlarını terk etmek zorunda kalan Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmıştır. Çok sayıda Suriyeli sığınmacı Suriye-Türkiye arasındaki coğrafi yakınlığı ve Türkiye’nin, Suriye İç Savaşı’nın ilk dönemlerinde izlediği açık kapı politikası nedeniyle Türkiye’ye göç etmiştir.

4 Türkiye’ye giriş yapan ve koruma talep eden yabancıların durumuyla ilgili düzenlemeler 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile sağlanmaktadır. Kanun incelendiğinde de anlaşılacağı üzere, yasalar Suriye’den göç eden kişilere mülteci statüsünün verilmesine müsaade etmemektedir. Bu sebeple Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle ülkemize sığınmak zorunda kalan Suriyeliler için özel bir çalışma yapmak gerekli hâle gelmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak 30 Mart 2012’de yayımlanan bir genelge ile Suriyeli sığınmacılara geçici koruma altındaki yabancılar statüsü verilmiş, 22 Ekim 2014 yılında yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliğinin 1. Maddesi ile Suriyeli sığınmacıların statüsü resmi olarak netleştirilmiştir. Bu maddeye göre: “28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.”

Göç İdaresi Başkanlığının (2021) 21 Nisan tarihinde yayımladığı son istatistiklere göre Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı 3.671.811’dir. Yıllara göre dağılım incelendiğinde geçen on yıllık süre içerisinde sadece geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısının 2019 yılında kısmi olarak azaldığı görülmektedir. 2019 yılı istisna tutulduğunda bu sayının sürekli olarak arttığını söylemek mümkündür.

Grafik 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler⁵

Göç olgusu, muhtevası gereği fiziksel anlamda bir yer değişiminden daha fazla mana barındırmaktadır. Göç olgusu üzerine yapılan çalışmalardan da rahatlıkla anlaşılacağı üzere, göçle beraber göç edilen, başka bir ifadeyle göçmenlere ev sahipliği yapan ülkede demografik değişimler, dini ve etnik çatışmalar, ötekileştirme, toplumsal uyum, işsizlik, refah bölüşümü gibi çeşitli sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Temelde insan hareketliliği olan göç olgusu, güvenlik ile ilgili bir mesele olmaktan ziyade bir yönetim meselesidir (Sağiroğlu, 2015, s. 19).

Göçmenlerin göç ettikleri toplumun kültürüne adapte olmaları, toplumsal yapıya uyum sağlamaları, göç alan her ülkede politik çerçevede daima gündeme gelmektedir (Özservet, 2015, s. 48). Göçmenlerin uyumu kimi zaman izlenen entegrasyon temelli kimi zaman da asimilasyon temelli politikalar aracılığıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Kuruluşunu yapılan göçlere borçlu olan ve tarihsel süreç içerisinde aldığı göçlerle göçmen

5 T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı web sayfasında paylaşılan Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler başlıklı güncel veridir. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 27.04.2021.

ülkesi hâline gelen Amerika Birleşik Devletleri göçmenlerin uyumu noktasında bir politikayı benimsemiş ve bu politika eritme potası (*melting pot*) metaforuyla kavramsallaştırılmıştır (Zangwill, 2007; Smith, 2012, s. 390). Aslında uyum (entegrasyon) anlamı zaman içinde ve ülkeden ülkeye değişen ve ilgili tarafların çeşitli çıkarlarını ve bakış açılarını yansıtan çok yönlü veya Robinson'un tabiriyle kaotik bir kavramdır (1998, s. 118). Özçürümez ve İçduygu (2020, s. 27) Türkçe yayınlarda sık olarak (yüzde 82,1) uyum kavramının kullandığını tespit etmekte ve bu tercihin resmi dilin⁶ bir yansıması ve devamı niteliğinde olduğunu söylemektedirler. Uyum bir süreç olarak ele alınacak olursa, özellikle anlamlı sosyoekonomik içerme yoluyla göçmeni günlük yaşamda özerk hâle getirmeyi amaçlamaktadır (Jacobs ve Rea, 2007). Ancak son yıllarda kavramın anlamındaki genişlemeden dolayı uyum iki tarafı da ilgilendiren bir süreç olarak ele alınmaktadır (Bartram, Poros, & Monforte, 2019, s. 181). Hâkim siyasi söylemler uyum sürecini göçmenlerin mevcut toplumsal yapıya eklemlenmeleri şeklinde tek taraflı bir süreç öngörmektedir. Ancak yapılan akademik çalışmalar, süreci daha karşılıklı ve karmaşık bir bütün içerisinde ele almayı tavsiye etmektedir. Örneğin bu tarz bir yaklaşımı savunan Rudiger ve Spencer'a (2003, s. 4) göre uyum "Sadece karşılıklı bir süreçten ibaret değildir. Aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları da içeren karmaşık bir süreçtir. Başarılı uyum belirli bir yol ve sonuç belirlenerek teşvik edilemez."

Son otuz yılda, Batı Avrupa devletlerinin entegrasyon programlarında ve politikalarında, kademeli olarak farklılığa yönelik politikalarından (çokkültürlülük) kaçındıkları ve çeşitli derecelerde sivil entegrasyonla (asimilasyon) ilgilendikleri görülmektedir (Bucken-Knapp vd., 2020, s.6). Göçmenlerin Avrupa toplumlarına geçişini ve vatandaşlık kazanmasını engellemek için daha sıkı mevzuat ve düzenlemeler getirilmiştir. Joppke'nin de (2004) haklı olarak savunduğu gibi entegrasyon ve kontrolün birleşiminden oluşan bir sivil entegrasyon eğilimi ve ilgili mekanizmalar, Avrupa ülkelerinin son dönemdeki göç politikalarını belirlemektedir. Bu bağlamda ve özellikle Suriye İç Savaşı'nın ardından yaşanan kitlesel göç nedeniyle, Türkiye'ye sığınmacılarla Avrupa arasında bir bariyer olma ve mümkün

⁶ Bknz. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK, 2013) 96. Maddesi.

olan en fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapma rolleri biçilmektedir. Ancak içerisinde bulunduğu coğrafya nedeniyle Türkiye kendisine biçilen bu role ihtiyatlı bir yaklaşımla cevap vermiştir.

Bu ihtiyatlı yaklaşımın en belirgin örneği Türkiye'nin 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 tarihli Ek Protokol'e taraf olmasına rağmen mültecilik şartları ile ilgili coğrafi kısıtlamayı devam ettirmesidir. Buna göre Avrupa kıtasında bulunan ülkelerden gelenlerin iltica talepleri kabul edilirken Avrupa kıtası dışından gelenlerin durumu ise şartlı mültecilik de dahil olmak üzere uluslararası koruma çerçevesinde değerlendirilmektedir (Erdoğan, 2020, s. 8).

Türkiye Cumhuriyeti, Suriye'den Türkiye'ye doğru zorunlu göçün başladığı 2011 yılında, izlediği dış politikanın da bir sonucu olarak Suriyeli göçmenleri, misafir sıfatıyla adlandırmıştır. Türkiye, Suriye'deki iktidar mücadelesinin birkaç yıl içerisinde biteceği öngörüsü gerçekleşmeyince ve iç-dış politikada yaşanan gelişmeleri de dikkate alarak göçmenlere karşı uyumu önemseyen bir politika benimsemeye başlamıştır. Bu tutumun sonucu olarak Türkiye, zorunlu göçün mağduru konumunda bulunan Suriyeli sığınmacıların sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda topluma uyum sağlaması noktasında tüm kurum ve kuruluşlarıyla sahada çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Devletin seferber ettiği kurum ve kuruluşların yanı sıra sivil toplum kuruluşları, vakıflar ve dernekler de Suriyeli sığınmacıların toplumsal zeminde daha az zorlukla karşılaşması adına gönüllü faaliyetlerde bulunmuştur.

2011 yılının ilk çeyreğinden itibaren Suriye İç Savaşı'nın ilk yıllarında Suriye'den Türkiye'ye çok yoğun bir göç yaşanmıştır. İlk dalga kitlesel hareketlerden sonra göç eden sığınmacıların bir kısmı Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçmiş ancak önemli bir kısmı Türkiye'de kalmıştır (Kargın 2018, Kışman ve Yalçın 2020). Türkiye Avrupa merkezli olmayan bu göç hareketlerini yönetim ilkesini benimseyerek göğüslemek amacıyla 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu çıkartmıştır. Bu kanun ile düzenli ve düzensiz göç ile Türkiye'ye göç eden göçmenlerin haklarında birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Tokuzlu, 2016, s. 1062-1063; Yıldız, 2019, s. 251). Ayrıca bu kanuna bağlı olarak

göç olgusunu yönetmek, göç olgusu ilgili bilgi ve belgeleri kurumsal bir yapıya kavuşturmak ve göç sonrasında ortaya çıkan birtakım problemlerin üstesinden gelmek amacıyla 2013 yılında idari bir birim olarak Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini yürüten Göç İdaresi Başkanlığı merkez, taşra ve yurt dışı birimleri ile göç yönetişimi alanında işlemlerin aksamadan ilerlemesini sağlamaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018, s. 584).

Türkiye son 10 yıl içerisinde göç veren ve transit köprü görevi gören bir ülkeden ziyade net göç alan ülke konumuna gelmiştir (Sağiroğlu, 2015, s. 28). Bu durum göç eden ve koruma altında bulunan grupların uyumu noktasında bir politika benimsenmesi gerekliliğini de zaruri hâle getirmiştir. Suriye’de yaşanan insanî krizin kısa süre içerisinde çözüme kavuşmaması Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzamasına neden olmuş, başlangıçta misafir olarak tanımlanan Suriyelilerin artık Türkiye’de yaşamlarına devam edeceğine dair bir kanaat gelişmiştir. Bu durum uygulanabilir uyum politikalarının gündeme gelmesine neden olmuştur.

Kilis’teki Suriyeliler ve Şehre Etkileri

Demografinin Değişimi

Kilis, 4 Şubat 2022 tarihinde yayımlanan adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre istatistiki verilere göre Türkiye’nin en az nüfusa sahip illeri arasında yer almaktadır. Tunceli, Bayburt ve Ardahan’dan sonra Türkiye’nin en az nüfusa sahip dördüncü ili olan Kilis’in toplam nüfusu 145.826 olarak açıklanmıştır. Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre yapılan hesaplamada toplam nüfus içerisinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve yabancı uyruklu kişiler yer almaktadır. Geçici koruma kapsamında yer alan Suriyeli sığınmacılar açıklanan bu veri içerisinde yer almamaktadır (TÜİK, 2022). 2011 yılında ortaya çıkan karışıklıklar neticesinde yoğun bir göçle karşı karşıya kalan Türkiye Cumhuriyeti, izlemiş olduğu açık kapı politikası neticesinde savaştan dolayı ülkelerini terk eden sığınmacılara karşı olumlu bir yaklaşım içerisinde olmuştur. İç savaşın cereyan ettiği dönemde İstanbul, Ankara, Konya gibi şehirlerin yanı sıra Suriye’ye yakın olan çevre iller de oldukça yoğun göç almıştır. Kilis de bu illerin başında gelmektedir. Suriye’den kitlesel olarak göç edenlerin ilk durağı genellikle sınır illeri olmuş-

tur. Bu illerden biri de Kilis'tir. Bu durum Kilis ilinin nüfusunda dramatik bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Kilis'te 12.05.2022 tarihi itibarıyla 107,491 geçici koruma altındaki Suriyeli olduğu ve bunun da toplam nüfusun %42,43'ne tekabül ettiği bilinmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Suriyeli sığınmacıların toplam nüfus içerisindeki bu yoğunluğu ulusal ve yerel idareciler tarafından da bir başarı hikâyesi olarak dile getirilmiştir. Kilis'teki Suriyeli nüfusu 2016 yılında 122.327'ye ulaşmış ancak şehirde yeterli istihdam alanı bulunmaması, bina stokunun ihtiyacı karşılamaması ve 2016 yılında Suriye'nin kuzeyinden sınır illerine yapılan füze saldırıları gibi nedenlere 2021 yılında 105.586'ya kadar düşmüştür. Göç İdaresi Başkanlığının son birkaç yılda aldığı tedbir kararları neticesinde ise büyük şehirlere taşınan bazı göçmenler ilk kayıt yerlerine geri dönmek zorunda kaldıkları için, Kilis'e geri dönmek zorunda kalanlarla birlikte nüfus bir miktar daha artmıştır. Türkiye'den Suriye'ye geri dönenlerle ilgili veriler detaylı olmadığı için Kilis'ten Suriye'ye geri dönenlerle ilgili net bir bilgi elimizde bulunmamaktadır. Öte yandan 2011 yılından itibaren Kilis'e göç edenlerin sağladığı ucuz iş gücü ve güvenlik sorunu yerli nüfusun öncelikle Gaziantep'e ve diğer şehirlere doğru göç etmelerine neden olmuştur (İncili, 2020, s. 1981). Ayrıca göçün şehir içindeki demografik yapıya da etkisi olmuştur. Şehrin iç mahallelerindeki konutlar, özellikle eski Kilis evleri düşük kira bedelleri nedeniyle göçmenler tarafından daha fazla tercih edildiği için, yerli nüfus dış mahallelerdeki Beşevler gibi yeni yerleşim alanlarına göç etmişlerdir (İncili, 2020). İç mahallelerdeki göçmen yoğunluğu ile birlikte alt yapı yetersizlikleri dış mahallere yönelik talebi hızlandırmış ve iç mahalleler ile dış mahalleler arasındaki farkı mimari ve sosyal imkân açılarında keskinleştirmiştir. Dış mahallerde apartmanların ve sitelerin yer aldığı dikey mimari hâkim iken iç mahallelerde tarihi yapıların etrafını kuşatan bitişik nizam mimari ve kısıtlı sosyal imkânlar dikkat çekmektedir. Dış mahallelerdeki nüfus artışı beraberinde hızlı bir konut ihtiyacını tetiklemiş ve kenti güneye doğru, zeytin ve fıstık bahçelerinin yer aldığı verimli tarım arazilerine doğru genişlemeye zorlamış ve şehrin en önemli ulaşım arteri olan Gaziantep çevre yoluna kadar dayanmıştır. Gaziantep çevre yolu boyunca inşa edilen yürüyüş ve bisiklet yolu bir anlamda Suriye sınırından önce şehri kendi katmanları arasında bölen bir iç sınır olarak göze çarpmaktadır. Suriyeli göçmenlerin iç mahallelerdeki yo-

ğunluğu uyum, ekonomi, kültür, eğitim gibi diğer alanlarda da diğer illere nazaran daha yoğun ve farklı bir tecrübenin yaşanmasına yol açmıştır.

Uyumu Sağlamak, Ama Kim İçin?

Göç alan bölgelerde uyum konusunda temel sorumluluk genellikle göçmenlere yüklenmektedir. Ancak uyum çift taraflı bir süreç olarak ele alınmalıdır zira söz konusu uyum olduğunda yerel yönetimlere ve yerel halka da birtakım görevler düşmektedir (Özservet, 2015, s. 48). Bu minvalde ev sahibi toplumun uyum sağlama noktasında istekli olması da uyum sürecinin önemli ayaklarından biri olarak görülmektedir (Fielden, 2008, s. 1). Yine neo-liberal dönemde uyum politikaları ulusal düzeyden çok yerelde başlamakta ve genele yayıldığı gerçeği, uyum konusunda merkezden belirlenecek politikaların öncelikle yerele bakması gerektiği gerçeğini bize hatırlatmaktadır. Bu nedenle, yerelde sağlıklı bir biçimde başlatılmayan uyum sürecinin bölgesel ve ulusal olarak göçmenlerin ve ev sahibi toplumun münasebetlerine de tesir ettiği hususu gözden kaçırılmamalıdır.

Nitekim göçmenlerin ülkeye uyum sağlamaları, konunun doğrudan muhatabı olan Göç İdaresi Başkanlığının kurulduğu andan itibaren gündeminde olagelmıştır. 2013 yılında kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 96. maddesi göçmenlerin karşılıklı uyumunu kolaylaştırmak konusuna vurgu yapmaktadır. Uyumla ilgili daha büyük adım ise 2018 yılında Uyum Stratejisi Belgesinin yayınlanmış olmasıdır. 5 yıllık bir eylem planını kapsayan belgede uyum kavramı ile toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünün kastedildiği ifade edilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2020). Eylem planı uyum konusunu altı başlık altında ele almıştır. Bunlar: Toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, iş gücü piyasası ve sosyal destektir. Bu geniş perspektif esas alınarak planın yayınlandığı tarihten itibaren Göç İdaresi Başkanlığının her bir başlık için konunun muhatabları ve plana katkı sağlayacak aktörlerle iş birliği içinde olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacılar özelinde yapılan çalışmalara bakıldığında zaman zaman farklı politikaların eş güdümlü olarak yürütülmeye çalışıldığını da görmek mümkündür. Bir süredir sığınmacılardan istekli olanlarının, uygun şartlar altında, ülkelerine dönmeleri konusunda yaşanan tartışmalar ile ülkede yaşamaya devam eden

göçmenlerin uyumlarına yönelik politikaların üretilmeye çalışılması buna bir örnek olarak gösterilebilir. Bazı açılardan birbirine zıt gibi gözükse de bu uygulamaların aynı anda konuşuluyor olması, ülkemizde bulunan yabancıların toplumsal uyumuna yönelik bütüncül bir bakış açısı üretilmesini zorlaştıracak gibi kabul eden toplumda bir kafa karışıklığı oluşturma ihtimalini de barındırmaktadır. Bu durum ise karşılıklı bir çaba ile gerçekleştirilecek olan uyum konusunda daha yavaş ilerlenmesine yol açabilecektir.

Toplumsal kabul konusunda şunu ifade etmek gerekir ki, yaşanan ani ve yoğun göçe rağmen, büyük toplumsal olayların yaşanmamış olması ve halen bu konuda toplumun gösterdiği olgunluk sebebiyle toplumsal kabulün yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Fakat bu durum toplumun özellikle Suriyeli sığınmacılar ile aralarına sosyal bir mesafe koyduğu ya da onlarla ilgili algılarının olumlu yönde ilerlediği anlamına gelmemektir. Erdoğan'ın (2021) son yayınlanan *Suriyeli Barometresi* raporuna bakıldığında toplumun Suriyelilerle ilgili olumsuz görüşlerinde radikal bir değişimin olmadığı, bazı başlıklar da ise kısmi bir artışın yaşandığı görülmektedir. Yine aynı rapordaki verilere göre toplumun Suriyelilerle kendileri arasında kültürel bir benzerliğin olmadığı yönündeki görüşleri de güçlenmiştir (Erdoğan, 2021). Bu durum bize kabul eden toplum ile göçmenler arasında mesafeli ve gergin bir ilişkinin olduğunu ve uyum konusunda daha ciddi adımların atılması gerektiğini göstermektedir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili algıya Kilis özelinde bakıldığında ise ulusal veriler ile paralellik içinde olduğu görülmektedir. 2019 yılında yapılan kapsamlı bir çalışmada görüşme yapılan kişilerden %51,7'sinin Suriyelilerin Kilis kültürüne zarar verdiğini ifade ederken, %66,7'sinin Suriyelilerin şehirlerinde ikamet etmesini istemedikleri tespit edilmiştir (Harunoğulları ve Agcadağ Çelik, 2019).

Suriyeli sığınmacılara yönelik ulusal ve yerel bakış açısının birbiriyle örtüşmesi, uyum konusunun devlet kurumları, STK'lar ve toplumu da kapsayan çok yönlü iş birliklerinin kurulması gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte sığınmacılara karşı konulan mesafeler ve olumsuz algılar yakın olsa da karşılaşmanın ve birlikte yaşamının çok daha yoğun olduğu Kilis gibi sınır illerinde uyum konusunun, sığınmacı oranlarının

çok düşük olduğu illerle eş değer politikaların uygulanması ile çözüme kavuşamayacağı tahmin edilebilir. Göçmen demografisinin yerelde gösterdiği çeşitlilik, diğer başlıklarda olduğu gibi uyum ve toplumsal kabulde de parçalı bir yaklaşımın ve göç politikalarının yerelleştirilmesini önemli hale getirmektedir.

Barınma, Ekonomik Göstergeler ve İşgücü

Sığınmacıların göç ettikleri bölgede, kendi ekonomik durumlarına bağlı olarak ikamet ettikleri mekânlar değişim gösterse de yapılan çalışmalarda göçmenlerin barınma tercihlerinde genellikle birbirlerine yakın yerleri seçtikleri ve bazı bölgelerde yoğunlaşma olduğu ifade edilmiştir (Özservet, 2015, s. 50). Bu yoğunluğun temel nedeni olarak Kilis'in Halep ve civarındaki yerleşim bölgelerine yakınlığı ve akrabalık ilişkileri gösterilmektedir (Paksoy vd., 2015). Bunun yanı sıra şehir merkezinde yaşayan Suriyelilerin ekseriyetle ev kiraladıkları ya da maddi durumu iyi olanların ev satın aldıkları bilinmektedir. Konut talebinde yaşanan ani ve olağan dışı bu artış; emlak fiyatlarının ve kiralaların birden yükselmesine ve arz sıkıntısına neden oldu. Konu ile ilgili kesin veriler henüz bir akademik çalışmanın konusu olmasa da Cengiz (2015, s. 115) kira fiyatlarındaki artış oranını %100 ile %200 arasında vermekte ve kira artışlarının özellikle kentte yaşayan memurlar ve öğrenciler açısından memnuniyetsizliğe neden olduğunu bildirmektedir. Ayrıca kira fiyatlarındaki artışların bazı istismlara da yol açtığı söylenebilir. Örneğin Kilis il merkezinde yer alan eski ve kullanılmayan binaların dahi konut olarak Suriyelilere değerinden yüksek fiyatlara kiraya verilmesine ve aynı evde birden fazla Suriyeli ailenin bir arada yaşamasına neden oldu. Bu olumsuzluklara rağmen Kilis ilinde bina stoğunda gözle görülür bir artış yaşandı ve özellikle imara yeni açılan alanlarda, örneğin Yeni Beşevler, Devlet Hastanesi yolu ve üniversite civarında apartman sayılarında ciddi bir artış yaşandı. Benzer bir durumun kiralık ve satılık işyeri fiyatlarında da yaşandığı söylenebilir. Ticaret ile uğraşan Suriyelilerin doğrudan işyeri kiralayamadığı durumlarda bir aracıya hava parası vermek ya da bir Türk tarafından kiralanmış bir işyerini ikinci kez kiralamak suretiyle değerinden fazla kira ödemek zorunda kaldıkları durumlar da yaşandı. Ancak tüm bu sorunlarla birlikte, Kilis merkezinde yaşayan pek çok ev sahibinin evlerini geçici koruma altındaki Suriyelilere ücretsiz kiraya verdik-

leri de vakıadır. İşyeri kiralararak esnafılık yapan pek çok Suriyeli esnafın da şehrin dinamizmine katkı yaptığı aşikârdır. Kilis'te daha önce satılmayan ürünlerin (örneğin brokoli, avakado gibi sebze ve meyvelerin, kahve çeşitlerinin, farklı hazır gıda türlerinin, çeşitli balık türlerinin) artık daha rahat bulunabildiğini araştırmacılar olarak tecrübe ettik ve pek çok Kilis sakininden işittik. Ayrıca şehir nüfusunun birden iki katına çıkmasıyla Kilisli esnafın da bu durumdan fayda sağladığı da objektif bir bulgu olarak tespit edilebilir.

Literatür taramasında 2011'deki zorunlu göçün ardından, Suriyelilerin Türk ekonomisi ve yerel ekonomiler üzerine yaptıkları etkileri inceleyen kapsamlı çalışmaların durumu bir sorun olarak gördükleri ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'ye maliyetine (Paksoy vd., 2015; Öztürk ve Çoltu, 2018) ve yerel halkın konu ile ilgili algılarına (Paksoy ve Özgüven, 2017; Erdoğan, 2019) odaklandıkları anlaşılmaktadır. Kilis'teki 100 yerel işletmecinin Suriyeli sığınmacıların il ekonomisine etkisi ile ilgili algılarını belirlemeye çalıştıkları çalışmalarında Paksoy ve Özgüven (2017), ankete katılanların %90'ının Suriyeli sığınmacıların Kilis ili ekonomisine tüketici olarak olumlu katkı sağladığı kanaatinde olduklarını tespit etmektedirler. Kilis'te Suriyelilerin ekonomiye katkısı noktasında ortaya çıkan bu yüksek olumlu kanaat Murat Erdoğan'ın 2019 barometresindeki ekonomi başlığında raporlanan ulusal kaygı skoru⁷ (5 üzerinden 3,8, %76) ile karşılaştırıldığında, Kilis ilinin özel durumu ve 2011 yılından bugüne kadar nüfusundan fazla geçici koruma altındaki Suriyelilere nasıl ev sahipliği yapabilme başarısı gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu noktada Suriyelilerin Kilis ekonomisine yaptıkları katkının daha iyi anlaşılabilmesi için kapsamlı saha çalışmalarına ve il ekonomisi ile ilgili verilerin bu çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılması gerektiğini ifade etmek isteriz. Benzer bir şekilde ulusal çapta kitlesel göçün getirdiği ucuz işgücü karşısında ortaya çıkan kaygının Kilis ilinde de kısmen paylaşıldığı ancak Paksoy ve Özgüven'in (2017) yaptıkları çalışmada katılımcıların %90'ının Suriyeli sığınmacıların Kilis ili ekonomisine istihdam sağlayarak olumlu katkı yaptığını düşündükleri raporlanmaktadır. Suriyelilerin Kilis ili işgü-

⁷ "Ülkemizdeki Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar içinde ilk sıraya 2017'den daha güçlü bir biçimde 3,8 puanla (%76) "ekonomi" ("Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum") yerleşmiştir (Erdoğan, 2020).

cüne yaptıkları katkının işverenler tarafından olumlu karşılanmasının hem işgücünün ucuzlaması hem de bazı alanlarda kalifiye eleman bulmanın kolaylaşması ile ilgili olduğu muhtemeldir. Kilis'in yerli halkının, şehirde yaşayan Suriyeli sığınmacılara yönelik görüş, fikir, algı ve tutumlarını değerlendirdiği anket çalışmasında Harunoğulları ve Agcadağ Çelik (2019) katılımcıların büyük bir kısmının (%82,9, n:968) Suriyeli sığınmacıları Kilis'te ucuz işgücü olarak gördüğünü tespit etmekte ve yerel halkta işsizliğin arttığıyla ilgili bir algının oluştuğuna dair haklı bir değerlendirme yapmaktadır. Bu çalışmaların sonuçlarından ve bireysel tecrübelerimizden yola çıkarak son olarak şunu söyleyebiliriz. Suriyeli işgücünün yerel iş gücü açığını kapatması ve ucuz işgücü sağlanması nedenleriyle Kilisli sanayiciler ve işletmeciler tarafından olumlu karşılanması doğaldır. Ancak sosyo-ekonomik olarak daha güçsüz durumdaki Kilisli vatandaşlar açısından durumun bir dezavantaj oluşturduğu da bir gerçektir. Bu nedenle geçici koruma altındaki Suriyelilerle ilgili istihdam politikaların yerel dinamikler dikkate alınarak planlanması ve yerel halk ile sığınmacılar arasında bir denge gözetilecek şekilde çeşitlendirmesi gerekmektedir. Kilis özelinde özellikle zeytincilik tarımında istihdamın teşvik edilmesi ve zeytin ürünlerinin üretimi ve ticareti ile ilgili desteklerin artırılması şehrin ekonomisine ciddi bir avantaj sağlayabilir. Ayrıca yerel halka göre geçici koruma altındaki Suriyelilerin uluslararası ticari bağlantılarının daha güçlü olduğu gerçeğinden hareketle yerel üreticilerle Suriyeli girişimciler arasında bir ticaret ağının teşvik edilmesi de faydalı olabilir.

Eğitim ve Kültür

Suriye'de patlak veren iç savaş ile birlikte, yaşanan yoğun göçün ortaya çıkardığı en büyük sıkıntılardan bir tanesi, sığınmacı çocukların eğitimi konusunda olmuştur. Göç İdaresi Başkanlığının güncel verilerine bakıldığında, geçici koruma altındaki Suriyelilerin 1/3'ünü eğitim çağındaki çocukların oluşturduğu görülmektedir.⁸ Türkiye'de toplam 3,5 milyondan fazla Suriyeli sığınmacı olduğu hatırlanırsa, eğitime ihtiyaç duyan çocukların sayısının büyüklüğü daha net anlaşılacaktır. Fakat bu rakamın büyüklüğü bir taraftan konunun doğrudan muhatabı olan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) için büyük bir külfet oluştururken diğer taraftan geçici koruma altındaki

⁸ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Suriyelilerin uyumu için ise bir fırsat sunmaktadır. Yapılan çalışmalarda uyum konusundaki en büyük engelin dil olduğu görülmekte ve Türkçe öğrenen Suriyelilerin daha kolay kabul edildiği ve daha kolay uyum sağladığı anlaşılmaktadır (Duman, 2019). Eğer geçici koruma altındaki Suriyelilere eşit eğitim olanakları sağlanırsa bir sonraki nesilde dil ve iletişim problemi büyük oranda ortadan kalkmış olacaktır.

Savaştan kaçan Suriyeli sığınmacıların eğitimi konusunda MEB'in takip ettiği politikaların tarihsel evrimi, ülkenin genel olarak yaşanan bu göç fenomenine takındığı tavır ile paralellik arz etmektedir: Birinci aşamada şaşkınlık, ikinci aşamada hakikat ile yüzleşme, üçüncü aşamada ise gerçekçi politikalar üretme şeklinde gerçekleşmiştir. Göçün başladığı ilk yıllarda genel kanı, bunun geçici olduğuna yönelikti. Tam da bu sebeple dönemin Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitimi meselesine şu sözleriyle yaklaşmıştır:

“Orada konteynirlarda eğitim vermek için hazırlıklar yapıyoruz. Geçen yıllarda da o eğitimi aldılar. Dersler kendi müfredatımıza göre Arapça verilecek. Orada çocukların eğitimini ihmal etmemekle birlikte ailelerin Türkiye’de kalmalarını pekiştirecek bir tavırdan da uzak bir üslup içinde yapmaya çalışıyoruz. Başka ülkelerin müfredatlarının takip edildiği yerler, büyükelçiliklerin kendi bünyelerinde açtığı okullar. Onun dışında tüm okullarda kendi müfredatımızı takip ediyoruz.” (Dünya Bülteni, 31 Temmuz 2012).

Bu düşüncelerin hâkim olduğu ilk evrede eğitim kamplarda ve geçici eğitim merkezlerinde, Arapça ağırlıklı olarak verilmeye çalışılmıştır. Bu Suriyeli velilerin de ilk dönem tercihiyle uyumludur. Nitekim geçici koruma altındaki Suriyeliler de bir süre sonra tekrar evlerine dönmeyi umut ettikleri için, çocuklarının kendi dil ve kültürlerinden kopmamalarını istemeleri doğaldır.

İlerleyen yıllarda Suriye’de yaşanan kargaşanın hızlı bir şekilde sona ermeyeceğinin netleşmesi ile birlikte, hakikat ile yüzleşilmiş ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin uzun yıllar Türkiye’de kalmak zorunda olacakları anlaşılmıştır. Bu durum ise eğitim konusunda daha radikal kararların alınmasını zorunlu hâle getirmiştir. 2014 yılında ilk defa alınan karar ile birlikte, göçmen çocukların devlet okullarında eğitim almalarına müsaade edilmiştir. Bununla birlikte hâlen açık durumdaki kamplarda yo-

ğün bir göçmen nüfusunun bulunuyor olması ve geçici eğitim merkezlerinde eğitim dilinin hâlâ Arapça olması, o yıllarda devlet okullarının tercih edilmemesine sebep olmuştur. Zaman ilerledikçe mevcut durumun göçmen çocuklar için sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturmadığı anlaşıldığında, 2016 yılında artık daha radikal bir eğitim politikasının benimsenmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda MEB ve AB iş birliği ile geliştirilen PİK-TES projesi ile, Suriyeli çocukların eğitim sistemine entegre edilmesi için önemli bir karar alınmıştır. Geçici eğitim merkezleri kapatılarak, göçmen çocuklar için eğitim zorunlu hâle getirilmiştir. Böylece Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununu büyük oranda çözmeye yönelik önemli bir adım atılmıştır. Takip edilen yeni politika sayesinde geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranları 2014'te % 30'dan 2020 yılında % 63,29'a ve 2021'de % 64,22'ye yükselmiştir (MEB, 2020; Aksoy, 2020).

Tablo 1. Eğitim Kademelerine Göre Okul Çağındaki Suriyeliler

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam	Okullaşma Oranları %
3-5	15.974	15.037	31.011	Okul Öncesi: % 24,37
5-9	181.649	170.506	352.155	İlkokul: % 79,53
10-14	140.432	134.607	275.039	Ortaokul: % 78,89
15-18	53.972	56.662	110.634	Lise: % 39,74

Kaynak: MEB (2020).

2020 rakamlarına baktığımızda, geçici koruma altındaki Suriyelilerin okullaşma oranının ilk ve ortaokullarda çok daha yüksek olduğu görülür. Genel ortalamayı düşüren rakam ise, lise çağı olan 15-18 yaş aralığındaki gençlerde okula katılım oranının %39,74'te kalmasıdır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin küçük yaştan itibaren çalışmak zorunda kalmaları, küçük yaşta evlilikler, bazı Suriyelilerin kız çocuklarını okutması gibi etmenler, lise çağında okula katılım oranlarının düşük kalmasına yol açmıştır.

Tablo 2. Kilis'te 2019 Yılı İtibarıyla Türk ve Suriyeli Öğrencilerin Okullaşma Durumu

	Okul Öncesi %	İlkokul %	Ortaokul ve Dengi Okullar %	Lise ve Dengi Okullar %
Türk Öğrenciler	96	98	98	87
Suriyeli Öğrenciler	51	83	83	18

Kaynak: Burak, Uzun ve Amaç, 2019.

Kilis, yoğun bir göç almış ve altyapı eksikliklerine rağmen okullaşma oranında Türkiye ortalamasının üstünde olmayı başarmıştır. Okul öncesi dönem için, çocukların katılım oranı, genel ortalamanın iki katını geçmiştir. Bu da 4-6 yaş arasında her iki geçici koruma altındaki Suriyeli çocuktan birinin anaokuluna gittiğini göstermektedir. Bu verinin en önemli yönü, bir ya da iki yıl sonra ilk okula başlayan Suriyeli çocukların en azından yarısının, okul sistemine alışmış olacakları ve Türkçe ile erken tanıştıkları için, adaptasyonlarının daha kolay sağlanacak olmasıdır. 2019 verilerine göre Kilis; ilk ve ortaokula katılım oranlarında da genel ortalamanın 3 puan üstüne çıkmayı başarmıştır. Bununla birlikte lise çağında okula gitme oranının ise, Türkiye ortalamasının çok altında kaldığı görülmektedir. Bunda daha önce bahsedilen sebeplerin Kilis'te daha yoğun olarak yaşanmasının etkili olduğu gerçeği ile birlikte, Kilis'e göç eden Suriye bölgelerinde zaten liseye katılım oranının düşük olması da etkili olmuştur (Burak, Uzun ve Amaç, 2019, s. 4-5). Öte yandan Kilis'te göç ile değişen demografik yapı sonucunda, geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin okullardaki oranlarının diğer illere nazaran çok yüksek olmasına yol açmıştır. Bu sebeple aynı sınıfta birlikte daha çok Suriyeli gencin okuması ya da Suriyeli öğrencilerin hepsinin ayrı sınıflarda toplanmasına yol açmaktadır. Bu durum ise onların Türkçeyi öğrenmeleri ve uyumları konusunda, diğer illere nazaran daha dezavantajlı bir konuma yerleştirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda Kilis iline özel olarak yaşanan bu probleme yönelik henüz bir çalışma yürütülmemiş olması, meseleyi analitik olarak incelememizi engellemektedir. Suriyeli öğrencilerin özellikle yoğun olarak yaşadığı mahallelerdeki okullarda ortaya çıkan bu dengesizliğin uzun vadede onların ülkeye uyumuna olumsuz yönde katkı yapacağını tahmin etmek mümkündür.

Göç, aynı zamanda göçmenlerin kültürlerini de beraberlerinde getirmelerine vesile olmaktadır. Göç eden, başka bir ülkeye gelen kişi sadece bavuluna koyduğu kıyafetler, eşyalar ve nesnelere ile gelmez. O aynı zamanda kendisiyle beraber kendi kültürünü, hatıralarını da yanında taşıyacaktır. Göç ve uyum söz konusu olduğunda mutlaka değinilmesi gereken kavramlardan biri kültürleşmedir. Kültürleşme kavramı, göç olgusunun dinamikliğini ve etkileşimsel niteliğini anlama noktasında anahtar bir terimdir. Sözlük anlamı olarak kültürleşme, farklı kültürler ya da aynı kültür içinde yer alan farklı nesiller arasında meydana gelen etkileşim sürecinde kültürlerin birbirlerini etkilemesi olarak tanımlanabilir. Bu noktada bir grubun kültürü (yerel kültür) daha baskın olduğu için diğer grubun kültürü (sığınmacıların kültürü) etkilenen konumda olur ve etkileşim sonucunda etkilenen topluluğun/grubun kültürü yeni bir içerik kazanır (Erkal, Baloğlu ve Baloğlu, 2017, s. 155).

Daha önce temas ettiğimiz gibi Kilis'te Suriyeli göçmenlerin kendi kimliklerini ve kültürel çeşitliliğini kamusal alana açması daha kolay olmuştur. Yaşanan karşılaşmanın eşit sayıda iki grup arasında gerçekleşmesi sebebiyle, Kilis'te tek taraflı bir kültürleşme gerçekleşmemiş, iki taraf da birbirini etkilemiştir. Özellikle şehirdeki gündelik hayatın içinde hızlı bir şekilde farkedilen kültürel çeşitlilik, kente yeni kokuların, tatlıların, renklerin, eğlencelerin, seslerin gelmesiyle oluşmuştur. Durağan ve değişmez görünen taşra, göçün etkisiyle bir anda canlılık kazanmış, çarşı ve meydanlar geç saatlere kadar açık kalmaya başlamıştır. Bu kalabalık ve beklenmedik hareketlilik, şehre ekonomik canlılık da kazandırarak kültürel çeşitliliği toplumun gözünde olumlu hâle getirmiştir.

Bununla birlikte kültürel uyumu arttırmaya yönelik kurumsal düzeyde tatmin edici faaliyetlerin yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Bu noktada göçmenlerle ilgili bütün sorunların yükünü Göç İdaresi Başkanlığına yüklemek ve sorunları kurumun tek başına çözmesini beklemek hatalı bir karar olur. MEB, kervanı yolda düzerek ilerlemiş olsa da, ki Suriye'deki iç savaşın dengesizliğiyle de alakalıdır, gerekli adımları atmayı başarmış ve eğitim konusunda radikal kararlar alarak geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim problemlerine kalıcı bir çözüm üretmiştir. Fakat kültürel alanda aynı derecede güçlü faaliyetler üretilememiştir. Özellikle

Kültür ve Turizm Bakanlığının iki tarafın birbirini daha iyi anlayabilmesi için, göçmenlere yönelik kültür politikaları üretmiş olması, uyumu ve iki toplum arasındaki ön yargıları hafifletebilirdi. Bu aynı zamanda göçle ilgili uygulamaları tek bir kurumun üstüne yüklemeyerek sorunla geniş çapta bir mücadelenin önünü açacaktır. Kültürel çoğulculuk geçici koruma altındaki Suriyelilerin yoğun olduğu Kilis, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa gibi illerde daha belirgin hâle gelmektedir. Bu durumun kültür politikalarıyla düzenli hâle getirilmesi, uyum konusunu sürdürülebilir ve kontrollü olmasını sağlayacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada Kilis ilinin zorunlu göç tecrübesinin son on yılını değerlendirmeye çalışılmıştır. Kilis'in geçen süre içerisinde zaman zaman nüfusundan fazla sığınmacıya nasıl ev sahipliği yapabildiğini kültürel, sosyal ve ekonomik açılardan açıklanmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çizilen politik sınırlardan biri olan Türkiye-Suriye sınırı, sınırın iki tarafındaki insanların zihni sınırlarına denk düşmemiş ve o günden bu yana çeşitli unsurların (din, kültür, ticaret) yanı sıra kaçakçılık gibi yasal olmayan pratiklerle zorlanmıştır. Suriye İç Savaşı'nın ardından yaşanan zorunlu göç ile birlikte Suriye kültürü sığınmacılarla birlikte Kilis'e taşınmış ve bu durum Kilis'te çoklu dünyaların bir arada yaşamasına neden olagelmiştir. Bu yaşam Suriyelilerin ve Kilislerin kentin tüm olanaklarını birlikte kullanmayı, karşılıklı alışverişi, hatta evlilikleri ve sosyal etkileşimi aynı mekân içerisinde, arada sınır olmaksızın mümkün kılmıştır. Fakat bu ortamın her zaman ve mutlak olarak olumlu bir sonuç doğurduğu düşüncesine ihtiyatla yaklaşmak gerekmektedir. Zira aradan geçen süre boyunca özellikle şehrin alt yapı yetersizlikleri ve yoğunluk pek çok problemi de beraberinde getirmiştir. Ekonomik açıdan ise zorunlu göçün pek çok açıdan Kilis ilinin ekonomik hayatına katkı sağladığı söylenebilir. Göçün ilk dönemlerinde yaşanan konut yetersizliği ve kira artışı sorunlarının göreceli olarak devam ettiği görülmektedir.

Suriye'de 2011 yılında patlak veren iç savaşın ardından yaşanan zorunlu göçün Türkiye'nin tamamında önemli yansımaları olmuştur. Göçmenlere ev sahipliği yapan iller açısından bakıldığında ise göçmenlerin yo-

ğunluğu ve göç edilen yerlerin kapasitesi farklı tecrübelerin ortaya çıkmasına neden oldu. İşte bu nedenle bu çalışma Kilis'in göç tecrübesinin, sınıra olan yakınlığı, ev sahibi toplum ile göçmenler arasındaki kültür benzerliği ve akrabalık ilişkileri açısından diğer illere nazaran daha yoğun yaşandığını göstermektedir. Ancak yine Kilis ilindeki konut yetersizliği, iş imkanları ve çeşitliliğindeki yetersizlik ve yerel nüfus içerisinde Suriyelilerin yüksek bir orana tekabül etmesi gibi sebeplerin Kilis'in göç tecrübesini zorlaştıran etkenler olduğuna dikkat çekilmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada avantajları ve dezavantajları birlikte düşünüldüğünde Kilis'in ve diğer illerin münferit olarak farklı göç tecrübelerine sahip oldukları ve bu nedenle ilgili politikaların yereli dikkate alarak belirlenmesi ve uygulanmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmada ilgili literatüre ve yazarların gözlemlerine dayanarak değerlendirme yapılan alanların yanı sıra sağlık ve gençlik çalışmaları gibi diğer önemli alanlara yer verilememiştir. Ayrıca çalışmanın başında belirtildiği gibi uyum sürecinin çift taraflı olduğu dikkate alınarak hem Kilis halkının hem de Kilis'te ikamet eden Suriyelilerin uyum konusundaki algıları ve tutumları ile ilgili daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak Suriyeli sığınmacı göçünün Kilis ili açısından önemini ve bazı dikkat edilmesi gereken noktaları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sınır ili olmaya mahsus özellikleri Kilis'in zorunlu göç konusunda daha yoğun bir tecrübe yaşadığını göstermiştir.
- Özellikle eğitim alanında uygulanan politikalar, Kilis ilinin imkânları ve geçici koruma altındaki Suriyeli popülasyonu düşünüldüğünde, Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegrasi konusunda başarılı sonuçlar vermiş fakat nüfus yoğunluğu yeni problemler ortaya çıkarmıştır.
- Eşit bir şekilde yansımamış olsa da geçici koruma altındaki Suriyelilerin ekonomi ve istihdam alanındaki katkıları Kilis ilinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.
- Konut stokundaki yetersizlik yeni yapıların sayısındaki hızlı artış ile nispeten giderilmiş olsa da hızlı yapılaşma şehir planlaması açısından bazı önemli sorunları beraberinde getirmiştir. Bunların en başında di-

key mimarinin şehrin tarihi dokusunu örtecek şekilde yükselmesi, yeni yerleşim alanlarının şehrin tamamına eşit şekilde genişlememesi ve ekonomik durumu iyi olanlarla olmayanlar arasındaki mekânsal ayrımın derinleşmesi zikredilebilir.

- Diğer illerde olduğu gibi göç politikalarının uygulanmasında tüm beklentilerin Göç İdaresi Başkanlığına, uzmanlarına ve çalışanlarına yoğunlaşması, diğer kurumların özellikle kendi sorumluluk alanlarına denk düşen göç ile ilgili uygulamalara karşı isteksiz ve yetersiz kalmalarına neden olmaktadır.
- Kültür alanında geçici koruma altındaki Suriyelilerle ilgili yapılacak faaliyetlerin hem uyuma hem de Kilis ilinin sosyo-ekonomik gelişmesine katkı sağlayacaktır ve bu nedenle daha fazla teşvik edilmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Agnew, J. A. (1994). The territorial trap: The geographical assumptions of international relations theory. *Review of International Political Economy*, 1, 53-80.

Akdemir, İ. O., & İncili, Ö. F. (2013). Şehir Morfolojisi ve İktisadi Yapı İlişkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 79-101.

Aksoy, E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 7(14), 37-51.

Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.

Anadolu Ajansı (13 Ağustos 2021). <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/an-karadaki-bicakli-kavgada-hayatini-kaybeden-emirhan-yalcinin-babasin-dan-altindagdaki-olaylara-karsi-birlik-cagrisi/2333431>.

Aras, R. (2015). Mayın ve Kaçakçı Türkiye-Suriye Sınırını İnşa ve Bozma Pratikleri. Konya: Çizgi Yayınevi.

Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar* (2. b.). (I. A. Tuncay, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.

Burak, D., Uzun, H. ve Amaç, Z. (2019). Kilis'teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Eğitim Durumlarının İncelenmesi. *V. International Congress on Social and Education Sciences (INCSES-2019) Bildiriler Kitabı İçinde(148-160)*. Konya, Türkiye.

Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. *Journal of Turkish Studies*, 10(2), 101-122.

Çalışkan ve Kaya (2021). Suriyeli Mültecilerin Sosyo-Mekansal Kümelenmelerinin İzmir Özelinde Analizi, *The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration*, (Ed.) Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama ve Kadriye Şahin. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Duman, T. (2019). Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi(41)*, 343-368.

Dünya Bülteni (31 Temmuz 2012). Dinçer: Oyunun kuralı değişmemeli. 9 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.dunyabulteni.net/egitim/dincer-oyunun-kurali-degismemeli-h221066.html> adresinden alındı.

Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019*. Ankara: UNHRC.

Erdoğan, M. M. (2021). *Suriyeliler Barometresi 2020*. Ankara: UNHRC.

Erkal, M. E., Baloğlu, B., & Baloğlu, F. (2017). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü (Kavramlar)* (2. b.). İstanbul: Der Yayınları.

Euronews (11 Ağustos 2021). <https://tr.euronews.com/2021/08/11/ankara-alt-ndag-da-suriyelilere-ait-ev-ve-is-yerlerine-sald-r>.

Fielden, A. (2008). *Local Integration: An Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situations*. Research Paper No. 158: UNHCR.

Göç İdaresi Başkanlığı (2020). *Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023* <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/>

Göç İdaresi Başkanlığı (2020). *Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı (2021). *Geçici Koruma*. Nisan 27, 2021 tarihinde

<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> adresinden alındı.

Göç İdaresi Başkanlığı (2022). *Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı.

Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı (2017). *2016 Türkiye Göç Raporu*. Ankara.

Gupta, A., & Ferguson, J. (1992). Beyond “Culture”: Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology*, 7(1), 6-23.

Harunoğulları, M. ve Agcadağ Çelik İ. (2019). Kilis Yerel Halkının Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 581-600.

İncili, Ö. F. (2020). Kilis Kent Nüfusunun Coğrafi Analizi. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(4), 1957-1983.

Kargin, İ. K. (2018). An Assessment of the Refugees’ Access to Labor and Housing Markets and Healthcare Services in Turkey from Syrian Refugees’ Perspective. *Border Crossing*, 8(1), 220-236.

Kışman, Z. A., & Yalçın, H. (2020). The Syrian Refugees’ Entrepreneurship Activities in Turkey: Gaziantep Case. *Ekinoks Ekonomi İşletme ve Siyasal Çalışmalar Dergisi*, 7(2), 82-113.

Milli Eğitim Bakanlığı (2020). *Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin eğitim hizmetleri*. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_11/18114946_17155955_3_KASIM_2020_YNTERNET_BULTENY_Sunu.pdf adresinden alındı.

Oda-Angel, Francisco. (2000). A Singular International Area: Border and Cultures in the Societies of the Strait of the Gibraltar, Working Paper 23, The Center for Comparative Immigration Studies, University of California, San Diego.

Özçürümez, S., & İçduygu, A. (2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özservlet, Y. Ç. (2015, Temmuz Aralık 1). Modern Göçebeler Olarak

- Göçmenler, Mekân ve Şehre Uyum. *Sosyoloji Divanı*(6), s. 41-54.
- Öztürk, S. ve Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 188-198.
- Paksoy, H , Koçarslan, H., Kılınç, E. ve Tunç, A. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 143-174.
- Paksoy, S. ve Özgüven, M . (2017). Suriyeli Sığınmacıların Kilis Ekonomisine Etkisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4(9), 56-78.
- Rudiger, A., & Spencer, S. (2003). *Social integration of migrants and ethnic minorities. Policies to combat discrimination*. Brussels: OECD.
- Sağıroğlu, A. Z. (2015, Temmuz-Aralık 1). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı*(6), s. 9-30.
- Smith, D. M. (2012). The American Melting Pot: A National Myth in Public and Popular Discourse. *National Identities*, 14(4), 387-402.
- Tekin, F. (2014). Sınırın Sosyolojisi Ulus Devlet ve Sınır İnsanları. İstanbul: Açılımkitap.
- Tokuzlu, L. B. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*(7), 1061-1105.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500>, Erişim Tarihi: 17.05.2022.
- Ülker, O. ve Efe, İ. (2021). Göç Teolojisi: Kilis Örneğinde Dinin Toplumsal Kabule Etkisinin İncelenmesi. *Ortadoğu Etütleri*, 13(2), 255-286.
- Wimmer, A. ve Glick Schiller, N. (2002) 'Methodological nationalism and beyond: nation–state building, migration and the social sciences', *Global Networks*, 2(4), 301–34.
- Yıldız, C. A. (2019). Suriye Kaynaklı Göç Ekseninde Türk Göç Mevzuatının Tarihsel Açından Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(43), 237-266.

Zangwill, I. (2007). *The Melting-Pot*. Baltimore: The Macmillan Company.

Zapata-Barrero, R., Caponio, T. ve Scholten, P. (2017) ‘Theorizing the “local turn” in a multi-level governance framework of analysis: a case study in immigration policies’ (Introduction to Special Issue), *International Review of Administrative Sciences*, 83(2), 241–246.

Araştırma Makalesi

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerde Psikolojik Yardım Almanın Önündeki Engeller

Mustafa Selim ALTINIŞIK*, Murat ŞAHİN**,
Esat ŞANLI***

Öz

Savaşlar ve iç karışıklıklar bireylerin ruh sağlığını derinden etkileyen ve içerisinde pek çok travmatik deneyimleri barındıran olgulardır. Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle 30 yılı aşkın süredir dünyanın en büyük sığınmacı grubu olan Afganların yerini Suriyeliler almıştır. Pek çok Suriyeli meydana gelen bu savaş ve iç karışıklıktan olumsuz etkilenmiştir. Hatta savaş ve göçün getirdiği travmatik durumlara Suriyelilerin bir şekilde maruz kaldığı düşünülmektedir. Suriyeli göçmenlerin deneyimledikleri bu travmatik durumlar göz önüne alındığında psikolojik yardım hizmetlerinin gerekliliği kendisini göstermektedir. Ancak ilgili literatür incelendiğinde göçmen bireylerin psikolojik yardım hizmetlerine ulaşamadıkları görülmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmada, geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemleri kullanılmış ve 19 geçici koruma altındaki Suriyeli ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler kapsamında geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engeller; bilgi düzeyleri, başa çıkma yöntemleri, sosyal ağ, dil ve kültür ve kendini açma beklentileri temalarında kategorize edilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmanın, geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerin ifade edilmesinde, ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Psikolojik Yardım, Göç, Damgalanma Endişesi, Dil Farklılıkları

* Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, mustafaselim.altinisik@omu.edu.tr ORCID: 0000-0003-1958-3421

** Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, murat.sahin@omu.edu.tr ORCID: 0000-0002-9025-1860

*** Dr. Öğr. Üyesi., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, esat.sanli@omu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8227-8097

Bu çalışma için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 30.04.2021 tarihli ve 383 sayılı izin alınmıştır.

Makale Geliş Tarihi: 01.06.2021 **Makale Kabul Tarihi:** 27.06.2022

Research Article

Barriers to Getting Psychological Assistance for Syrians under Temporary Protection

Mustafa Selim ALTINIŞIK*, Murat ŞAHİN**,
Esat ŞANLI***

Abstract

Wars and internal turmoil are phenomena that deeply affect the mental health of individuals and contain many traumatic experiences. Due to the war in Syria, Syrians have replaced Afghans, which have been the world's largest asylum seeker group for more than 30 years. Many Syrians have been adversely affected by this war and civil unrest. Even, they severely exposed to the traumatic situations brought by war and migration. Considering these traumatic situations experienced by Syrians, the necessity of psychological assistance services shows itself. However, when the literature is examined, it is seen that asylum seekers cannot access psychological assistance services. In this context, this study aims to explore the barriers that prevent Syrians under temporary protection from receiving psychological help. For the purpose of the study, qualitative research methods were used and interviews were conducted with 19 Syrian of under temporary protection. Obstacles in front of Syrians under temporary protection getting psychological help within the scope of the data obtained; levels of knowledge, coping methods, social networking, language and culture, and self-disclosure expectations. It is thought that this study will contribute to the relevant literature in expressing the obstacles in front of Syrians under temporary protection getting psychological help.

Keywords: *Syrians under Temporary Protection, Psychological Assistance, Immigration, Stigma Anxiety, Language Differences*

* Lecturer, Ondokuz Mayıs University, mustafaselim.altinisik@omu.edu.tr

** Assoc. Prof., Ondokuz Mayıs University, murat.sahin@omu.edu.tr

*** Assoc. Prof., Ondokuz Mayıs University, esat.sanli@omu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-1958-3421

ORCID: 0000-0002-9025-1860

ORCID: 0000-0001-8227-8097

Giriş

Suriyelilerin ülkelerindeki savaşa tanıklık etmelerinin ve zorlu göç süreçlerinin, onların üzerinde psikolojik açıdan derin yaralar açmış olduğu bilinmektedir (Ai, Peterson ve Ubelhor, 2002). Zira travmatik olaylara maruz kalma, psikolojik bozuklukların gelişmesi için güçlü bir risk faktörüdür ve ruh sağlığı üzerinde uzun vadeli ciddi etkileri mevcuttur (Steel ve ark., 2002). Çünkü önemli boyuttaki travmatik durumlarda ölüm ve ciddi yaralanma tecrübeleri ve bunlarla yüzleşme durumları sığınmacı bireylerde sıkça gözlemlenmektedir (Davis ve Orendovici, 2006). Yeniden yerleşim ülkesi bağlamında, sosyal destek eksikliği ve devam eden stres ile karakterize edilebilen önceki travma ile başa çıkmak, bu bireylerde psikolojik bir bozukluk gelişmesi riskinin artmasına neden olmaktadır (Steel ve ark., 2006). Anavatanından uzaklaşan göçmenlerin dışsal takviyelere ihtiyaç hissettiği bilinmektedir (Akhtar, 2018). Bu bağlamda sığınmacı bireylerin psikopatoloji geliştirme açısından büyük risk altında olduğu göz önüne alındığında (Giaccio, Laxhman ve Priebe, 2018; Messer ve Wampold, 2002), özellikle Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin psikolojik yardım alma ile ilgili tutumları hayati önem taşımaktadır.

Sığınmacı olsun veya olmasın, genel olarak bireylerin psikolojik yardım alma serüvenlerinde çeşitli beklentiler bulunduğu bilinmektedir. Bu beklentiler psikolojik danışma sürecinin bir sonucu olmamakla birlikte bireylerin psikolojik destek alma süreçlerini önemli ölçüde belirlemektedir (Tinsley ve ark., 1984). Bireylerin bu bağlamda psikolojik yardım almalarını dolaylı veya doğrudan etkileyen durumlar söz konusudur (Komiya, Good ve Sherrod, 2000). Kişisel faktörler bu sürecin en başında gelmektedir (Fischer, 1972). Özellikle kolektif bilincin hâkim olduğu kültürlerle dâhil bireyler, sosyal gruplara duygusal olarak daha fazla bağlı olmakta ve davranışlarını şekillendirirken ailelerini göz önünde bulundurmaktadırlar (Tata ve Leong, 1994). Bu bağlamda, bu popülasyonlarda bulunan bireylerin de olumsuz değerlendirilme korkusu; bir psikolojik danışmana kendini açma veya psikolojik yardım alma niyetlerini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir (Topkaya, 2011; Topkaya ve ark., 2020). Bireyin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını bir başka bireye ifade etmesini kapsayan kendini açma (Demirhan, 2002), aynı zamanda bireylerin psikolojik yardım alma

niyetlerini de etkileyebilmektedir. Bireylerin kendini açmadan düşük yarar beklentileri ve sosyal damgalanma endişeleri oldukça yaygın bir problem olsa da kültürel unsurlar ve göç gibi faktörlerden fazlasıyla etkilendiği bilinmektedir (Amri ve Bemak, 2013; Byrow ve ark., 2019; Yee, Ceballos ve Lawless, 2020). Ev sahibi toplumun da Suriyelilere yönelik önyargı ve olumsuz tutumları da eklendiğinde çeşitli sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır (Tanay Akalın, 2016). Bu durum dolayısıyla sığınmacıların psikolojik yardım almalarını aynı oranda etkileyebilmektedir (Sue, 1994).

Psikolojik yardım almayı etkileyen faktörlerden birisi de bireyin psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanması endişesidir (Deane ve Chamberlain, 1994). Kaçınma faktörleri arasında bulunan sosyal damgalanma, bireyin kendini açması sonucunda meydana gelebilecek sosyal olarak onaylanmayan veya istenmeyen olduğuna dair algısını ifade etmektedir (Vogel, Wade ve Haake, 2006). Bu bağlamda bireylerde psikolojik yardım almaları sebebiyle damgalanma endişesinin, onların bir psikolojik danışmana kendini açmasından kaynaklanan yarar ve risk algısı ile önemli bir ilişkisi vardır. Beklenen yarar bireyin yardıma ilişkin yararlanma algısını ifade ederken, beklenen risk bireyin bir psikolojik danışmana kendini açmasından dolayı meydana gelebilecek tehlike algısı ile ilgilidir (Vogel ve Wester, 2003). Özellikle damgalanma ve kendini açma beklentileri incelenirken; travma, depresyon gibi psikolojik durumların araştırılması oldukça önemlidir (Vogel, Gentile ve Kaplan, 2008). Sığınmacı bireylerde özellikle psikolojik yardımdan kaynaklı damgalanma endişesinin yaygın olduğu bilinmektedir (Kira ve ark., 2014; May ve ark., 2014). Sığınmacı bireylerin yerleştikleri ülkelerdeki durumlarının belirsizlikleri de onların kendilerini açmalarını ve psikolojik semptomlarını bildirmelerini etkilemektedir. Bu durum Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerde de benzerdir. Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeliler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada katılımcıların sınır dışı edilme endişesi ile psikolojik bilgileri paylaşmak istemedikleri görülmüştür (Altınışik, 2019). Tüm bunlara ek olarak sığınmacıların yaşadıkları zorlu süreçlerden kaynaklanan güven eksikliği (Beltran, Llewellyn ve Silove, 2008), gizlilik ihlali endişeleri (Colucci ve ark., 2015), otorite olarak gördüğü figürlere karşı korkuları (Anstiss ve Ziaian, 2010), tercümana duyulan güvensiz-

likleri ve kendini açma durumunun sığınmacının kendisi ve aile üyelerini riske atacağı düşüncesi (Shannon ve ark., 2015), psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanma endişelerini arttırabilir.

Psikolojik yardım almanın önündeki engellerden birisinin de kültür farklılıkları olduğu görülebilmektedir. Arap kültürünün hâkim olduğu ve olmadığı bölgelerdeki bireyler arasında ruh sağlığına ilişkin algı ve farkındalık değerlendirildiğinde, Arap kültürünün hâkim olduğu bireylerde psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmalarının daha yüksek olduğu bilinmektedir. Ayrıca çalışmalarda; ruh sağlığı sorunlarının; iblisler, kara büyüler, nazarlardan kaynaklandığına dair birçok bildirim söz konusudur (Zolezzi ve ark., 2018; Soheilian ve Inman, 2009). Bu durum dini öğretilerin, kültürel kalıpların, dini inançların ve aile geleneklerinin bir parçası olarak meydana gelebilmektedir (Dardas ve Simmons, 2015; Sewilam ve ark., 2015; Yusuf, Okasha, Hussien ve El Shafei, 2005). Bu gibi durumlar Suriye gibi Arap kültürünün hâkim olduğu ve çoğunluğu Araplardan oluşan ülkelerde (Central Intelligence Agency, 2014) bulunan bireylerin psikolojik yardım almalarının önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır ve psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanma endişesi ile derinden ilişkilidir. Tüm bunların yanında Arap kültürünün hâkim olduğu bölgelerden gelen sığınmacı bireyler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; dil farklılıklarının (Saechao ve ark., 2012; Akay, Hamamcı ve Kurt, 2018; Kiselev ve ark., 2019), işlevsiz sosyal destek ağlarının (Bigatti ve ark., 2010) ve bilgi eksikliklerin (Shannon, 2015) sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almanın önünde bir engel oluşturulduğu görülmektedir. Bu durumun Suriyeliler için de benzer olduğu düşünülmektedir (Altınışik, 2019).

Yukarıda ifade edilen bulgular; bilgi düzeyinin, kültürel faktörlerin, dil farklılıklarının, sosyal desteğin, kendini açmanın ve damgalanmanın Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engeller ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Fakat bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engeller derinlemesine araştırılması gereken bir konudur. Çalışmada, çalışmanın aynı zamanda problem durumu olan ‘Geçici koruma altındaki Suriyelile-

rin psikolojik yardım almalarının önündeki engeller nelerdir?’ sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu doğrultuda geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri araştırmayı amaçlayan bu çalışmanın, aynı zamanda tüm sığınmacı bireylerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerin ifade edilmesinde literatüre önemli ölçüde katkı sunacağı beklenmektedir.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Gerçekleştirilen bu çalışma, katılımcılar nezdinde toplumsal sistemlerin derinlemesine incelenmesini amaçlayan bilgi üretme yöntemlerinden biri olan (Özdemir, 2010) ve doğal ortamlardan elde edilen verilerin yorumlanmasına ve anlamlandırılmasına olanak sağlayan (Neuman, 2012) nitel araştırma modelinde tasarlanmıştır. Araştırmada nitel veri toplama türlerinden olan çevre ve algılara (Yıldırım ve Şimşek, 2008) ilişkin verilere odaklanılmıştır. Ek olarak araştırma, nitel araştırma perspektifleri göz önüne alındığında, düzensiz durumlarla ilgili oluşturulan düzen olguları barındıran kaos, fenomenoloji ve etnometodoloji perspektifleri temel alınarak oluşturulmuştur. Araştırmanın örnekleme belirlenirken olasılıklı olmayan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ek olarak araştırmada verilerin toplanması için derinlemesine mülakat yöntemi belirlenmiştir ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmanın örnekleme

Araştırma evrenini, 2011 yılından günümüze kadar Suriye savaşının ortaya çıkmasından itibaren, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden geçici koruma altındaki Suriyeliler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırma örnekleme bulunan 25-58 yaşları arasında 8 Kadın (Kadın katılımcılar ** ile kodlanmıştır) ve 11 Erkek (Erkek katılımcılar* ile kodlanmıştır) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri 4 ile 9 yıl arasında değişmektedir. Çalışmaya katılan katılımcıların bir kısmına göç alanında çalışmalar yürüten vakıf ve dernekler aracılığı ile ulaşılmıştır. Ayrıca kartopu ve zincir yöntemi ile katılımcılara ulaşılmış ve

örneklem kapasitesi arttırılmıştır. Çalışmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyeliler gönüllülük esası ile araştırmaya dâhil olmuşlardır.

Veri toplama araçları

Araştırmanın veri toplama araçları, demografik bilgi formu ve ilgili literatür incelenerek göç durumlarında psikolojik yardım almanın önündeki engeller göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından hazırlanmış 24 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmada her bir veri toplama işlemi yüz yüze olarak tercüman aracılığı ile araştırmacı tarafından yaklaşık 40 dakika içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri ses kaydı ve katılımcı notları ile kayıt altına alınmıştır. Ses kaydı verileri ve katılımcı notları Türkçe ve Arapça bilen psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanı aracılığı ile Türkçeye çevrilerek deşifreler oluşturulmuştur.

Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin işlenmesinde, betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için; ilk araştırmaların kontrolünün ardından, diğer araştırmacılar tesadüfi yöntem aracılığı ile araştırma çıktıları olan yarı yapılandırılmış formlardan elde edilen deşifreleri kontrol etmişlerdir ve değerlendirmeler ilk araştırmacıların değerlendirmeleri ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca kodlama kriterleri için uzman görüşü alınmıştır. Daha sonra araştırmadan elde edilen veriler analiz edilerek temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Etik kurul

Araştırma, bilimsel araştırma etik ilke ve kurallarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda 30.04.2021 tarihli ve 2021-383 karar numaralı, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu onayı alınmıştır.

Bulgular

Katılımcıların psikolojik yardım almalarının önündeki engeller hakkındaki düşünce ve deneyimlerine odaklanan bu çalışmada elde edilen bulgular; kategoriler, temalar ve alt temalar şeklinde aşağıda ifade edilmiştir.

Tablo 1. Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Bilgi	Başa Çıkma	Sosyal Ağ	Dil ve Kültür	Kendini Açma
Alt Temalar	1. Temel Bilgi Düzeyi	1. Kaçınma Dav.	1. Güvenilir Sosyal Destek Algısı	1. İkinci Dile Maruz Kalma	1. Algılanan Risk
	2. Psikolojik Danışma Deneyimi	2. Bastırma Dav.	2. İşlevsiz Sosyal Ağlar	2. Kültürel Farklılıklar	2. Damgalanma Endişesi
	3. Hizmete Ulaşabilme Bilgisi	3. Başa Çıkmanın İşlevsel Görülmesi			

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların verdikleri yanıtlar göz önüne alındığında, psikolojik yardım almayı olumsuz anlamda etkileyeceği düşünülen; bilgi düzeyleri, psikolojik sorunlarla başa çıkma yöntemleri, sosyal ağları, psikolojik yardımı engelleyen dil ve kültür farklılıkları ve kendini açma beklentileri temaları ve bunlara ait alt temalar altında kümelendiği görülmüştür.

Psikolojik danışma hizmetleri hakkındaki bilgi

Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmede ortaya çıkan temalardan ilki psikolojik danışma hizmetleri hakkındaki bilgi düzeyidir. Bu bağlamda katılımcılara; kendisi veya bir yakının psikolojik danışmanlık sürecini deneyimleme durumu, psikolojik danışmanlık süreci ile ilgili bilgi düzeyleri ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşabilmeye ilişkin bilgi düzeylerine ilişkin sorular sorulmuştur. Analiz edilen yanıtlar çerçevesinde, psikolojik danışma hizmetleri hakkındaki bilgi düzeyinin geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarında önemli bir noktada olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda bu tema kendi içerisinde ‘temel bilgi düzeyi’, ‘psikolojik danışma deneyimi’ ve ‘psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşabilme bilgisi’ olarak üç alt temaya ayrılmıştır.

Temel bilgi düzeyi

Katılımcıların psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden biri olarak düşünülen onların psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkındaki bilgi düzeylerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ilk alt tema temel bilgi düzeyi temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde daha

çok lisans mezunu ağırlıklı olan katılımcıların çoğunun (13 kişi) psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkında yetersiz bilgi düzeyinde sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun nedenleri arasında en önemli faktörün kültürel faktörler olduğu düşünülmektedir.

Herhangi bir bilgiye sahip değilim. Yakınlarımdan birisi almıştı bir tek ondan aldığını duymuştum. Fakat içeriği ile ilgili hiçbir bilgim yok. İlgimi pek çekmedi. Psikolojik danışman, psikolog ve psikiyatrist kavramlarından bazılarını daha önce duydum fakat ne farkları olduğunu veya tam olarak ne iş yaptıklarını bilmiyorum. (K-1**)

Bu konuda çok bilgim yok. Sadece ismini duyuyorum. Psikolojik danışman, psikolog ve psikiyatrist kavramları ile ilgili kulaktan duyma bilgilere sahibim. Tam olarak karşılıklarını bilmiyorum. (K-2*)

İçeriği ile ilgili herhangi bir bilgim yok. Sadece duymuş olabilirim. Psikolog kelimesini duydum ne yaptığı hakkında pek bir bilgiye sahip değilim. (K-10*)

Özellikle bazı katılımcıların (4 kişi) yanıtları değerlendirildiğinde psikolojik danışmanlık ile ilgili bilgi düzeylerinin biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeninin eğitim düzeyinden kaynaklandığı söylenebilir. Özellikle lisansüstü eğitim seviyesine sahip olan Suriyeli bireylerin, her ne kadar psikolojik yardım almasalar da psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Psikolojik danışmanlık hizmetleri; kişinin bir travma, belirli bir mücbir sebep veya sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle maruz kaldığı, takip gerektiren psikolojik ve sosyal durumlar hakkında hizmet verir. Bir psikolojik danışmanın duygusal destek sağladığını, akıl hastalıklarının tedavisi için bir psikiyatristin ve bir araştırma psikoloğunun yardım sağladığını biliyorum. (K-6**)

Beceri örüntüsü konusunda yetersiz farkındalıktan mustarip birey için destek ve rehberlik olduğunu biliyorum. Psikolojik danışman, psikolog ve psikiyatrist kelimelerini daha önce duydum. Farklarını tam olarak bilmesem de genel olarak aynı anlamı ifade ediyorlar. Hepsini ruh sağlığı ile ilgili olmalılar. (K-8**)

Bunların dışında bazı katılımcıların (2 kişi) da psikolojik danışmanlık hizmetleri ile ilgili yanlış bilgilere sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun nedeninin kültürel faktörler ve düşük eğitim düzeyinden kaynaklandığı söylenebilir.

Aslında çok gereksiz bir şey olduğunu düşünüyorum. Çünkü sadece insan dinlediklerini biliyorum. İnsanları dinlemenin bir meslek olması çok garip. Bunu bir arkadaşım yapabiliyor. (K-14*)

Zor zamanlarda neler yapmamız gerektiği konusunda bize fikir söylenilen bir süreç olduğunu biliyorum. Psikolojik danışmanlar, sorunların üstesinden gelemediğimizde sorunlarımızı çözecek kişilerdir. (K-16*).

Psikolojik danışma deneyimi

Katılımcıların psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden olarak düşünülen onların psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkındaki bilgi düzeylerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ikinci alt tema psikolojik danışma deneyimi temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların tamamının psikolojik danışma deneyiminin bulunmadığı görülmüştür. Bu durum psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşma konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olan katılımcılarda bile aynıdır. Aynı zamanda; gelir düzeyi, cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerin psikolojik yardım alma deneyimlerinde değişkenliğe sebep olmadığı görülmüştür. Bu durumun kültürel faktörlerle ve ön yargılarla ilişkili olabileceğine ait yanıtlar ön plana çıkmaktadır.

Psikolojik danışma almadım. Çünkü bilmiyorum nasıl bir şey olduğunu. İyi geleceğini de düşünmüyorum. Eğer iyi gelseydi zaten savaştan sonra burada almış olurduk. (K-2*)

Asla almadım. Bizim kültürümüzde pek tercih edilen bir durum değil. Biraz daha manevi olarak zayıf kişilerin genellikle gündeminde olduğuna dair bir fikir var. (K-17**)

Bunun dışında katılımcılardan bazılarının (5 kişi), yakın çevrelerinde bulunan diğer Suriyeli bireylerin psikolojik danışma deneyimi yaşadıklarına şahit oldukları görülmüştür. Bu dolaylı etkiye dair açıklamalarda da tedavinin olumsuz izlenimlerine dair bir dolaylı deneyim izlenimi görülmüştür. Yakın çevresinde psikolojik danışmanlık deneyimi bulunan katılımcıların tamamında psikolojik danışmanlık hizmetlerine dair olumlu bir ifadeye rastlanmamıştır.

Psikolojik danışmanlık almadım. Sorunlarım çok şiddetli olduğunda dahi başvurmam. Bunun bir sebebi yok. Çünkü bizim kültürümüzde çok popüler değil. Arkadaşımın oğlu gecikmiş konuşmadan mustarip. Bu yüzden hastaneye gitti. Tedavinin bir kısmında yönlendirme ile bazı kuruluşlarda psikolojik destek sağlandı. Pek faydalı olduğunu söylemedi. (K-9*)

Ben psikolojik danışmanlık almadım. Fakat bir yakın arkadaşım almıştı. Ama neler yaşadığını bilmiyorum. Etkili olsaydı bana muhakkak söylerdi. Çünkü sıkıntılarımı biliyor. (K-19**)

Hizmete ulaşabilme bilgisi

Katılımcıların psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden olarak düşünülen onların psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkındaki bilgi düzeylerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan son alt tema psikolojik hizmetlere ulaşabilme temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların hemen hemen hepsinin (15 kişi) psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşma konusunda yetersiz bilgi düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Verilen yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların kendini açmalarından beklenen riskten kaynaklı olarak psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşma konusunda bilgi edinmedikleri ve bu konuyu araştırma gereksinimi duymadıkları görülmüştür.

Nereye başvuracağımı ve nasıl bir süreç olduğunu bilmiyorum. Çoğu Suriyelinin gündeminde olan bir konu değil. Ben dâhil Suriyelilerin psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaştıklarını düşünmüyorum. Çünkü kimse gitmem gerektiğini söylemiyor. Ben de araştırmadım. Nasıl gidilir bilmiyorum. Zaten gitmesi gerektiğini söylese bile ulaşacaklarını çok düşünmüyorum. Ayrıca sorunları kayıt altına alabilirler. (K-2*)

Hayır. Bilmiyorum. Bu konuda bizi kandırabilirler. Bilgilerimizi alıp bizi tehdit edebilirler. Ancak bir Suriyeli arkadaşımın aldığını görürsem ve faydalı olduğunu söylerse yardım alabilirim. Suriyelilerin psikolojik yardıma ulaşmalarının önünde çeşitli engeller var. Nereden ulaşacağımı bilmiyorum. Diğerlerinin de bildiğini düşünmüyorum. Ayrıca fayda sağlayacağını da düşünmüyorum. Tam tersi zarar verebilir. (K-3**)

Psikolojik danışmanlık hizmetlerine belirli düzeyde ulaşabilme bilgisine sahip olan katılımcıların da çeşitli nedenlerden dolayı tercih etmedikleri görülmüştür. Psikolojik hizmetlere belirli düzeyde ulaşabilme bilgisine sahip olan Suriyelilerde; damgalanma düşünceleri, hizmetin yetersizliğine dair algılar ve maddi külfetinin fazla olduğuna dair ifadeler görülmüştür.

Evet, nerelere başvuracağımı biliyorum. Hastaneye gidebilirim veya bana rehberlik ediyorlar. Ama mülteci kelimesine dair çekincelerim var, biz mülteci değiliz, bizler, adaletsizlikten, açlıktan, bombalamadan, kimyasallardan, köleleştirmeden, baskıdan ve aşağılanmadan, yoksunluktan kurtulanlarız. Özur dilerim, ama bu kelime beni süreçte rahatsız edebilir. (K-17**)

Destek merkezlerinin etkileşimine göre ulaşılabilir. Ancak çoğu Türk bölgesinde ve Türklere hizmet ediyor. Bize ücretsiz olarak

yardım edebilecekleri profesyonel çok yer göremiyorum. Bazı derneklerde var ama oraya kayıtlı olman lazım. Kayıtlı olanlar bile iyi bir şekilde faydalanamıyor. Sadece işlevsiz olarak yardım odaları bulunuyor. Psikologları başka işlerle uğraşiyor. Ben nerelere başvuracağımı biliyorum ama çok fazla yardım, tavsiye ve destek beklemiyorum. Çünkü içten bir şekilde yapılacağına inanmıyorum. Keşke bu fikrimi değiştirebilecek şekilde bu hizmetler gerçekleştirilse. (K-8**)

Şehir içerisinde psikolog ofisleri var ama herkes için değil. Bazı kimseler ulaşabiliyorlar. Zaten burada öyle bir kültür yok. Ayrıca bu iş için çok paralarının olması gerekli. Çünkü maliyet gerektiriyor. Durumu kötü olanlar ulaşamayabilir. (K-6**)

Başa çıkma yöntemleri

Geçici koruma altındaki Suriyelilerle gerçekleştirilen görüşmede ortaya çıkan temalardan ikincisi göç sürecinde maruz kalınan olumsuz durumlarla başa çıkma yöntemleridir. Bu durumun psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşmada etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda katılımcılara; göç öncesi, sırası ve sonrasında deneyimlenin olumsuz durumlara yönelik başa çıkma yöntemlerine ve bu yöntemlerin işlevselliğine ilişkin sorular sorulmuştur. Analiz edilen yanıtlar çerçevesinde, başa çıkma yöntemlerinin geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarında önemli bir noktada olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda bu tema kendi içerisinde ‘kaçınma davranışı’, ‘bastırma davranışı’ ve ‘başa çıkmanın işlevsel görülmesi’ olarak üç alt temaya ayrılmıştır.

Kaçınma davranışı

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden olarak düşünülen göç sürecinde deneyimlenen olumsuz durumlara karşı başa çıkma yöntemlerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ilk tema kaçınma davranışı temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının (10 kişi) göç süreci ile ilgili psikolojik sorunlar meydana geldiğinde kaçınma davranışı gösterdikleri görülmüştür. Verilen yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla kendini açmalarından beklenen riskten kaynaklı olarak kaçınma davranışları sergiledikleri görülmektedir. Ayrıca sürecin geçici olduğunu ve bu süreçte biraz daha sabırlı davranmalarına ilişkin algılar mevcuttur.

Ruhsal olarak kendimi kötü hissettiğimde çok dikkatli davranıyorum. Ve işler sürekli hayal kırıklığıyla daha da ileri gidebilir, bunu biliyorum. O yüzden dikkatli ve rasyonel olmaya çalışıyorum. Faydalı işlere odaklanıyorum. Sorunları görmezden gelmek zorunda kalabiliyorum. (K-18*)

Sorun hissettiğim anda zamanda kaçıyorum, uzaklaşıyorum ve çıkıyorum veya Netflix'te bir film izliyorum. (K-9*)

Çok sinirleniyorum, kendimi kötü hissediyorum ama daha fazla soruna neden olmamak için kimsenin benimle konuşmasını istemiyorum. Herkesten uzaklaşıyorum. (K-4*)

İzolasyon uyguluyorum kendime. İnsanlardan ve sorunlardan uzaklaşıyorum. Konuşmak istemiyorum. Kimseye anlatmak istemiyorum. (K-3**)

Bastırma davranışı

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden olarak düşünülen göç sürecinde deneyimlenen olumsuz durumlara karşı başa çıkma yöntemlerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ikinci alt tema kaçınma davranışı temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların bir kısmının (7 kişi) göç süreci ile ilgili psikolojik sorunlar meydana geldiğinde bastırma davranışı gösterdikleri görülmüştür. Verilen yanıtlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla sorunlarla yüzleşmek yerine sorunları geçiştiren ve belli bir süre unutturan davranışlarda bulunduğu görülmüştür.

Beni rahatlatan şeyler yaparım. Resim çizmek, yürümek gibi hobiler yaparım. Bunlar sorunu bir süre unutturuyor. (K-1**)

İbadetle Allah'a yaklaşarak ondan kurtulmaya ve olumsuz durumu bastırmaya çalışıyorum. (K-11*)

'Kapa çeneni ve kalbimde tut' diyorum kendimi ve bunu yapıyorum. Burada bulunduğum sürede bunu yapmayı düşünüyorum. Çünkü başıma iş gelsin istemiyorum. (K-4*)

Bunu uzun sürmeyecek bir geçiş olarak ele alıyorum ve diğerlerinden daha iyi bir konumdayım, durumu çok sefil ve psikolojisi çok bozuk olan insanlar var. Bu sürede olumsuz durumları gizleyebilecek her şeyi tercih ediyorum. Sorunu çıktı yere geri göndermeye çalışıyorum. Bu sürede orada bir yerde kilitli kalmalı. Sabretmeye çalışıyorum. Göçün başlangıcının zor olduğunu ve üstesinden gelmem gerektiğini, daha sonra hayatıma yansıdığını ve burada ailem ve arkadaşlarım olduğunu gördüm. Yani sorunu sorun olarak görmemekle üstesinden gelebiliyorum. (K-15*)

Başa çıkmanın işlevsel görülmesi

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerden olarak düşünülen göç sürecinde deneyimlenen olumsuz durumlara karşı başa çıkma yöntemlerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan son alt tema başa çıkmanın işlevsel görülmesi temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların bir kısmının (14 kişi) maruz kaldıkları psikolojik sorunlar karşısında kullandıkları başa çıkma yöntemlerini işlevsel olarak algıladıkları görülmüştür. Bu bağlamda bu durumun geçici koruma altındaki Suriyelilerde psikolojik danışmanlık hizmetlerine başvurularında bir engel oluşturduğu söylenebilir.

Evet. En azından unutturuyor. Belli bir süre düşünmemiş oluyorum. Düşünmezsen sorun çıkartmazsın. Sorun çıkartmazsan başka bir sorun daha çıkmaz. Bu işe yaradığını gösterir. Az sorun çok sorundan daha iyidir. (K-1**)

Evet. İşe yaradığını düşünüyorum. Bir sorun tam olarak çözülmese bile sürece katkısı var. (K-9*).

Katılımcıların bazıları (5 kişi), göç süreci ile ilgili psikolojik sorunlara maruz kaldığında kullandıkları başa çıkma yöntemlerinin işlevsel olmadığını ifade etmektedir. Bu durumun; işlevsiz başa çıkma yöntemlerine sahip olduğunu düşünen katılımcıların, psikolojik yardım almaya yönelmelerinin aksine daha çok kaçınma ve bastırma davranışına sebep olduğu görülmektedir. Bu bağlamda işlevsiz başa çıkma yöntemlerine sahip olduğunu düşünen geçici koruma altındaki Suriyelilerin, bu durumu psikolojik yardım almalarında bir engel olarak görmedikleri söylenebilir.

Üstesinden gelemediğimi düşünüyorum ama konjunktivit (körlükten daha alt düzey bir göz hastalığı) körlükten daha iyidir. Bir süre kendinizi güvende hissedebilirsiniz. Ailenin temel ihtiyaçlarını, özellikle de ergenlik çağına gelmiş olanları güvence altına alma saplantısı, bu garip durumların üstesinden gelmenin önünde bir engel olmaya devam ediyor. Başa çıkma yöntemlerimin elbette tam olarak yardımcı olmadı, yaramayacak da. Ama dediğim gibi konjunktivit körlükten daha iyi ve kolay bir durumdur. (K-18*)

Sosyal ağ

Geçici koruma altındaki Suriyelilerde gerçekleştirilen görüşmede ortaya çıkan temalardan üçüncüsü onların sahip oldukları sosyal ağıdır. Bu bağlamda katılımcılara; sorunlarını paylaşabildiği sosyal destek kaynaklarının

bulunup bulunmadığı, sorunlarını paylaşabildiği kaç kişi olduğu, sosyal destek kaynaklarının işlevsel olup olmadığı sorulmuştur. Analiz edilen yanıtlar çerçevesinde, katılımcılarda sosyal ağlarının onların psikolojik yardım alma süreçlerinde önemli bir noktada olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda sosyal ağlar teması oluşturulmuş ve kendi içerisinde, güvenilir sosyal destek algısı ve işlevsiz sosyal ağlar olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Güvenilir sosyal destek algısı

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen sosyal ağlara ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ilk alt tema güvenilir sosyal destek algısı temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların çoğunun (14 kişi) olumlu sosyal destek algısına sahip olduğu görülmektedir. Özellikle sorunlarını paylaşabileceği bir sosyal ağ içerisinde bulduklarını düşünmeleri ve kalabalık olarak konaklama ihtiyaçlarını gidermeleri, geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarını engelleyen bir faktör olarak görülmüştür. Zira veriler incelendiğinde spesifik zorluklara maruz kalan geçici koruma altındaki Suriyelilerin profesyonel yardım almak yerine güvendikleri sosyal destek kaynaklarından geçici çözümler sağladıkları anlaşılmaktadır.

8 kişi ile birlikte yaşıyoruz. İyi arkadaşlarım var. Ailemden yanımda olanlar var. Onlar her zaman yanımdalar. Kaldığım yerde kalabalık bir şekilde kalıyoruz. Sorunlarımız benzer ve birbirimize yardım ediyoruz. Bu sorunları sonlandırmaya da biraz hafifletebiliyor. Psikolojik sorunları bu şekilde çözebiliyoruz. Erkek kardeşim özellikle en özel sorunlarımı anlatabildiğim birisi. (K-5*)

Biz 5 kişiyiz ve onlar benim, eşim ve çocuklarım. Sorunlarımız bir ve onlardan ben sorumluyum. Ailem, kardeşlerim, arkadaşlarım ve bazı sınıf arkadaşlarım var. Onlarla iletişim halindeyim. Sorunlar arttığında veya kendimi bu hale düştüğüm için suçlamaya başladığımda onlarla konuşurum. Bu beni rahatlatıyor. Suriyeli arkadaşlarımla da benzer şekilde süreçten etkilendiğimizi gördüm. Bu da yalnız olmadığımı hissettirdi. Özellikle iş ararken veya işten atılınca birlikte fikir alışverişi yapıyoruz. Savaşta akrabası ölen benim gibi arkadaşlarım var. Bunu görmek kötü ama yalnız olmadığımı bilmek beni rahatlatıyor. Bu gibi konuları aramızda konuşuyoruz. Bu bir süre bizi rahatlatıyor. (K-15*)

İşlevsiz sosyal ağlar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen sosyal ağlara ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan son alt tema işlevsiz sosyal ağlar temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcılardan bazılarının (5 kişi) işlevsiz sosyal destek algısına sahip olduğu görülmektedir. Kalabalık olarak konaklasalar dahi, özellikle sorunlarını paylaşabileceği güvenilir bir sosyal ağ içerisinde bulunmadığını düşünen Suriyeli katılımcıların psikolojik destek almak yerine daha çok sorunlarını bastırıldığı ve kendini saklama davranışı sergilediği görülmüştür. Bu durumun geçici koruma altındaki Suriyelilerin daha çok içe kapanmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda başa çıkma yöntemleri teması içerisinde bulunan kaçınma ve bastırma alt temaları ile işlevsiz sosyal ağlar temasının ilişkisi bulunmaktadır.

Biz iki kişi yaşıyoruz. Eşim ve ben. Şikâyet ve sorunlarım konusunda yalnızca Rabbime danışırım. Ve sevdiğilerimiz ve Allah katında kardeşlerimiz var fakat onlara pek danışmam. Çünkü bana yardımcı olacaklarını düşünmüyorum. Beni daha fazla yorabilirler. Zaten onların da süreçten dolayı sağlıklı olabileceklerini düşünmüyorum. Psikolojik sorunlar özel bilgilerdir. Özel bilgiler yalnızca özel kişiye söylenir, her biri durumuna göre ve çevremdeki her kişinin kendi bilgileri vardır, yani bir arkadaşın karısının bilmediğini bildiği şey ve bunun tersi de geçerlidir. O yüzden ben kimseye anlatmamayı tercih ediyorum. Psikolojik danışmana da anlatmamayı tercih ederim. Çünkü bana zarar verebilir. O yüzden unutmayı ve dua etmeyi daha işlevsel görüyorum. (K-13**)

Dil ve kültür

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ile gerçekleştirilen görüşmede ortaya çıkan temalardan dördüncüsü onların dil ve kültür farklılıklarıdır. Bu bağlamda katılımcılara; göç ettikleri toplumdaki dile ve kültüre hâkimiyet düzeyi, psikolojik sorunlarını ifade edebilmedeki dil ve kültür yeterlilikleri, dil ve kültüre aidiyet düzeyleri ve bu durumları psikolojik yardım almalarının önünde bir engel olarak görüp görmemelerine ilişkin algıları sorulmuştur. Analiz edilen yanıtlar çerçevesinde, geçici koruma altındaki Suriyelilerde dil ve kültürün onların psikolojik yardım alma süreçlerinde önemli bir noktada olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda dil ve kültür teması oluşturulmuş ve kendi içerisinde; ikinci dile maruz kalma ve kültürel farklılıklar olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

İkinci dile maruz kalma

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen dil ve kültür farklılıklarına ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ilk alt tema ikinci dile maruz kalma temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcılardan hemen hemen hepsi (17 kişi); konuşma ve anlaşılma düzeyleri farklılık göstermeksizin ikinci dile maruz kaldıkları için kendilerini ifade etmekte zorluk yaşayabildiklerini ve sıklıkla yanlış anlaşılabilirliklerini ifade etmektedir. Ayrıca bunlardan hemen hemen hepsi (15 kişi) bu durumun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını da olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir.

Tam olarak Türkçeye hâkim olduğum söylenemez. Tamamen hâkim olmak da çok zor. Özellikle yabancılara kendimi ifade etmemi ve sorunlarımı anlamamı çok fazla etkiliyor. Kendimi ifade edemiyorum. Karşı taraf beni anlamıyor. Yanlış anlaşılılmak için susuyorum. Böyle bir durumda psikolojik sorunları anlatmak ve bunların yanlış bilinmesi çok kötü olabilir. (K-4*)

%70 oranında hâkim olduğum söylenebilir. Ama bu kendimi ifade edemediğim gerçeğini değiştirmez. Duruma bağlı olarak, örneğin Suriye’de otuzdan fazla Türk askeri şehit edildiğinde, dairemin kapısında bir kavga çıktı ve komşum bizi Türkleri öldürmekle suçladı ve burada oturuyorduk. Ayrıca öfke ve çılgılık attığı için kendimi savunmak ve ona askerler gibi bir kurban olduğumu ve onları öldürenin düşmanım olduğunu açıklamak zordu. Bu olay psikolojimi çok etkiledi. Psikolojik yardım almanın önünde de dilin çok etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü psikolojik desteğin basit kelimelere değil, derin bir açıklamaya ve anlayışlı fikirlere ihtiyacı var. (K-15*)

Kültürel farklılıklar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen dil ve kültür farklılıklarına ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ikinci alt tema kültürel farklılıklar temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcılardan çoğunun (14 kişi) kültürel farklılıklara uyum sağlamanın zor olması nedeniyle yanlış anlaşılma durumlarını ifade etmektedir. Ayrıca bunlardan birçoğunun (10 kişi) bu durumun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını da olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda geçici koruma altındaki Suriyelilerde ikinci dile maruz kalma durumunun etkilerinin, kültürel farklılıklardan daha baskın bir şekilde psikolojik yardım alma sürecinde engel olarak görüldükleri anlaşılmaktadır.

Yarı yarıya kültüre hâkimim. Kendimi yabancı hissettiğim çok oluyor. İnsanlara kendimi ifade etmemde bu durum beni etkiliyor. Özellikle boyut farkına göre etkiliyor, Türk komşularla aramızdaki kültürel farkla bütünleşemiyorum. Bu toplumda ayrışmama sebep olabiliyor. Bu durumun psikolojik yardım almada engel olması yüksek ölçüde mümkün. Çünkü nasıl yardım alınacağı ve ne şekilde ilerleyeceği konusunda aynı düşünce yok. Yardıma verilen değer farklı. Yardım veren de bizi değerli görmüyor olabilir. Çünkü biz sığınmacıyız onlar sığınmacıları kabul eden. Biz Arap'ız onlar Türk. (K-10*).

Buradaki kültüre ortalama seviyede kendimi dâhil hissediyorum. Bu fark beni çok etkiliyor. Bazen ne yapmaya çalıştıklarını aklım almadığımı hissediyorum. Bu psikolojik yardım almada da etkili olabilir. Çünkü dil, düşünceyi ifade etmenin aracıdır. Kültür de buna bağlı olduğu için psikolojik danışmayı da etkileyecektir. Aynı dili konuşan ve aynı kültürde olan birileri ancak yardım yapabilir. (K-16*)

Kendini açma beklentileri

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ile gerçekleştirilen görüşmede ortaya çıkan temalardan beşincisi onların kendini açma beklentileridir. Bu tema onların; kendilerini açmadan bekledikleri çeşitli riskleri ve damgalanma endişelerini barındırmaktadır. Bu bağlamda katılımcılara; göç sonrası yabancılara yönelik kendilerini açma durumları, kendilerini açmaktan çekinceleri, kendilerini açmanın sonuçları ve damgalanma endişeleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Analiz edilen yanıtlar çerçevesinde, geçici koruma altındaki Suriyelilerde kendini açma beklentilerinin onların psikolojik yardım alma süreçlerinde önemli bir noktada olduğu anlaşılmıştır. Verilen yanıtlar doğrultusunda kendini açma beklentileri teması oluşturulmuş ve kendi içerisinde; algılanan risk ve damgalanma endişesi olarak iki alt temaya ayrılmıştır.

Algılanan risk

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen kendini açma beklentilerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan ilk alt tema algılanan risk temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcılardan çoğunun (16 kişi) kendini açmadan beklenen çeşitli risklerin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu riskler arasında güven eksikliği, tehdit edilme, zarar görme ve zorbalığa uğrama korkusu bulunmaktadır.

Yabancılarla çok fazla rahat bir şekilde iletişim kurduğum söyleyemem. İletişim kurmak zor olabiliyor. Hele bir yabancıya kendimi ifade etmek çok zor olur. Bunun pek çok riski var. Özel sırlarımı annem ve bazı güvenilir Suriyeliler dışında kimseye açmam. Çünkü bana bu özel sırlarımdan dolayı bana zarar verebilirler. Beni tehdit edebilirler. Ayrıca yabancı ortamlarda çok konuşmamayı tercih ederim. Bu aslında güven ile ilgili bir durum. Türkiye’de susmayı ve konuşmamayı öğrendim. (K-2*)

Yabancılarla rahatlıkla iletişim kuramıyorum. Yabancılara çok güvenemem. Kimse yabancı olduğumu hissetmesin diye kendimi gizliyorum. Yabancı olmak gerçekten burada zor. Özellikle Suriyeli olunca kötü gözlerle bakıyorlar. Bu beni çok huzursuz ediyor. (K-4*)

Yabancılara kendimi ifade etmem ilk başta oldukça zordu. Şimdi yine zor ama ilk baştaki gibi değil. Göç sürecinde yaralandığım, nereden ne şekilde ve ne zaman gelebildiğim ile ilgili haberleri paylaştığım kişiler oldu. Bu yüzden başıma gelmeyen kalmadı. Bir psikolojik danışmana anlatsam da farklı bir şey olmayacak. Belki beni yanlış anlayacak. Ama yine de durumun tam tersine halk ile bütünleşmeye çalışıyorum ama ortada Twitter’daki kışkırtma kampanyaları gibi Suriyelileri ilgilendiren sorunlar varken, bir yabancı tarafından zorbalığa uğrama korkusu dışında dışarı çıkmıyorum. Özellikle beni tanımayan veya tanımadığım sokaklarda dolaşmıyorum. Kendimi yabancı olduğum yerlerde ise asla açmıyorum. Bu bir risk oluşturuyor. (K-15*)

Damgalanma endişesi

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engelleri etkileyeceği düşünülen kendini açma beklentilerine ilişkin veriler değerlendirildiğinde oluşturulan son alt tema damgalanma endişesi temasıdır. Verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcılardan iki kişi dışında hepsinin (17 kişi), psikolojik yardım alma nedeniyle kendini açmalarından kaynaklı damgalanma endişesi yaşayabileceklerini ifade ettiği görülmektedir. Verilen yanıtlar analiz edildiğinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin özellikle sorunlu olarak görülme istemediklerine yönelik güçlü bir algılarının olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcıların sınır dışı edilme korkuları, mahkûm edilme korkuları ve bazı haklardan mahrum bırakılma endişeleri yaşadıkları görülmektedir.

Normalde psikolojik danışmanlık alma durumunun toplum tarafından bilinmesinin olumsuz bir durum oluşturmaması lazım. Ama bu durum bizde böyle değil. Eğer ruhsal bir sorunum olduğunu düşünürlerse daha çok sorun yaşayabilirim. İnsanlar beni sorunlu olarak

görürse her şey daha kötü olabilir. Hapse atılabilirim. Okula alınmayabilirim. Sağlık sorunlarımla ilgilenilmeyebilir. Belki ülkeden bile gönderebilirler. (K-1**)

Hem Türkiye’de hem de Suriye’de bu bir sorun oluşturabilir. Çünkü deli gözüyle bakabilirler. Deli gözüyle baktıktan sonra onların yanına gönderebilirler. (K-2*)

Negatif şeylerin paylaşılması toplumda negatif olarak anılmaya sebep olur. Bir sığınmacının psikolojik destek aldığı bilinmesi hem yaşadığı yerdeki komşuları tarafından hem de çalıştığı yerde hem de ailesi tarafından ayıplanabilir. Akılsız olarak anılmasına sebep olabilir. (K-5**)

Bu hiç de normal değil, özellikle yeni bir hayat inşa etmek için mücadele eden biz Suriyeliler arasında. Çünkü bizi zaten sorunlu görüyorlar. Bir de psikoloğa gittiğimiz görseler bizi ülkeden dışarı atabilirler. (K-15*)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları göz önüne alındığında araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin hemen hemen hepsinin psikolojik danışmanlık hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve daha önce bir psikolojik danışma deneyiminin olmadığı görülmüştür. Ayrıca çoğunun psikolojik danışmanlık hizmetlerine ulaşma konusunda bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. Literatür incelendiğinde benzer durumları ifade eden çalışmalar mevcuttur. Altınışik (2019) tarafından 467 geçici koruma altındaki Suriyeli üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada 367’sinin psikolojik danışmanlık hakkında bilgi sahibi olmadığı ve 427’sinin daha önce hiç psikolojik danışma deneyimi olmadığı görülmüştür. Gerçekleştirilen bu çalışmada da oran olarak benzer sonuçları ifade etmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik danışmanlık hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük olması kültürel farklılıklarla ifade edilebilir. Zira Arap kültürünün hakim olduğu bölgelerde daha sık görüldüğü ifade edilen bazı uygulama ve kavramların ruh sağlığı sorunlarının tanımlanmasında ve algılanmasında olumsuz etkiye sebep olduğu bildirilmektedir (Zolezzi ve ark., 2018; Soheilian ve Inman, 2009). Bu açıdan düşünüldüğünde psikolojik danışmanlık hakkındaki bilgi düzeyinin düşük olmasının; yanlış dini öğretiler, kültürel kalıplar ve aile gelenekleri ile ilişkili olduğu söylenebilir (Dardas ve Simmons, 2015; Çiftçi, 2013). Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerle gerçekleştirilen bir çalışmada; dine bağlılık

ve inanç boyutu arttıkça inkâr başa çıkma yönteminin arttığı bildirilmiştir (Ulu ve Çelik, 2019). Yukarıda bahsi geçen çeşitli faktörler psikolojik danışmanlık hakkındaki düşük bilgi düzeyi ile yakından ilgilidir ve geçici koruma altındaki Suriyeliler için psikolojik yardım almanın önünde bulunan önemli bir engel olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da; araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin çoğunun, göç süreci ile ilgili maruz kaldıkları olumsuz psikolojik durumların üstesinden gelebilmek için, sıklıkla kaçınma ve bastırma gibi işlevsel olmayan başa çıkma yöntemlerini işlevsel olarak görmesi durumudur. Özellikle katılımcılarda kaçınma davranışı sıklıkla görülmektedir. Kaçınma davranışının çoğunlukla travma mağdurunun bilinçli olarak yaptığı bir seçim olduğu (Şalcıoğlu, Başoğlu ve Livanou, 2003) göz önüne alındığında, geçici koruma altındaki Suriyelilerde de bu durumun benzer olduğu görülmektedir. Zira travma mağduru bireylerde travma durumunu anımsatan insanlardan, yerlerden ve durumlardan kaçma eğiliminin sıklıkla görülmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bu bireylerde travma ile ilgili durum hakkında konuşmama veya bunu düşünmeme davranışları ön plana çıkabilmektedir. Bunlara ek olarak travmatik deneyimlere sahip olan bireylerin yaşadıkları bu ağır durumların, diğerleri tarafından anlaşılması için insanlardan uzak durma girişimleri olduğu da bilinmektedir (Kaptanoğlu, 2003). Araştırmanın katılımcılarının ifadeleri göz önüne alındığında bu durumun benzer olduğu söylenebilir. Benzer amaçlarla yürütülen araştırmalarda genel olarak stresli yaşam olaylarının arttığı durumlarda bireylerin psikolojik yardım arama eğilimlerinin de arttığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Özbay, 1996). Ancak geçici koruma altındaki Suriyelilerde bu durumun benzer olmadığı görülmektedir. Çeşitli risklerin varlığının geçici koruma altındaki Suriyelilerde çeşitli işlevsel olmayan başa çıkma yöntemlerine başvurmalarına sebep olabileceği düşünülmektedir. Zira travma mağdurlarının bilişsel yeniden yapılandırma çabalarına katılarak stres kaynağını değiştirmeyi veya onu görmezden gelmeyi amaçlayabildiği bilinmektedir. Stresli olayların kontrol edilemez olarak algılanması durumunda ise işlevsel olmayan başa çıkma stratejilerine başvurabilmektedirler (Lazarus ve Folkman, 1984).

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da katılımcıların çoğunun kalabalık gruplar halinde yaşaması ve bunun da olumlu sosyal destek algısı oluşturduğudur. Bu durumun, geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önünde engel oluşturduğu görülmektedir. Nitekim Bağcı ve Canpolat (2019) tarafından Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki 163 Suriyeli ile gerçekleştirdiği bir çalışmada; katılımcıların yerel halk ile temasının özdeşleşme, kaygı ve sosyal kabul aracılığı ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışma bulguları yerel halk ile temasın Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik olarak iyi oluşlarında etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca pozitif yönde temasın kaygı durumları ile negatif ilişkili olduğu da ifade edilmektedir. Bu bağlamda geçici koruma altındaki Suriyelilerin yerel halk ile pozitif yönde temasının onlarda olumlu duygulara sebep olduğu, negatif yönde temasın ise olumsuz duyguların ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir (Yanbolluoğlu, 2018). Bu durumun geçici koruma altındaki Suriyelilerde psikolojik yardım almayı etkileyebileceği düşünülmektedir. Suriyelilerin yerel halk ile sosyal temaslarının yetersiz olması ve destek arayışını güvendiği bu grup içerisinde gerçekleştirmesi kendi sosyal gruplarına daha fazla hâkim olması ile açıklanabilir. Zira bireylerin psikolojik yardım almalarını dolaylı veya doğrudan etkileyen durumlar söz konusudur (Komiya, Good ve Sherrod, 2000). Kişisel faktörler bu sürecin en başında gelmektedir (Fischer, 1983). Özellikle kolektif bilincin hâkim olduğu kültürlere dâhil bireyler, sosyal gruplara duygusal olarak daha fazla bağlı olmakta ve davranışlarını şekillendirirken ailelerini göz önünde bulundurmaktadırlar (Tata ve Leong, 1994). Bu popülasyonlarda bulunan bireylerin olumsuz değerlendirilme korkusu; duygularını ifade edebilmeleri ve kendini açmalarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bu durum onların psikolojik yardım almalarını da aynı oranda etkileyebilmektedir (Sue, 1994). Suriyelilerde de bu durumun benzer olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin çoğunun, dil ve kültür farklılıklarını psikolojik yardımın önünde engel olarak görmeleridir. Dil probleminin geçici koruma altındaki Suriyelilerde psikolojik hizmetler açısından önemli bir yerde bulunduğu bilinmektedir (Akay, Hamamcı ve Kurt, 2018). Literatür ince-

lendiğinde benzer sonuçları ifade eden çalışmalar mevcuttur. Saechao ve arkadaşları (2012) tarafından 30 (Kamboçya, Doğu Avrupa, İran, Irak, Afrika ve Vietnam) mülteci üzerinde odak görüşmesi ile gerçekleştirilen bir çalışmada; mültecilerin stres faktörleri, damgalanma düzeyleri ve dil engelleri araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan bireylerin çoğunun dil engelleri nedeniyle psikolojik yardım alma eğilimlerinin düşük olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda dil ve kültür engellerinin araştırmaya katılan bireylerde psikolojik yardım almayı geciktirdiği veya engellediği görülmüştür. Ayrıca katılımcılar, kendi ülkelerinde psikolojik tedavi almalarının çılgınca olduğunu ifade etmektedir. Gerçekleştirilen çalışmada geçici koruma altındaki Suriyelilerin özellikle dil faktörünü psikolojik yardımın önünde engel olarak gördüğü göz önüne alındığında ilgili araştırma ile örtüştüğü görülmektedir. Zira geçici koruma altında Suriyelilerden dil bilenlerin ve kültüre hâkim olanların haklarını savunmada ve imkânlarla ulaşmada daha avantajlı olduğu bilinmektedir (Gülyaşar, 2019). Bu bağlamda geçici koruma altındaki Suriyelilerde dil ve kültür faktörlerinin psikolojik yardım almalarını engelleyebildiği söylenebilir.

Araştırmanın son bulgusu ise araştırmaya katılan geçici koruma altındaki Suriyelilerin çoğunun kendini açmadan beklenen risk algılarının fazla olduğu ve sıklıkla damgalanma endişeleri yaşamalarıdır. Bu durum geçici koruma altında olmanın getirdiği sınır dışı edilme gibi algılanan tehlike durumları ve kültür kavramı ile açıklanabilir. Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik yerel halkın söylemleri onların sosyal kabullerini ve dışlanma durumlarını etkileyeceği gibi sınır dışı edilme korkularını da etkileyebilmektedir (Gülyaşar, 2019). Shannon ve arkadaşları (2015) tarafından Burma, Butan, Somali ve Etiyopya'dan gelen 111 sığınmacı birey üzerinde gerçekleştirilen nitel bir çalışmada mültecilerin; siyasi baskılardan, göç sürecindeki acı verici deneyimlerden, utanç duygularından, ruh sağlığı ile ilgili bilgi eksikliklerinden, kültürel faktörlerden ve sınır dışı edilme korkularından dolayı psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma endişesi yaşadıkları bildirilmiştir. Ayrıca sığınmacı bireylerin kendilerini açma konusunda tedirginlik yaşadıkları ve yaşadıkları korku duygusu nedeniyle kendilerini gizledikleri ve acı deneyimlerini aktarmakta suskun kaldıkları bildirilmiştir. Zira Pak ve Elitsoy (2020) tarafından 243 katılım-

cı ile gerçekleştirilen; ev sahibi bireyler ile Suriyeliler arasında yaşanan sosyoekonomik uyumsuzlukların araştırıldığı bir çalışmada, Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin yerel halk tarafından yüksek sosyoekonomik tehdit algısına maruz kaldığı ifade edilmiştir. Bu durumda geçici koruma altındaki Suriyelilerin damgalanma endişelerini etkilediği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu duruma bilgi eksiklikleri ve dil yetersizlikleri de eklendiğinde psikolojik yardım almanın önündeki engeller daha görünür hale gelebilmektedir. Zira Kiselev ve arkadaşları (2019) tarafından İsviçre’deki 30 Suriyeli mülteci üzerinde gerçekleştirilen nitel bir çalışmada; Suriyelilerde sosyo-kültürel engellerin daha belirgin olarak algılandığını ve bu bağlamda çok sayıda sosyo-kültürel engelle karşı karşıya oldukları görülmüştür. Ayrıca bilgi eksiklikleri, dil yetersizlikleri, farkındalık eksikliği ve kaynak eksikliğinin damgalanma endişesini arttırdığı bildirilmiştir. Ekonomik engeller ise kaynak eksikliğinin önemli bir boyutunu ifade etmektedir ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin gözle görülür bir şekilde ekonomik zorluklar yaşadığı görülmektedir (Cengiz, 2018). Tüm bunlar Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım alma girişimlerini etkilediği düşünülmektedir. Ek olarak Suriyelilerin çoğunlukla psikolojik sorunları anlatmanın utanç verici olduğunu ifade ederek aile içerisinde kalması gereken mahrem sırlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, geçici koruma altındaki Suriyelilerin psikolojik yardım almalarının önündeki engellerin çeşitli temalar ışığında incelendiği bu çalışmada; psikolojik danışmanlık hakkındaki bilgi düzeylerinin, psikolojik sorunlarla başa çıkma yöntemlerinin, sosyal ağların, dil ve kültür farklılıklarının ve kendini açma beklentilerinin, geçici koruma altındaki Suriyelilerin yardım almalarında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak bu konuda literatürde büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışmanın bu alandaki literatürün zenginleşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu konuda araştırma yapmak isteyen araştırmacıların; araştırmanın temaları ve alt temalarını oluşturan her bir kategori üzerinde derinlemesine incelenme yapması da aynı oranda ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın bir sınırlılığı, bazı katılımcıların ilk görüşmede direnç oluşturması ve araştırmacıyı devlet yetkilisi olarak görerek sınır dışı edilme korkusu sebebiyle kendisini açmak istememesidir. Bu sınırlılığı bertaraf edebilmek için, örnekleme, onların destek aldıkları ve güvendikleri sivil toplum kuruluşlarının referansı ile ulaşılmıştır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı da kültür farklılıkları ve dil engelleridir. Veri toplama aşamasında tercüman aracılığı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda bazı soruların ve yanıtların tercüme aşamasında orijinalini kaybetmesi ihtimali göz önüne alınmıştır. Bu durumu önlemek için tercüme işlemi gerçekleştirilmeden önce tercümanlarla ön görüşmeler gerçekleştirilmiş ve tercüme sürecinin önemi vurgulanmıştır. Genel olarak araştırmanın tümünde çok kültürlü bir yaklaşım ile kültürel bilgi ve kültürel farkındalık alt boyutlarında hassasiyet gösterilmiştir.

Kaynakça

Ai, A. L., Peterson, C. & Uebelhor, D. (2002). War-related trauma and symptoms of posttraumatic stress disorder among adult Kosovar refugees. *Journal of traumatic stress, 15*(2), 157-160.

Akalm, A. T. (2016). *Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmen çocukların eğitim sorunları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). **İstanbul** Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **İstanbul**.

Akay, S., Hamamcı, Z. & Kurt, M. (2017). Suriyeli öğrencilerle çalışan psikolojik danışmanların yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin uyguladıkları çözüm yollarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1*(1), 23-47.

Akhtar, S. (2018). Göç ve Kimlik Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm. İstanbul: Sfenks.

Altınışik, M. S. (2019). *Suriyeli sığınmacıların maruz kaldıkları stresli yaşam olayları ve algıladıkları sosyal desteğin psikolojik yardıma yönelik tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Amri, S. & Bemak, F. (2013). Mental health help-seeking behaviors of Muslim immigrants in the United States: Overcoming social stigma and cultural mistrust. *Journal of Muslim Mental Health*, 7(1).

Anstiss, H. & Ziaian, T. (2010). Mental health help-seeking and refugee adolescents: Qualitative findings from a mixed methods investigation. *Australian Psychologist*, 45(1), 29-37.

Bağcı, Ç. & Canpolat, E. (2019). Suriyeli sığınmacılarda Türklerle temas ve psikolojik iyi oluş ilişkisinde aracı değişkenler. *Nesne: Psikoloji Dergisi*, 7(15), 149-169.

Beltran, R. O., Llewellyn, G. M. & Silove, D. (2008). Clinicians' understanding of International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th Revision diagnostic criteria: F62. 0 enduring personality change after catastrophic experience. *Comprehensive psychiatry*, 49(6), 593-602.

Byrow, Y., Pajak, R., McMahon, T., Rajouria, A. & Nickerson, A. (2019). Barriers to mental health help-seeking amongst refugee men. *International journal of environmental research and public health*, 16(15), 2634.

Cengiz, E. (2018). *Suriyeli ortaokul öğrencilerinin psikososyal uyum sorunları ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Central Intelligence Agency (2014), The World Factbook, Erişim adresi: <https://web.archive.org/web/20140624032324/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

Colucci, E., Minas, H., Szwarc, J., Guerra, C. & Paxton, G. (2015). In or out? Barriers and facilitators to refugee-background young people accessing mental health services. *Transcultural psychiatry*, 52(6), 766-790.

Davis, D. D. & Orendovici, T. (2006). Incidence of ozone symptoms on vegetation within a National Wildlife Refuge in New Jersey, USA. *Environmental Pollution*, 143(3), 555-564.

Dardas, L. A. & Simmons, L. A. (2015). The stigma of mental illness in A

rab families: a concept analysis. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 22(9), 668-679.

Deane, F. P. & Chamberlain, K. (1994). Treatment fearfulness and distress as predictors of professional psychological help-seeking. *British Journal of Guidance & Counselling*, 22(2), 207-217.

Fischer, E. H. & Cohen, S. L. (1972). Demographic correlates of attitude toward seeking professional psychological help. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 39(1), 70.

Giacco, D., Laxhman, N. & Priebe, S. (2018). Prevalence of and risk factors for mental disorders in refugees. In *Seminars in cell & developmental biology* (Vol. 77, pp. 144-152). Academic Press.

Gülyaşar, M. (2019). Göçün dili: Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlama mekanizmalarının söylemsel biçimleri (Konya örneği). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.

Kaptanoğlu, C. (2003). Travma sonrası stres bozukluğunda tanı ve klinik özellikler. *T. Aker, ME Önder (editörler). Psikolojik Travma ve Sonuçları (ss: 79-89). İçinde. İstanbul: Epsilon.*

Kiselev, N., Pfaltz, M., Haas, F., Schick, M., Kappen, M., Sijbrandij, M. & Morina, N. (2020). Structural and socio-cultural barriers to accessing mental healthcare among Syrian refugees and asylum seekers in Switzerland. *European journal of psychotraumatology*, 11(1), 1717825.

Komiya, N., Good, G. E. & Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of counseling psychology*, 47(1), 138.

Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.

Messer, S. B. & Wampold, B. E. (2002). Let's face facts: Common factors are more potent than specific therapy ingredients. *Clinical psychology: Science and practice*, 9(1), 21-25.

Neuman L. W. (2012). Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yak-

laşım lar 1-2, Yayın Odası Yayıncılık, İstanbul.

Öz bay, Y. (1996). Üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki. *Ulusal Psikoloji Kongresi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul*.

Öz demir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde metodembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi üniversitesi sosyal bilimler dergisi, 11 (1)*, 323-343.

Pak H. & Elitsoy, Z. A. (2020). Socioeconomic Conflict between Host Community and Syrian Refugees in Urban Turkey: The Mediating Role of Political Trust. *Psikoloji Çalışmaları, 40(2)*, 579-597.

Sewilam, A. M., Watson, A. M., Kassem, A. M., Clifton, S., McDonald, M. C., Lipski, R. & Nimgaonkar, V. L. (2015). Suggested avenues to reduce the stigma of mental illness in the Middle East. *International Journal of Social Psychiatry, 61(2)*, 111-120.

Shannon, P. J., Wieling, E., Simmelink-McCleary, J. & Becher, E. (2015). Beyond stigma: Barriers to discussing mental health in refugee populations. *Journal of Loss and Trauma, 20(3)*, 281-296.

Steel, Z., Silove, D., Phan, T., & Bauman, A. (2002). Long-term effect of psychological trauma on the mental health of Vietnamese refugees resettled in Australia: a population-based study. *The Lancet, 360(9339)*, 1056-1062.

Sue, D. (1994). Asian-American Mental Health and Help-Seeking Behavior. *Journal of Counseling Psychology, 41(3)*, 292-295.

Salcioglu, E., Basoglu, M. & Livanou, M. (2003). Long-term psychological outcome for non-treatment-seeking earthquake survivors in Turkey. *The Journal of nervous and mental disease, 191(3)*, 154-160.

Tata, S. P. & Leong, F. T. (1994). Individualism-collectivism, social-network orientation, and acculturation as predictors of attitudes toward seeking professional psychological help among Chinese Americans. *Journal of Counseling Psychology, 41(3)*, 280.

Tinsley, H. E., Brown, M. T., de St Aubin, T. M. & Lucek, J. (1984). Re-

relationship between expectancies for a helping relationship and tendency to seek help from a campus help provider. *Journal of Counseling Psychology*, 31(2), 149.

Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalama, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Topkaya, N., Albayrak, K. E., Bozkurt, İ. & Yurdusever, N. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Yardım Alma Niyetinin Yordayıcıları. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 21(2).

Ulu M. & Çelik, H. Suriyeli Mültecilerin Kullandıkları Başa Çıkma Yöntemleri ile Dindarlıkları Arasındaki İlişki. *Bilimname*, 2019(40), 273-311.

Vogel, D. L., Gentile, D. A. & Kaplan, S. A. (2008). The influence of television on willingness to seek therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 64(3), 276-295.

Vogel, D. L., Wade, N. G. & Haake, S. (2006). Measuring the self-stigma associated with seeking psychological help. *Journal of counseling psychology*, 53(3), 325.

Vogel, DL. & Wester, SR (2003). Yardım istemek veya yardım istememek: Kendini ifşa etmenin riskleri. *Danışma psikolojisi dergisi*, 50 (3), 351.

Yanbolluoğlu, Ö. (2018). *Suriyeli mültecilere yönelik duygular ve algılanan sosyal mesafede, gruplararası pozitif ve negatif temas, sosyal baskınlık yönelimi, gruplararası tehdit ve gruplararası kaygının rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Yee, T., Ceballos, P. & Lawless, A. (2020). Help-Seeking Attitudes of Chinese Americans and Chinese Immigrants in the United States: The Mediating Role of Self-Stigma. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 48(1), 30-43.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi

Youssef, I., Okasha, T., Hussein, H. & El Shafei, A. (2005). Assessment of the causal belief of the worker of Suez Canal university Hospital and Faculty of Medicine In Ismailia about Schizophrenia. *Egypt. J. Psychiatry*, 24(2), 19-27.

Zolezzi, M., Alamri, M., Shaar, S. & Rankie, D. (2018). Stigma associated with mental illness and its treatment in the Arab culture: a systematic review. *International Journal of Social Psychiatry*, 64(6), 597-609.

Kitap İncelemesi

Göç ve Kültür¹

Çevik Matbaacılık, 330 sayfa. ISBN: 9786057931047

Erdi DEMİR*

Öz

İnsanlık tarihiyle özdeş olan göç olgusu; sebepleri, sonuçları, aktörleri, göçü alan ve göçü veren yaşam üniteleri açısından çok boyutlu değişim ve dönüşüm sürecini yansıtmaktadır. İnsan ve mekan ilişkisinin yeniden kurgulanmasını sağlayan göç olgusu, sosyal, kültürel, ekonomik, demografik ve ekolojik yönleriyle toplumların sosyal yaşamında, kültürel pratiklerinde, değerler sisteminde derin izler bırakmaktadır. Bu yönüyle Prof. Dr. İsmail Doğan'ın Göç ve Kültür yapıtı anlam ve içerik bakımından göç olgusunun güncel pratiklerine, yapı ve aktör sorunlarına, teorik bağlamda bütüncül bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Göç olgusunun sosyolojik analizinin tarihsel bir kronolojiyle incelendiği Göç ve Kültür, Osmanlı-Türkiye toplumunun göç deneyimlerine rasyonel, sürdürülebilir ve bilimsel bir çözüm önerileri sunmuştur. Yapıtta Türkiye'nin zengin bir toplumsal ve kültürel göç tecrübesine sahip olduğu kabul edilmekle beraber aktüel göç hadiselerinden hala yeterli dersler çıkarılamadığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda kamu ve sivil toplum aktörlerinin, eşgüdüm içinde ve uzun erimli ortak çözümler üretmesine ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kültür, kimlik, toplumsal Statü, Suriyeli Bireyler

* Doktora Öğrencisi, edemir.akdeniz@gmail.com ORCID: 0000-0003-3227-5984

1 İsmail DOĞAN, Göç ve Kültür. İstanbul 2018. Bilge Kültür Sanat Yayınevi Kitabevi, Çevik Matbaacılık, 330 sayfa. ISBN: 9786057931047

Book Review

Migration and Culture

Çevik Printing House, 330 pages

Erdi DEMİR*

Abstract

The phenomenon of migration, which is identical to the history of humanity, reflects the multidimensional process of change and transformation in terms of causes, consequences, actors, life units that receive migration and give migration. The phenomenon of migration, which provides for the re-establishment of the human-space relationship, leaves deep traces in the social life, cultural practices, values system of societies in their social, cultural, economic, demographic and ecological aspects. In this aspect, Prof. Dr. Ismail DOĞAN's Migration and Cultural work reveals a holistic view of the current practices of the migration phenomenon, structure and actor problems in terms of meaning and content in a theoretical context. Migration and Culture, in which the sociological analysis of the migration phenomenon is examined with a historical chronology, has offered suggestions for a rational, sustainable and scientific solution to the migration experiences of the Ottoman-Turkish society. Although it is accepted that Türkiye has a rich social and cultural migration experience in the study, it has been stated that there are still insufficient lessons to be learned from current migration events. In this context, it is necessary for public and civil society actors to create long-term and joint solutions in coordination.

Keywords: Migration, culture, identity, social status, Syrian individuals

* Postgraduate, edemir.akdeniz@gmail.com ORCID: 0000-0003-3227-5984

2 Ismail DOĞAN, Migration and Culture. Istanbul 2018. Bilge Bilge Kültür Sanat Publishing House Bookstore, Çelik Printing House, 330 pages, ISBN: 9786057931047

Giriş

İnsanlık tarihiyle özdeş olan göç olgusu, sebepleri, sonuçları, aktörleri, göçü alan ve göçü veren yaşam üniteleri açısından çok boyutlu değişim ve dönüşüm sürecini yansıtmaktadır. İnsan ve mekân ilişkisinin yeniden kurgulanmasını sağlayan göç olgusu, kültürel, ekonomik, demografik ve ekolojik yönleriyle toplumların sosyal yaşamında, kültürel pratiklerinde köklü değişimlere sebep olabilmektedir. Bu yönüyle Prof. Dr. İsmail Doğan'ın *Göç ve Kültür* yapıtı anlam ve içerik bakımından göç olgusunun güncel pratiklerine, yapı ve aktör sorunlarına, teorik bağlamda bütüncül bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Göç olgusunun sosyolojik analizinin tarihsel bir kronolojiyle incelendiği *Göç ve Kültür*, Osmanlı-Türkiye toplumunun göç deneyimlerine rasyonel, sürdürülebilir ve bilimsel bir çözüm önerileri sunmuştur.

Göç ve kültür yapıtı literatüre düşünsel, sosyolojik ve bilimsel anlamda zenginlik katan bir yapıttır. Göçün güncel ve aktüel boyutlarıyla incelendiği yapıtta, Suriyeli bireylerin kitlesel göçleri ve bu göçlerin Türkiye'nin eğitim, sağlık, güvenlik, hukuk, ekonomi ve din gibi toplumsal kurumlarına etkilerinden bahsedilmiştir. 1960'lı yıllarda Türkiye'den Almanya'ya yönelen emek göçlerine değinen yazar, literatürde pek fazla yer verilmeyen birinci kuşaktan dördüncü kuşağa kadar göçlerin neden ve sonuçlarını incelerken bireysel göç hikâyeleri tekniğinden faydalanmıştır. Aynı zamanda bir eğitim sosyoloğu olan yazar, göç ve eğitim konusuna özel bir yer ayırarak göçü toplumsal ve kültürel boyutlarıyla tartışmış, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü güncel veri ve raporlarından faydalanmıştır. Yazar, Türkiye'den Almanya'ya göç eden bireylerin ikinci ve üçüncü kuşaklarının eğitim sorunları ile Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireylerin eğitim sorunlarını sosyolojik olarak irdelemiş ve çözüm önerileri sunmuştur.

Göç ve Kültür, bir ön söz ve dört bölümden oluşmaktadır. *Göç ve Kültür* yapıtının ön sözünde araştırmanın genel olarak taslağı üzerinde durularak araştırmanın hedef, amaç ve öneminden bahsedilmiştir. Çalışmada aktüel sosyolojik bir eylem biçimi olarak ele alınan göç olgusunun Türkiye'nin kültürel ve toplumsal tarihindeki yeri ve önemi vurgulanmıştır. Türkiye'nin bir Osmanlı mirası olarak tarihsel ve toplumsal bağlamda zengin

bir göç tecrübesi olduğunu aktaran yazar, Türkiye'nin coğrafi konumunun, geçmişten gelen dinsel, kültürel, etnik ve sosyal ağların Türkiye'ye yönelen göçler üzerinde belirleyici rol oynadığını ifade etmiştir. Aktüel olarak Suriyeli bireylerin Türkiye'ye yönelen kitlesel göçlerini değerlendiren yazar, Suriyeli bireylerin tarihsel ve coğrafi motivasyonlarla Türkiye'ye yöneldiğini, Türkiye'nin geçmişten gelen tarihsel ve kültürel misyonuna uygun bir perspektifte insan odaklı bir anlayışla göç yönetimi politikaları ürettiğini ifade etmiştir. *Göç ve Kültür* Suriyeli bireylerin göçleriyle birlikte basit bir fiziki yer değiştirme eyleminin gerçekleşmediğini aynı zamanda bireylerin üretim ve tüketim kalıplarının, mesken yapılarının, gündelik yaşam pratiklerinin değiştiğini bu durumun da geniş ölçekli bir toplumsal uyum sorunu ortaya çıkardığını savunmaktadır. Araştırmada bu toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimin Türkiye'deki etkileri ve boyutu incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü "Göç ve Kültür" (2018, 13-52) kısmında göçe yüklenen menfi anlam ve söylemin temelinde kültür çatışması ve toplumsal uyum gibi faktörlerin yer aldığı ifade edilmiş, göçle birlikte alt kültürün ana kültür karakteri içerisine girmesinin yaşam pratikleri bakımından bir problem olduğu ve toplumsal uyum sorununu ortaya çıkardığı anlatılmıştır. Bu durum çalışmada kültürel kast olarak ifade edilmiş, etnik temelli milliyetçilik ve toplumsal bütünleşme başlıkları altında incelenmiştir. Örneğin, Türk asıllı Alman futbolcu Mesut Özil, başarılı bir futbolcu olmasına rağmen, Alman Milli Takımı'nda gol attığı zaman Alman vatandaşı olarak kabul gördüğünü, gol atamayıp başarısız bir maç geçirdikleri zaman 'göçmen', 'Türk asıllı', 'yabancı' olarak ötekileştirilip hakaret ve küfre maruz kaldığını belirtmektedir. Hâlbuki Alman Milli Takımı'nda oynayan Klose ve Podolski gibi futbolcular aslen Polonyalı olmalarına rağmen oyunda başarısız oldukları zaman medya tarafından ötekileştirilmemişlerdir. Bu durum ötekileştirmenin politik kast kısmını oluşturmaktadır. Nitekim toplumsal tarihi boyunca zengin ve derin bir göç tecrübesine sahip olan Türkiye'nin göç konusunda bilimsel ve tarihi verileri inceleyebilecek toplumsal ve tarihi kurumlara ihtiyacı vardır. Göç Araştırma Merkezleri, Göç ve Nüfus Enstitüleri bu çalışmanın temelini oluşturmakta ise de göçün sosyolojik, antropolojik boyutuyla ilgili çalışmalar yapabilecek toplumsal kurumların nicel olarak sayıları yeterli değildir.

Yazar, kitabın ikinci bölümü olan “Toplumsal Tarih ve Göç” (2018, 57-115) kısmında Türkiye’nin toplumsal tarihi ve tarihsel göç serüveni hakkında bilgi vermektedir. Yapıtta, göç kavramının temelde entegrasyon, toplumsal kabul, iskan, mübadele, mülteci, sığınmacı gibi kavramlarla yakın bir ilişki içinde olduğu belirtilmiş, göçün zorunlu sebeplerle gerçekleşebileceği gibi toplumsal ve ekonomik sebepler nedeniyle de gerçekleşebileceğinin altı çizilmiştir. Yazar, bugünkü Türkiye’nin toplumsal ve demografik kompozisyonunun oluşmasında; 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) nedeniyle savaş sonucu Rus zulmünden kaçan Balkan Türkleri göçünün ve Balkan Savaşları nedeniyle Anadolu’ya göç eden insanların büyük bir önemi olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple Balkan Göçlerinin gerçekleştiği toplumsal ve ekonomik iklimi detaylı olarak tasvir etmiş, soğuk, açlık, hastalık gibi sebeplerle bu göçler esnasında yüzlerce Türk’ün elim bir şekilde hayatını kaybettiğini anlatmıştır. “Cumhuriyet Döneminde Gerçekleşen Göç Hareketleri” başlığında ise 1923 sonrası nüfus mübadelesi yoluyla yaklaşık 1,5 milyon insanın Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelerden Türkiye’ye göç ettiği anlatılmakla birlikte Türkiye’nin demografik yapısının şekillenmesi konusunda bu göçlerin önemli payı olduğu ifade edilmiştir. Toplumsal değişme ve göç başlığında ise 1950’li yıllardan itibaren başlayan kırsaldan kopuş, iç göçler ve kentleşme konularına değinilmiştir. 1950’li yıllarda dış destekli (ABD destekli) mali yardımlar sayesinde tarımsal mekanizasyon gerçekleştiğini aktaran yazar, tarımda başlayan makineleşme ile kırsalda emek iş gücü açığa çıktığını, artan nüfus, işsizlik, miras yoluyla toprağın paylaşılması gibi nedenlerle sebebiyle kırsaldan kentlere göçlerin başladığını belirtmiştir. Belirli bir iskân politikası dâhilinde gerçekleşmeyen bu düzensiz göçler kentlerin yapısında tahribata yol açtığı gibi (gecekondulaşma, çevre kirliliği, işsizlik, suç oranlarının artması) çarpık kentleşmeye de yol açmıştır. Dolayısıyla kamu ve özel sektör tarafından kırsaldan kentlere göç eden bireylerin konut ihtiyaçlarının karşılanamaması, plansız kentleşme ve gecekondulaşma kültürünü üretmiştir. Bu bağlamda göçlerin kentleşme, kentlileşme gibi toplumsal değişiminin zeminini hazırlayan bir sosyal hareketlilik süreci olduğu görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan “Göç ve Eğitim” kısmında (2018, 123-214) göç ve eğitim ilişkisinin sosyolojik tahlili yapılmakla beraber Su-

riyeli çocuklar temelinde eğitimin toplumsal işlevleri hakkında bilgi verilmiştir. Göç olgusunun siyasi, ekonomik, tarihi ve kültürel boyutuna dikkat çekilen bölümde, göçün toplumsal değişme ve toplumsal uyum gibi süreçleri beraberinde getirdiğine değinilmektedir. Yazara göre toplumsal uyumun temelinde eğitim kurumu yer almaktadır. Eğitimin, toplumsal uyumu, toplumsal normları, kültürel alışkanlıkların öğrenilmesi ve benimsenmesini sağlamakta bu yönüyle toplumsal kabulün temelinde eğitim faktörünün yer aldığı görülmektedir. Suriyeli çocukların Türkiye’deki entegrasyonu kısmında ise Milli Eğitim Bakanlığı uyum politikaları sayesinde gerek geçici barınma merkezlerinde gerekse kamp dışında yaşayan okul çağındaki çocukların %60’ının okullaştırıldığı ifade edilirken okullaşma yaş ve gruplarına yönelik çeşitli istatistikler paylaşılmıştır. Yapıtta ayrıca kadın ve çocuk sağlığını etkilemesi bakımından göçle ilgili olarak mekân kavramının sosyolojik olarak tahlilinin yapıldığı görülmektedir. Kültürel habitatu canlı kılan, beton ve metal yüklerden kaçınarak kadın ve çocukların sağlıklı bir sosyalizasyon süreci geçirmesinin önemli olduğuna vurgu yapan yazar, insan ve toplum temelli bir yaşam pratiği üretmenin önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Doğan, çalışmanın son kısmında ise memleketi Bursa’ya bağlı olan Baloğlu, Bademli köylerinin tarihsel ve kültürel yönleriyle göç tecrübelerini aktarmaktadır. Çalışmada mevcut göç ve toplumsal değişme konusu, kültür değişmesi, yaşam pratiklerinin ve sosyal alışkanlıkların değişmesi, ekonomik dönüşüm süreci Osmanlı aydınları olan Münif Paşa, Ali Suavi, Ahmet Cevdet Paşa’nın görüşleri ile tahlil edilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde “Yurt Dışı Türkler” kısmında (2018, 225-317) yurt dışında yaşayan Türklerin özellikle Almanya temelindeki göç tecrübeleri üzerine yapılan anılar, göç hikâyeleri anlatılmıştır. Anlatılar ve yapılan derinlemesine görüşmeler (*Deep Interview*) sayesinde bilinmeyen yeni kavramlar gün yüzüne çıkmış, yeni deneyimler ve yaşanan sorunlar keşfedilmiştir. Görüşmeler ve anılar kısmında Almanya’da yaşayan Türklerin sosyal ortamlarda, devlet kurumlarında Türk oldukları için ayrımcılığa tabi tutuldukları, hakaret, İslamofobi gibi yaklaşımlara maruz kaldıkları anlatılmaktadır. Yazara göre, eğitimin göçmenlerin toplumsal adaptasyonunu sağlama, bütünleştirme gibi işlevleri göz önünde bulundurulduğunda, Almanya temelinde eğitim politikalarının objektif ve

bilimsel olmadığı anlaşılmaktadır. Norveç, Hollanda, Bulgaristan gibi ülkelerde yaşayan Türklerin göç hikâyelerinde de benzer özellikler ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Sonuç olarak; yapıt güncel içeriği ve kullandığı teknikler (derinlemesine görüşme, göç hikâyeleri, içerik analizi) ile bilim dünyasına kültürel ve düşünsel anlamda olumlu katkı sağlamaktadır. Yapıt 1960'larda Türkiye'den Almanya'ya göç eden bireyleri ve yakın zamanda Suriye'deki çatışma ve insan hakları ihlalleri sebebiyle Türkiye'ye sığınan bireyleri konu edinmesi bakımından zamanın ruhunu yansıtmaktadır. Göçün siyasi ve hukusal boyutu yerine göçü sosyolojik düzlemde ele alan yazar, göçü sadece insanların fiziki olarak yer değiştirmesinin ötesinde mesleklerin, sosyal alışkanlıkların, üretim ve tüketim kültürünün, yaşam formlarının değişmesi ve dönüşmesini sağlayan dinamik bir süreç olarak ifade etmektedir.

Türkiye'nin Osmanlı bakiyesi olarak tarihsel ve toplumsal bağlamda zengin bir göç tecrübesine sahip olduğu kabul edilmekle beraber bu deneyim ve iskân politikalarından yeteri düzeyde dersler çıkarılmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim düzensiz şekilde gerçekleşen Suriyeli mülteci göçleri konusunda Türkiye sistematik ve düzenli bir göç politikası oluşturamamış, Suriye'deki iç savaşın ne zaman biteceği öngörülememiştir. Mültecilerin sağlık, barınma, eğitim gibi birçok alanda sunulan hizmetlere erişimi konusunda sorunlar yaşanmıştır. 2014 yılında YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) kabul edilmesi bu anlamda oldukça önemli bir gelişmedir. Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireylere Geçici Koruma Statüsünün hukuki olarak verilmiş olması, Suriyeli bireylerin devlet ve resmi kurumlar tarafından varlıklarının kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Türkiye'nin göç politikaları üreten ve yasal mevzuata göre bu politikaları uygulayan kurumların Dünya'daki ve bölgesel gelişmeleri yakından takip ederek sürdürülebilir, somut ve uygulanabilir göç politikaları üretmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bağlamda hem kamu kurumlarına hem sivil toplum kuruluşlarına, sivil toplumsal aktörlere önemli görevler düşmektedir. Türkiye'de göç araştırma merkezleri, göç ve toplumsal uyum, enstitü ve kurumların sayısı oldukça azdır. Bu kurumların sayılarının artırılmasına ihtiyaç bulunmakla birlikte sivil aktörlerin sürece katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

YAYIN İLKELERİ

Göç Araştırmaları Dergisi Haziran 2015'te yayın hayatına başlamıştır. Dergimizde 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayın Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak; uluslararası alanda göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, insan ticareti mağdurlarıyla ilgili konular ile insan hareketliliğinin ekonomik, toplumsal, coğrafi, kültürel, sosyolojik, psikolojik, tarihsel, hukuksal boyutları üzerine bilimsel makale, olgu sunumu, bilimsel eleştiri, saha çalışması ve araştırma yazıları gibi çalışmalara yer verilmektedir.

Uluslararası göç literatürünün gelişmesine katkı sağlamak, Başkanlığımızın görev alanına giren faaliyetleri toplumun bütün kesimlerine duyurmak, Başkanlığın görevleri ile ilgili olarak toplumsal bilincin gelişmesine ve kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmak ve göç alanında yapılacak olan çalışmaları teşvik etmek dergimizin amaçları arasındadır.

Göç Araştırmaları dergisi ocak-haziran ve temmuz-aralık dönemleri olmak üzere yılda iki defa yayımlanan akademik-hakemli ve açık erişimli bir dergidir. Okuyucular makaleleri ücretsiz olarak okuma ve elektronik ortamda indirme haklarına sahiptir.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı ve yazar bilgileri bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğü ve yazım kurallarına, ayrıca dilbilgisi kurallarına uygun olmalıdır.

Dergimize gönderilen çalışmaların daha önce hiçbir yerde yayımlanmadığı, yayımlanmak üzere kabul edilmediği veya halen başka bir yerde yayımlanmak üzere değerlendirilme aşamasında olmadığına ilişkin taahhütname yazar tarafından imzalanır ve makale ekinde yazara ait kısa özgeçmiş ile birlikte gönderilir.

Yayımlanmak üzere gönderilen makaleler ve diğer çalışmalar, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu yayın kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir. Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hake-me gönderilmez. Ancak ilgili değişikliklerin yapılması ve revize edilmesi amacıyla yazarına geri gönderilebilir.

Yayın kurulunun ön değerlendirmesinden geçen makaleler incelenmek üzere en az iki hakeme gönderilir. Hakemlere yazar adı gönderilmez ve hakemlerin isimleri de makale sahiplerinden gizli tutulur. Eser sahibi akademisyen olarak görev yapıyorsa, hakem seçim sürecinde akademik unvanlara; makale yabancı dilde yazılmış ise hakemlik yapacak kişilerin dil yeterliklerine dikkat edilir.

Yayın kurulu yazıyı bilimsel ve ulusal/uluslararası uygunluk yönünden değerlendirme ve yayın ilkelerine uygun olmayan yazıları yayınlamama yetkisine sahiptir.

Hakemler değerlendirmelerini makale değerlendirme formunu kullanarak yaparlar. İki hakemden olumlu değerlendirme alan makaleler yayımlanabilir. Ancak iki hakem olumlu değerlendirme yapsa bile editör tarafından gerekli görülmesi halinde makaleler tekrar değerlendirilebilir. Hakem değerlendirme sonuçlarından biri olumlu diğeri olumsuz ise, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Hakemlerin değerlendirme sonuçları birbirleriyle çelişirse makale editör tarafından değerlendirilir.

Editör, esasa yönelik olmayan maddi hatalar, Göç Araştırmaları Dergisi yayın ilkeleri ve yazım kuralları ile dergi bütünlüğü bakımından düzeltmeler yapabilir ve bunlar hakkında yazara bilgi verir.

Hakemler tarafından düzeltme isteniyorsa çalışma yazara geri gönderilir ve bu durumda editörün verdiği süre içerisinde gerekli düzeltmeler yapılarak çalışmayı yayın kuruluna ulaştırır. Yazarlar hakemlerin eleştiri, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate alırlar; katılmadıkları hususlar varsa gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler.

Dergimizde yayımlanacak olan çalışmaların intihal programında denetimi ve redaksiyonu yapılmaktadır. Makalelerin benzerlik oranı en fazla %20 oranında olabilir. Bu oranı aşan benzerlik oranına sahip makaleler yayımlanamaz.

Yayımlanan çalışmalarda fikirselle ve bilimsel sorumluluk sadece yazarlara aittir. Makalelerde belirtilen görüş ve savlar Göç İdaresi Başkanlığının resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayımlanan çalışmaların tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Dergisine geçer ve bu makaleler hiçbir nedenle yazara geri verilmez. Yayımlanmayan makaleler ise yazarın talep etmesi halinde editör tarafından değerlendirilerek iade edilebilir.

Dergimizde yayımlanan çalışmaların yazarlarına ve hakemlerine 23/01/2007 tarihli ve 26412 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kurullarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde telif ücreti ödenir.

Dergimize gönderilen makalelerin yayımlanması ve/veya makale süreçleri (ön değerlendirme, hakem değerlendirme, editörlük süreçleri) için yazarlardan ücret talep edilmez.

ETİK İLKELER

Göç Araştırmaları Dergisi yayıncılık faaliyetlerinde, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) ve COPE (Committee on Publication Ethics)'un belirlediği uluslararası standartları esas almaktadır.

Yazarların Sorumlulukları

Makalede adı geçen tüm yazarlar, gönderilen ve yayımlanan makaleler üzerinde eşit sorumluluğa sahiptir. Yazarların sorumlulukları şunlardır:

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
2. Etik kurul izni gerektiren çalışmalar için etik kurullardan veya komisyonlardan gerekli izinleri almak
3. Etik kurulların veya komisyonların izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekip gerekmediğini makalede belirtmek
4. Etik kurulların veya komisyonların izinlerinin alınması gerekli ise izni veren kurum adına, izin tarihine ve karar sayısına/numarasına makalenin yöntem bölümünde ve ayrıca makale ilk/son sayfasında yer vermek

5. Olgu sunumlarında aydınlatılmış onam formunun alındığını belirtmek
6. Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin almak, iznin alındığını belirtmek
7. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu belirtmek
8. Makalenin özgün bir çalışma olduğunu taahhüt etmek
9. Gönderilen makaleyi Göç Araştırmaları Dergisinin yayımlamasından önce veya sonra başka bir yerde yayımlamamak
10. Olası bir çıkar çatışmasını açıkça belirtmek
11. İntihal ve sahte verilerden uzak durmak
12. Hakem değerlendirmeleri sırasında, hakemler tarafından talep edildiği takdirde, araştırmalara ilişkin ham verileri sunmak
13. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet etmek

Etik kurul izni gerektiren araştırmalar

Etik kurul izni gerektiren çalışmalar aşağıdadır. Bu izinlerin olmaması durumunda yayın ön inceleme aşamasında yazara iade edilir.

1. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar
2. İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması
3. İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar
4. Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar
5. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince retrospektif çalışmalar

Hakemlerin Sorumlulukları

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazarın cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek
3. Değerlendirme için gönderilen eserin içeriğinin, hakemin bilimsel alanı veya birikimi ile uyumsuz olduğu düşünüldüğünde veya önerilen süre zarfında hızlı bir değerlendirme yapılamayacağı durumlarda editörü bilgilendirmek ve ilgili makalenin hakemliğinin yapılmasına yönelik teklifi reddetmek
4. Hakem değerlendirme sürecinin gizliliğine saygı göstermek, değerlendirilen esere veya değerlendirme süreci ve sonrasına ilişkin bilgileri üçüncü kişilerle paylaşmamak
5. Hakem değerlendirmeleri, düşmanca veya kışkırtıcı olmayacak ve küçümseyici kişisel yorumlar barındırmayacak biçimde, nesnel ve yapıcı olarak gerçekleştirmek
6. Hakem değerlendirme sürecinde çıkar çatışması gözlemlendiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek
7. Hakem değerlendirmesi yoluyla elde edilen bilgi veya fikirler gizli tutmak ve kişisel avantaj için kullanmamak
8. Makalenin yayımlanmasının reddine neden olabilecek herhangi bir bilgiye erişildiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek

Editörün Sorumlulukları

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek
2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazarın cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek
3. Kabul veya reddedilen makalelerle ilgili çıkar çatışmasından kaçınmak

4. Yalnızca özgün ve alanına katkı sağlayacak makaleleri yayıma kabul etmek
5. Gönderilen eserlerin en az iki hakem tarafından çift kör hakemlik sistemine göre değerlendirilmesi sağlamak ve hakemlerin kişisel bilgilerini gizli tutmak
6. Gönderilen eserler ile ilgili tüm bilgileri gizli tutmak

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ YAZIM KURALLARI

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Göç Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen yazılar, referans sistemi, dipnot gösterme biçimi ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) stilinde hazırlanmalıdır. APA'nın 6. baskısı, yazarların dikkate alacağı versiyonu olmalıdır.

1- Yazı Puntoları:

-Öz (abstract) bölümü 10 punto/Times New Roman ile yazılır.

-Öz, 100-200 kelimeyi geçmez, altına en az 3 en fazla 8 anahtar sözcük sıralanır.

-Makale başlıkları 35 punto, metin ara başlıkları 12 punto ve metin gövdesi ise 10 punto ile yazılır.

2- Metin İçinde APA:

- Metinde paragraflar soldan girintili olarak başlatılır.

- İlk sayfa kapak sayfasıdır. Kapakta sırasıyla, makalenin tam başlığı, yazarın adı, yazarın kurumu sayfada ortalanmış olarak alt alta ikişer satır aralıkla sıralanır. Sayfanın altına doğru yazar hakkında kısa bilgi notu sola yaslanmış olarak yer alır. Bu notta yazarın şu anki durumu, ilgi alanları, ödülleri gibi bilgiler, yazının bir proje kapsamında desteklenmesi vb. bilgiler ile iletişim için elektronik adresi yer alabilir.

- Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır.

Örneğin:

Siyasetin Arka Yüzü programında (...).

- Metindeki bir ifade vurgulanmak amacıyla italik yapılmaz veya tırnak içerisinde alınmaz.

- Teknik terim veya anahtar sözcük niteliğindeki bir terim vurgulanmak istendiğinde ise metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir (tırnak içinde kullanım yapılmaz), sonrasında italik yazılmaz.

Örneğin:

, 93 Harbi'nde çok sayıda erkek muhacir, *asâkir-i muavine* adı altında gönüllü asker olarak görev aldı.

- Sayıların kullanımı: Cümlelere başlarken sayısal ifadeler sözcük olarak verilir.

Örneğin:

Yirmi dergiden yalnızca sekizi metin analizi üzerineydi, kalan 12 tanesi ülkelerin göç politikaları ile ilgiliydi.

- Bir ifadeyi aniden kesintiye uğratacak bir bilgi veriliyorsa, tek çizgi kullanılır.

Örneğin:

Bu üç göçmen -her birinin uyruğu farklıydı- ayrı ayrı test edildiler.

- Metinde dipnotlar, ilgili olduğu sayfada numaralandırılarak verilir; metin sonuna konulmaz.

- Metinde sadece tek ek var ise *Ek* olarak italik başlıklandırılabilir ve metinde böyle yer alabilir. Birden çok ek var ise *Ek A*, *Ek B* diye harflendirilerek sıralanabilir. Metin sonunda yer alan bu eklere başlıkları verilmelidir. Ana metinde etiketleri ile belirtilmelidir.

Örneğin:

Türkiye'de yapılmış göç konusundaki doktora tezlerinin ve master tezlerinin konu dağılımına bakıldığında (*Ek A* ve *Ek B*), 1990ların sonlarından itibaren bunların çoğunun uluslararası göçün nedenlerine odaklandığı görülmektedir.

- Metin içindeki kısa alıntılar (40 kelime altı) çift tırnakla yazılır. Çift tırnak içinde çift tırnak yer alamaz. İtalik yazılmaz.

- Metin içinde 40 sözcükten uzun alıntılar içeriden, tek veya sık satır aralığı

vererek, ana metinden daha küçük bir puntuyla, italik olmadan, tırnaksız yazılır.

Örneğin:

Canan Emek İnan'a göre (2016),

(...) devletlerin ulus yaratma çabalarının tümü olarak tanımlandığında göç ve göçmen kabul politikaları, ulus inşasında kullanılan araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti de göç politikalarını ulus devleti oluşturmada etkin bir araç olarak kullanmıştır. Güvenlik kaygılarının belirleyiciliğinde, ulus devletin inşa sürecinin hem aracı hem de tezahürü olarak ülke nüfusunu nitelik olarak artırma, nicelik olarak ise benzeştirme politikaları, göçmen kabul politikalarıyla desteklenmiştir (s.29).

- Özgün eserden doğrudan bir alıntı yaparken çıkarılan sözcük/cümle(ler) parantez içinde üç noktayla (...) gösterilir.

- Bir dergiden ya da kitaptan kullanılan makalenin metinde başlığıyla belirtilmesinde de çift tırnak kullanılır.

Örneğin:

Elif Uzun'un makalesi (2016) "Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BM-MYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri"

- Kısaltmalar metinde ilk kez sunulurken paranteze alınır, sonraki kullanımında alınmaz.

Örneğin:

1951 Cenevre Konvansiyonu'nda yer alan mülteci tanımı, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 61. Maddesine aynen dercedilmiştir. (...) Gerek 1951 Cenevre Konvansiyonu'nun 1/A-2 maddesinde gerekse YUKK'un 61. maddesinde yer alan tanım uyarınca...

- Metin içinde yeniden basımı yapılmış eski bir kaynak kullanılıyorsa yatık çizgi (/) kullanılır.

Örneğin:

Freud (1923/1961), çalışmasında günlük hayattaki dil sürçmelerinin de bilinçaltında yer alan bastırılmış temsillerin bir tür dışa vurumu olduğunu ilk kez öne sürmüştür.

- Karşılaştırma amaçlı olarak yatık çizgi (/) değil kısa çizgi (-) kullanılır.

Örneğin:

Test-yeniden test güvenilirliği için (...)

- Metin içinde başlıklar ve alt başlıkların sıralanmasında geçerli olan başlıklandırma formatı APA'da 5 düzey olarak ayırt edilmiştir. Metniniz karmaşık, hacimli ve dolayısıyla alt başlıklandırması çok ise 1.düzye, 2.düzye ve 3.düzye başlıklandırmayı kullanınız. Metniniz çok karmaşık ve alt başlıklandırmaya fazla ihtiyaç duymuyor ise 1.düzye ve 2.düzye başlıklandırma formatını kullanınız.

1. düzey	Merkezde, Kalın, Sözcükler Büyük Harfle Başlar Küçük Harfle Sürer
2. düzey	Sola Yash, Kalın, Sözcükler Büyük Harfle Başlar Küçük Harfle Sürer
3. düzey	Girintili, kalın, Başlığın ilk sözcüğü büyük harfle başlar diğer sözcükler küçük harfle başlayıp biter
4. düzey	<i>Girintili, kalın, italik, Başlığın ilk sözcüğü büyük harfle başlar ve diğer sözcükler küçük harfle başlayıp biter</i>
5. düzey	<i>Girintili, italik, başlığın ilk sözcüğü Büyük harfle başlar ve diğer sözcükler küçük harfle başlayıp biter</i>

Örneğin karmaşık ve hacimli bir metinde 1. düzey, 2. düzey, 3. düzey ve 4. düzey başlıklandırmaları içeren bir sıralama şöyledir:

Türkiye’de Yazılan Göç Konulu Tezler

Doktora Tezlerinin Değerlendirilmesi

Yöntemlerine göre yapılan ayrımlar

- Nicel yöntemler
- Nitel yöntemler

Yaklaşımlarına göre yapılan ayrımlar

Master Tezlerinin Değerlendirilmesi

Yöntemlerine göre yapılan ayrımlar

Yaklaşımlarına göre yapılan ayrımlar

Örneğin daha yalın ve kısa bir metinde 1., 2. ve 3. düzey başlıklandırmalar şöyledir:

Türkiye’de Yazılan Göç Konulu Tezler

Doktora ve Master Tezlerinin Genel Değerlendirilmesi

Yazı buradan girintili olarak başlar ve sürer.

Doktora tezleri:

Master tezleri:

- Metniniz karmaşık ve fazla hacimli değilse, başlık ve alt başlıklarda sayılar veya harfler kullanmayınız. Yine metinde yer alan çeşitli türden ardışık sıralamalarda sayı yerine madde işaretlerini kullanmayı tercih ediniz (kare, çizgi, yuvarlak vb.).

3- APA 6.0’a Göre Kaynak ve Referans Sistemi

-Gönderme temel olarak iki şekilde yapılır:

1- Cümle içerisinde yazar soyadı kullanılarak gönderme yapıldığında, soyad sonrası ya da cümle sonunda yapılan atıfta yazar soyadı tekrar kullanılmaz.

Örneğin:

Kirişçi’nin(1996, s. 391) paylaştığı rakamlara göre, 1920 ve 30’lu yıllarda Bulgaristan’dan 200 bin civarında göçmen gelirken, Romanya’dan 120 bin civarında Türk, Tatar ve Çerkez göçmen giriş yapmıştır.

2- Cümle içerisinde yazar soyadı kullanılmadan gönderme yapıldığında cümle sonunda yapılan atıfta yazar soyadı da bulunmalıdır.

Örneğin:

Öncelikli olarak Yahudi soyundan gelenlere yöneltilen sistematik ayrımcılık ve bu çizgideki devlet politikaları 1930'ların başından itibaren birçok Yahudi'nin Almanya'yı terk etmesine sebep olmuştur(Reisman, 2011, s. 4).

- Metin içinde genel bir referans söz konusuysa ve metnin bütününe gönderme yapılıyorsa (yazarın soyadı, yıl) yazmak yeterlidir.

Örneğin:

(İnan, 2016). Belirli bir sayfadan alıntı yapılmış ya da ilgili fikirler belirli bir kısımdan alınmışsa kaynak, sayfasıyla birlikte şu şekilde yazılır: (Asan, 2016, s. 47).

- Tek yazarlı eserlerde göndermeler yazarın soyadını ve tarih bilgisini içerir. Kaynakçada gösterimi şu şekilde olur. Yazarın soyadı, yazarın adının baş harfi. (Yıl). *Eserin adı italik yazılır*. Baskı Yeri: Yayınevi yazılır. Eğer eser birden çok baskıya girmişse baskı sayısı da baskı yerinden önce yazılır.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Abadan-Unat, 2017, s.47)

Kaynakçada görünüm: Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (3. Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- İki yazarlı bir çalışmaya göndermelerde her seferinde iki yazarın soyadı da belirtilir.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Sorensen ve Olwig, 2015)

Kaynakçada görünüm: Sorensen N. S. ve Olwig, K. F. (2015). *Work and Migration*. New York: Taylor and Francis Publishing.

- Yazar sayısı üç ile beş arasında olan çalışmalara gönderme yapılırken metin içindeki ilk göndermede tüm yazarların soyadları verilir. Diğer göndermeler için ilk yazarın soyadının yanına ve diğerleri (*vd.*) ifadesi eklenmelidir. İngilizce makalelerde *et al.* ifadesi kullanılmalıdır.

Örneğin:

Kaynak ilk geçtiğinde (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015) sonraki geçişinde (Akıncı vd., 2015) olarak yer alır. Kaynakçada görünümde genel kurala uyulur.

- Yazar sayısı altı ya da daha fazla olan çalışmalara gönderme yapılırken metin içinde ilk kullanımda da sadece ilk yazarın soyadı ile vd. kısaltmasıyla birlikte kullanılır (İçduygu vd., 2017). Kaynakçada görünümde genel kurala uyulur.

- Bir yazarın aynı yılda basılan eserleri şu şekilde yazılır: (Yaman, 2016a) ve (Yaman, 2016b).

- Birden fazla yazara gönderme yapılırken atıflar aynı parantez içerisinde yer alır. Sırasıyla ilk yazarın soyadına göre alfabetik olarak ve noktalı virgül ile ayrılmalıdır.

Örneğin:

(Abadan-Unat, 2015; İçduygu ve Aksel, 2012; Kirişçi, 1996)

- İnternet sitesine atıf: Metin içerisinde normal atıf kurallarına uyulur: (Yazarın Soyadı, Yıl).

Kaynakçada şu şekilde yazılır: Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Makale veya Bölüm Başlığı. İtalik şekilde *Gazete veya Dergi Adı*. Erişim adresi: <http://www>.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Atar, 2013)

Kaynakçada görünüm: Atar, N. (2013, Ekim). Küresel Yaşlı Bakımı ve Yaşlı Turizmde İsveç, Norveç, Avusturya. *Turizm Haberleri*. Erişim adresi: <http://www.turizmhaberleri.com/koseyazisi.asp?ID=2378>

- Sayfa numarası olmayan bir internet belgesinden aktarma yapılıyorsa, paragraf numarası belirtilebilir.

Örneğin:

Duran, iki yıldır yaşanan iç türbülansın ve kutuplaşmanın sona ermesi Avrupa'da Türkiye'ye yönelik maksatlı otoriterlik tartışmasını da bitireceğini öne sürmektedir (Duran, 2015, parag.8).

- Yazarı belli olmayan ya da anonim çalışmalar: Eğer bir çalışmanın yazarı belli değilse metin içerisinde gönderme yapılırken yazarın soyadı yerine başlıkta bulunan ilk birkaç kelime ve yıl kullanılır. Eğer yazar bilgisi yerine kullanılan bu birkaç kelime; dergi, kitap, broşür ya da rapor başlığı ise *italik* olarak yazılır. Eğer makale başlığı, ya da bir web sayfasının adı ise çift tırnak içinde yazılır. İlgili çalışmaların kaynakçada gösteriminde ise: Çalışmanın tam başlığı.(yılı). Basım yeri şeklindedir.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Türkiye Göç Raporu, 2015)

Kaynakçada görünüm: Türkiye Göç Raporu. (2015). Ankara

Örneğin:

Metinde görünüm: (“Multi Sector Needs”, 2018)

Kaynakçada görünüm: Multi Sector Needs Assessment of Syrians In Turkey’s South-Eastern Provinces. (2018). Erişim adresi: <http://www.turkeyiom.int/reports>

-Alıntı yapılan bir metin doğrudan çalışma içerisinde veriliyorsa, alıntı yapılan kısım tırnak içerisinde gösterilir.

Örneğin:

Erçin ve Adıgüzel (2017, s.186), “Bütünleşme süreçlerinde göz önünde bulundurulması gereken unsurun göç edilen ülkenin diline hâkim, güçlü iletişim becerileri olan, toplumsal kalıplara uymaya daha eğilimli yeni kuşakların temsilcileri” olduğunu savunmaktadırlar.

- İkincil kaynaklardan alıntı yapan bir kaynağa referans veriliyorsa, asıl yararlanılan kaynağa göndermede bulunulur. Kaynak listesinde ise sadece ikinci kaynağın künye bilgileri yer alır.

Örneğin:

Metinde görünüm: Berger’den aktaran Korkmaz (...). (Korkmaz, 2011).

Kaynakçada görünüm: Korkmaz, A.(2017). *Göç ve Din*. Konya: Çizgi Yayınevi.

- E-postayla, telefonla, yüz yüze ya da başka biçimlerde yapılan kişisel görüşmelere dayalı bilgiler, metin içinde gösterilir, ancak kaynakçaya yazılmazlar.

Örneğin:

Angela Merkel, ülkesinin mülteci politikasına yönelik öz eleştirisinde, “Biz Almanlar da sorunu uzun süre görmezden geldik ve Avrupa genelinde bir çözümün aciliyetini öteledik.” dedi. (Angela Merkel, Süddeutsche Zeitung röportajı, 31 Ağustos 2016).

- Aynı soyadlı yazarlardan, yayını daha eski tarihli olsa bile adının ilk harfi alfabetik olarak önce gelen kaynakçada önce belirtilir.

Örneğin:

Ekşi, F. (2012). *Kritik Bir Bakış Açısıyla Psikoloji Kitapları*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Ekşi, N. (2011). *Milletlerarası Ticaret Hukuku*. İstanbul: Beta.

- Kaynakçada aynı yazarın çok sayıda kaynağı varsa, kaynaklar eskiden yeni tarihe doğru sıralanarak yazılır. Aynı yazarın aynı yıla ait kaynaklarında harf ile sıralama yapılır.

Örneğin:

2000a, 2000b.

-Kaynakçada, aynı yazarın yer aldığı kaynaklardan tek yazarlı olan eser, yayın tarihi daha yeni olsa bile üst sırada yer alır.

Örneğin:

Kirişçi, K. (2014)

Kirişçi, K. ve Erzan, R. (2008)

-Kaynakçada soyadları ve adlarının ilk harfleri aynı olan farklı iki yazar yer alıyorsa, yazarların adları künyede köşeli parantez içerisinde verilmelidir, göndermede ise yazarların ad ve soyadları birlikte yer almalıdır.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Gökhan Kaya, 2011), (Güler Kaya, 2013)

Kaynakçada görünüm: Kaya, G. [Gökhan]. (2011). ....

Kaya, G. [Güler]. (2013). ....

-Editörlü kitaptaki bir bölüme şu şekilde atıf yapılır: Yazar(lar)ın soyadı, Yazar(lar)ın adının baş harfi. (Yıl). İlgili bölümüm başlığı. Editör(ler)in soyadı, Editör(ler)in adının baş harfi.(Ed.)/(Yay. haz.)/(Der.). *Eserin adı* içinde (s. x-x). Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin:

Metinde görünüm: (Kirişçi ve Karaca, 2015 s.308)

Kaynakçada görünüm: Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları. Erdoğan, M. M. ve Kaya A. (Der.) *Türkiye’nin Göç Tarihi* içinde (s. 297-314). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

-Çok ciltli bir çalışmaya şu şekilde atıf yapılır:

Örneğin:

Metinde görünüm: (Pflanze, 1963-1990)

Kaynakçada görünüm: Pflanze, O. (1963-1990). *Bismarck and the Development of Germany* (Cilt 1-3). Princeton, NJ: Princeton University Press.

Çok ciltli bir çalışmanın tek cildine atıf şu şekilde olur:

Pflanze, O. (1990). The Period of Fortification, 1880-1898: Cilt 3. *Bismarck and The Development of Germany*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rapor ve teknik makalelere şu şekilde atıf yapılır:

Abadan-Unat, N. ve diğerleri (2014). *Avanti I: Yurt Dışında Yaşayan Türkiye Kökenli Vatandaşların 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimindeki Siyasi Davranışları*. Araştırma Raporu. Friedrich Ebert Vakfı.

TTB (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. Türk Tabipleri Birliği Yayınları. Ankara.

-Resmi Gazete'ye şu şekilde atıf yapılır: Resmi Gazete'de yayımlanan kanun, yönetmelik, kanun hükmünde kararname gibi resmi belgeler için genel atıf formatı aşağıdaki gibidir: Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmi Gazete (Sayı: xxx). Erişim adresi: <http://xxxx>

Örneğin:

Metinde görünüm: (Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler, 2017)

Kaynakçada görünüm: Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2017, 6 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 29940 (Mükerrer)). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170106M1-1.htm>

Yazım kuralları ve referans sistemine ilişkin burada belirtilmeyen hususlarda APA 6.0 kurallarına uyulmalıdır.

ÖNEMLİ NOT: Dergide yayımlanmak üzere gönderilen makaleler, kör hakem ve kör Yayın Kurulu yöntemiyle değerlendirilmektedir. Makaleler, Yayın Kurulu tarafından ön incelemeden geçirilerek uygun bulunanlar iki ayrı hakeme gönderilmektedir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulmaktadır. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda, makalenin basılmasına, yazardan rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da geri çevrilmesine karar verilerek bu karar yazara bildirilmektedir. Basımı uygun bulunan makalelerin, yayımlanıp yayımlanmayacağına ve derginin hangi sayısında yayımlanacağına Yayın Kurulu karar vermektedir. Yazar, e-posta yoluyla haberdar edilmektedir. Yayımlanan makalenin yazarına beş adet dergi ücretsiz gönderilmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı Göç araştırmaları Dergisi'nde yayımlanmak üzere kabul edilen yazıların fiziki ve elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dâhil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahiptir. Makalenin yazar(lar)ı tarafından aşağıdaki taahhütnamenin imzalanarak e-posta ya da posta yoluyla tarafımıza ulaştırılması gerekmektedir.

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Derginize göndermiş olduğum .....

.....başlıklı makalemin daha önce herhangi bir yerde yayımlanmadığını, yayımlanmak üzere kabul edilmediği ve halen başka bir yerde yayımlanmak üzere değerlendirme aşamasında olmadığını açıkça bildiririm. Yayına kabul edilen makalemin bütün yayın haklarına Göç Araştırmaları Dergisi'nin sahip olduğunu kabul ederim.

.... / .... /20....

Ad Soyad :

Unvan :

Telefon :

Adres :

Elektronik Posta Adresi:

Kurum/Birim :

Makale Gönderim Tarihi :

Open Researcher and

Contributor ID (ORCID) :

İmza :

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume:8 • Sayı/No:1 • Ocak-Haziran/January-June 2022

www.goc.gov.tr

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
BAŞKANLIĞI

Adres: Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA
Tel : 0 312 422 05 00
Faks: 0 312 422 09 00
E-Posta : gam@goc.gov.tr

www.gam.gov.tr